

Lelkipásztor

Evangelikus
Lelkeszi
Szakfolyóirat

65. évfolyam I. szám
1990. január

Tanuljuk a Krisztust!

Lelkipásztor 1990. — <i>Dr. Hafenscher Károly</i>	1
Csendesnapon — <i>Madocsai Miklós</i>	3
Lelkipásztor konferencia (Gyenesdiás)	
Biztos alapon — <i>Madocsai Miklós</i>	4
Tágölelésű imádság — <i>Fehér Károly</i>	6
„A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma — <i>Benczur László</i>	7

Evangelikusok a nagyvilágban

Curitiba 1990 — <i>Dr. Hafenscher Károly</i>	8
--	---

A teológia szomszédságában

Lélektani alapismeretek és más kiadványok <i>Dr. Bodrog Miklós</i>	9
A szépirodalom szerepe a teológiai munkában — <i>Nagy László</i>	10
Művészet és teológia — <i>Zay Balázs</i>	11

Tanít az egyháztörténet

A Nagytarcsai Népfőiskola — <i>Gáncs Péter</i>	11
--	----

Fórum

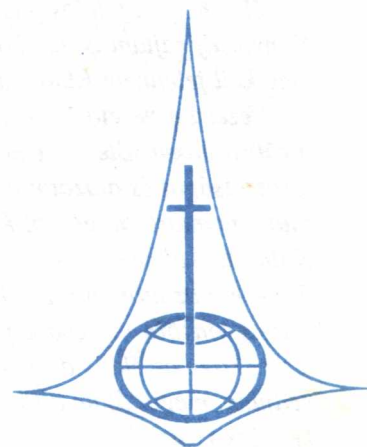
Az egyháztagság mai kérdései <i>Szabó Lajos</i>	12
Szlovák nyelvű és háttérű gyülekezeteink kegyessége <i>Dr. Selmeczi János</i>	14
Nem akarunk magángyónást <i>Dr. Reuss András</i>	16
Mit vár tőlünk a világ? <i>Dr. Grynaeus Tamás</i>	17
Levélváltás <i>Benczur László</i>	19

Az igehirdető műhelye

Hetvened vasárnap <i>Keveháziné Czégényi Klára</i>	21
Hatvanad vasárnap <i>Muntagné Bartucz Judit</i>	22
Ötvened vasárnap <i>Takácsné Kovácsné Zelma</i>	24

Gyülekezeti szolgálat — lelkeszi közélet

Tanítunk örömmel felelősen gondokkal küzdve <i>Gáncs Péter</i>	26
Jubilálók a lelkeszi karban	27
Néhány gondolat januárra <i>Dr. Hafenscher Károly</i>	28

90/1

Szólj Uram!

Hallja a Te szolgád...

*Veni Creator Spiritus
Pasce pastorum
duc ducem
da daturo
aperi aperturo
emittis Spiritum Tuum
et creabuntur
et renovabis faciem terrae*

Jöjj Teremtő Szent Lélek
pásztorold a pásztor
vezesd a vezetőt
adj az adni készülőnek
szólj a megszólalóhoz
áraszd ki Lelkedet
és élet támad
és megújítod a Föld színét

Hadd legyen új évfolyamunk első számának ez az ősi, több felekezetben ismert könyörgő lelkipásztor-
imádság meditációs témája.

Jöjj Teremtő Szent Lélek – ne hagyj magamra, ne hagyj magunkra, nemcsak úrvacsora előtt hívünk így, nem is csak pünkösdkor, hanem az év elején, az év minden napján, minden szolgálatunk előtt. Te vigasztaló, pártfogó, imádságratanító, ígét eszünkbejuttató Drága Lélek. Ahol megérint a semmi lehellete, ahol elvesztjük életünk és hivatásunk értelmét, végezd teremtő munkád! Teremts értéket bennünk és körülöttnünk, adj kedvet és erőt a szolgálathoz. Taníts meg mindenre, amire szükségünk van és juttasd eszünkbe idejekorán, amit Jézus mondott egykor.

Pásztorold a pásztor! Te arra küldtél engem is, hogy pásztor legyek nyájadnak, de jól tudod, magam is rászorulok pásztorlásodra, jaj, ne legyek én gyülekezetünk egyetlen pásztor nélküli tagja. A felelőtlen káini lélek helyett felelős pásztori lelket adj nekem is. Könyörülj rajtam is, amikor a pásztorok számadásán meg kell jelennem Eldöttem.

Vezesd a vezető! – nehogy vak vezető legyek, aki a rábízottakat sötét verembe viszi. Adj bátorságot, határozottságot és alázatot a vezetéshez. Őrizd meg a hatalom mámorától, gögtől és elbizakodottságtól, hiszen Nálad nélkül semmit sem cselekedhetek. Mutass célt és vezess az úton, amíg célhoz érek. Taníts tárlatvezetésre gyönyörű világod képkiállításán és idegenvezetésre, hogy az élet s a jövő idegen városában el ne tévedjünk, megtaláljuk a fűtőcsát, egykor pedig megérkezzünk Hozzád.

Adj az adni készülőnek! Üres a tarisznyám, üres a tenyerem, üres a szívem is, mégis folyton adni kell másoknak. Adj, hogy adhaszak. Mi bizony koldusok vagyunk, nem krózosok. Igazgyöngy helyett gyakran hamisat, nemes fém helyett rozsdás vasat, kenyér helyett követ adunk. Adj, hogy adhasunk: hitet, reménységet, szeretetet. Időt a másik ember számára, hallgató fület, simogató kezét, ígét a Te szavadra szomjazó-

nak, Önmagadat, hogy én is önmagam tudjam másoknak adni...

Szólj a megszólalóhoz! Te magad nyisd fel az Írást, hogy jól értsük. Tárd fel előttem is isteni mélységed (1Kor 2,11). Nyisd meg fülemet, hogy halljak, szemeimet, hogy lássak, számat, hogy Szavad szólhassam. Nyisd meg szívemet, hogy legyen hely Számodra és testvéreim számára. Gondolataim zsúfoltságából egyéniségem zártságából szabadíts ki...

Áraszd ki Lelkedet bőszesen, hogy ne szülködjünk semmiben. Verd fel lelkünkben a lelket. Add bőszesen a bölcsesség, tanács, erő lelkét, hogy ne a korszellem határozzon meg, hanem a Te Lelked egyedül. Áraszd ki rám szereteted melegét, hogy senki ne fagyjon meg körülöttem.

És Élet támad – ahol Te munkálkods, a holt csontok megelevenednek, a holt lelkek újra életre kelnek. Szép, értelmes, tartalmas, hasznos életet s mindenk felett örökéletet kérünk Tőled. Tégy minket is alkotó, kreatív emberekké, akik az élet pártján állnak, az élet irányában mozdulnak, életre s nem halálra orientáltak...

És Te megújítod a Föld színét. Amit mi szennyezzünk, rontunk, rombolunk, azt Te megújítod. Veszélyeztetjük teremtett világod tisztaságát és környezetünk, emberi közösségek légkörét, szabj határt a rontásnak és újítsd meg, amit mi elrontottunk. Hadd tükröződjék arcunkon Arcod fénye. Tedd ragyogóvá fakó életünket, színessé szürkeségünket. Ne engeddd, hogy elnyeljem fényedet, hadd sugározzam tovább a Te világosságodat.

Az 1990. év vezérigéjéből is tudjuk: Te vagy a világ világossága, aki Téged követ, nem járhat sötétségben, sőt Te azt is mondtad: ti vagytok a világ világossága. Alig merem hinni, hogy ez igaz lehet. Szent Lélek! Bátoríts, hogy ilyennek merjem hinni a Krisztust és ismerni önmagamat. Ámen.

Tanuljuk a Krisztust!

Lelkipásztor 1990.

A Lelkipásztor új évfolyama (a 65. évfolyam) új formában jelenik meg. Remélem, tartalmában is érződik majd az újulás. Lapunk az evangélikus lelkészek havi újsága elsősorban, mégis minden olvasóját szeretettel köszöntöm. Minden sorában segíteni akarja a lelkészi szolgálatot, vagyis felkészít a szent szolgálatra. Kívülállónak ablak, betekinthez lelkészeink otthonába, életébe, napi feladataiba.

A magyar evangélikus lelkésznek Jézus tanítványaként lényegében nem változik a helyzete az új évtizedben sem. Jézus ezt főpapi imádságában (Jn 17, 11. 16. 18. v.) három mondatban határozta meg: *e világban* vannak... nem *e világból* valók... és *e világba* küldettek.

A távozó Jézus tudta, hogy tanítványai *e világban* élnek továbbra is. Nem is kérte az Atyát, hogy vegye ki őket e világból, csak azt kívánta, őrizze meg őket a gonosztól. Aki azt hiszi, mivel az egyházban él, már nincs e világban, megcsalja önmagát. E világ a teremtett világot és benne az embervilágot is jelenti, úgy, ahogyan van, szépségével és megromlott állapotában, örömeivel és gondjaival.

Mégsem *ebből* a világból valók a tanítványok: új életük, hivatásuk, erőforrásuk egy másik világból származik. Két világ polgárai, de Isten országa az anyaországuk. Ha megszakítják kapcsolatukat mennyei hazájukkal, erejük fog, elvesztik gyökereiket, megszegényednek, vagyis szekularizálódnak, akiknek sem az örökkévalóság, sem az „odaát” nem jelent már semmit, de akik az Úrban bíznak, erejük megújul.

Küldetésük van. Állandóan követésben járnak és élnek. Urukát és Isten népét képviselik e világban. Ezért van

mondanivalójuk, ezért van tennivalójuk. Uruk igéjével és odaszentelt életével megszenteli őket.

Ez a hármas jézusi meghatározás a maga egyszerűségében is sokat segíthet a 20. század bonyolult, utolsó évtizedében minden magyar evangélikus lelkésznek, hogy helyzetét felmérhesse, hogy legyen ereje és bátorsága élni és tudja, nemcsak egy nagy Úr vendége volt itt (Kosztolányi Dezső szavaival), hanem küldötte is.

Folyóiratunk szándéka és célkitűzése világossá lehet az állandó rovatok ismertetésével. Ezek azt a medret jelölik, amiben a Lelkipásztor mondanivalója hömpölyöghet. Nem minden számban jelennek meg majd, de az egész évfolyamot tekintve – deo volente – mindegyikre sor kerül.

Szólj Uram! Hallja a Te szolgád...

Meditációs rovatunk Isten elé állít. Nyitogatja értelmünket és egész egzisztenciánkat, hogy meghallhassuk az Igét. Aki rossz igehallgató, igehirdetőnek is rossz az. Előbb kell hallgatni a Szót, hogy aztán mi is tudjuk mondani (Ézs 50,4-5). Készenlétre, vigyázásra segít. Így várjuk Urunk parancsát, tiltó szavát, vigasztalását, tettekre sarkaló bátorítását. Az egyes szám (szolgád) nem jelentheti, hogy e személyes kapcsolatban megfelelkezhetnénk Luther buzdító szavairól: „Gondold meg azt is, hogy nem egyedül térdelsz és állsz, hanem veled együtt térdel és imádkozik az egész keresztyénség” – a lelkésztársak is. Sok imádságos könyvünk van, különböző nyelvű és terjedelmű, de idén különösen is figyelünk a lassan fél évszázada magyarul is olvasható *Ritter: A lelkipásztor imádsága* c. könyvecskére és *Karl Kampff-*

meyer: Das teuere Predigtamt (1963) c. gyűjteményére. Lapunk szeretné nemcsak a fejünket, de a szívünket is tágítani, vagyis nem csupán ismereteinket akarja gazdagítani, hanem segít tágölelésű lélekké formálódni.

Tanuljuk a Krisztust!

— rovatunkban teológiai ismereteinket akarjuk gazdagítani többféle módon: tanulmányokkal, könyvismertetéssel és utalásokkal, egy-egy jó visszhangot keltett igehirdetéssel. Egyházunk jellegzetesen tanító egyház, névadó hitvallásunk szerint még az evangéliumot is tanítjuk (evangelium pure docetur), hitvallásunk szerzője, Melancthon tanár volt, Luther maga is szívesen tanulta a Szentírást élete végéig. Kívánom, hogy tanulási kedvünk erősebb legyen fáradtságunknál és lustaságunknál, kedvetlenségünknel és önelégültségünknel.

Evangélikusok a nagyvilágban

— rovatunk tágítani akarja látókörünket, hogy „túllássunk a kerítésen”. Kis szórványegyházunk lelkészei jobban rászorulnak a nagy lutheránus családra, mint egy-egy ún. többségi egyház lelkipásztorai. E rovatban az evangélikusság mind az öt ágára gondolunk: német, észak-európai, észak-amerikai, kisebbségi (szomszédaink!) és ifjú egyházakra. Az 1990-es esztendő az LVSz 8. Világgyűlésének éve is. *Curitiba 1990* sok közös kérdést vethet fel és reménységünk szerint sok segítséget is nyújthat. Az a tapasztalatom, hogy magyar lelkésztestvéreim többet tudnak a világ más evangélikus egyházairól, mint amennyit mások rólunk ismernek, mégsem vagyok elégedett. Hiányzó ismereteinket bizonyosan pótolhatjuk a közeljövőben.

Kitekintés az ökumené világába

Amennyire fontos az evangélikus identitástudat, ugyanolyan fontos a *nyitottság* más felekezetek megismerésére és kapcsolattartására. Az evangélikus „*hid szerep*” a világ keresztyénségben ma sokat emlegetett kép és egyúttal feladat. Hidat azonban csak úgy lehet építeni, ha ismerjük a parto-

kat is, azaz a többi egyházat. Nem befolyásolhat minket egy-egy világszervezet belső gyengélkedése vagy az ökumenikus klíma egy-egy hidegebb évszaka. Az ökumenikus mozgalom vagy ökumenizmus századunk egyik legnagyobb egyháztörténeti eseménye. Irányában visszafordíthatatlan. Miként ma világi ügyekben is csak globálisan gondolkodhatunk, összefüggéseket keresve és találva, ugyanúgy az egész keresztyénség ismeretében sem maradhatunk szűklátókörűek. A Lelkipásztorban fel akarok használni – mások segítségével – minden rendelkezésemre álló angol, német, skandináv publikációt, Teológiánk tanári olvasótermének anyagát, hogy együtt tanuljunk és tanítsunk összefüggésekben látni mindent és szinkronban éljünk a világ keresztyénségével.

Lelkész-szemmel...

Társadalmunkban és a környező országokban robbanásszerű változásoknak, új jelenségeknek, örömteli eseményeknek és gondot jelentő problémáknak vagyunk szemtanúi. Minden lelkész a maga szolgálati területéről látja ezt. A „Lelkész-szemmel” kifejezés nem jelentheti, hogy kívülről csak szemlélődünk, páholyból vagy tribünről nézzük a küzdőteret, hiszen mi is aktív résztvevői vagyunk és egy bizonyos mértékig formálói is lehetünk jelenlétünkkel korunknak. A teológia és az egyház ágendáját ugyan nem e világ szabja meg, de mondanivalónk és tenivalónk nem is független attól a közegetől, amiben élünk. Morális, gazdasági kérdéseink, problémáink, sőt bűneink is vannak. A Tízparancsolat egyszerű mondatai és a bűnbánat utáni bűnbocsánat hirdetése nagyon is időszerű ma.

Tanít az egyháztörténet...

— a hazai és az egész egyház története. A keresztyénséget nemcsak hat világrész szélességében akarjuk ismereni, hanem húsz évszázad mélységében is szeretnénk megélni. Nem is csak az utolsó 450 évet tartjuk sajátunknak, hanem az egész húsz évszázadot, hiszen az első tizenöt évszázad is a miénk. Kimeríthetetlen kincsesbánya az egyháztörténet! Szegény és gyökértelen, aki csak a jelenben él, vagy a pillanat aktualitását hangsúlyozza csupán. Ha nem is valljuk, hogy önmagában a történelem tanítómesterünk, de a történelem

Ura s benne az egyháztörténelem Ura már valóban mesterünk. Ahogy veszély lehet a historizmus (szószéken és teológiai stúdióban egyaránt), még nagyobb veszély az egyháztörténetet negligáló egzisztencializmus. Boldog vagyok, hogy lassanként úrvacsorai gyakorlatunkban is hangsúlyt nyer a teljes közösségi elem, a múlt nemzedékekkel is (a nagy hálaadó imádságban és a Sanctusban). *Évfordulók* (pl. a Károli fordítás 400 éves fordulójára), de *nem csak* évfordulók, hanem az egyháztörténelem eseményei és alakjai *állandóan* okulásunkra szolgálhatnak.

A teológia szomszédságában

— rovatunk főleg a pszichológia és a szociológia felé tekint. Megsérténénk ezeket a tudományokat, ha ezek közül bármelyiket „ancilla theologiae”-nek neveznénk, hiszen önálló tudományok ezek, mégis mi a Lelkipásztorban nem önmagukban akarjuk e tudományokat bemutatni, hanem úgy, ahogyan a lelkészek segítségére szolgálnak. Gyenediási szerkesztőségi konferenciánkon felvetődött az a gondolat, hogy ugyanígy kellene a pedagógiával, az irodalommal, a természettudományokkal, a művészetekkel, esetleg a jogtudománnyal is foglalkozni. Egyelőre szerényebb igényemet érzem reálisnak, nem zárva be ajtónkat a későbbiek során az említett tudományok elől sem.

Fórum

— rovatunk az egyházi közélet ma aktuális eseményeit és véleményeit akarja tükröztetni, esetleg ütköztetni. Egy bizonyos vitakultúra térnyerése esetén egymásnak ellentmondó nézeteknek is helyet biztosítunk. Itt kapnak helyet a különböző korosztályok is: lelkészjelöltektől a nyugdíjasokig mindenki fórumra léphet, levelező teológusainknak is itt szeretnénk hangot biztosítani. A *zsinatelőkészítés* idejét éljük. Az ezzel kapcsolatos kérdések, vélemények és ellenvélemények szintén idevalók, figyelembevéve elsősorban a legutolsó zsinati határozatokat, a helyzet egyezését vagy különbözőségét, a változtatásra és kiegészítésre szolgáló konstruktív javaslatokat. A Fórum igazi problémája: korlátozott keretünk. Nem töltheti meg egész lapunkat, de az elképzelhető, hogy időnként mellékletet adunk ki, ha ennek anyagi feltételeit biztosítani tudjuk.

Az igehirdető műhelye

— szorul a legrövidebb magyarázatra. Ideértjük a „Gondolatokat” is (két szorgalmas lelkészársunk munkájaként eddig külön rovatban jelentek meg ezek az írások). A szokottnál tömörebb, az elérhető segédeszközökre utaló, de a mai mondanivalót megcélzó előkészítőket várunk. Nemcsak egy szűk réteget, hanem teljes lelkészi karunkat kívánom foglalkoztatni, amennyiben a felkért kollégák hajlandók írni.

Gyülekezeti szolgálat – lelkési közélet

Zömmel praktizáló lelkészek lapunk olvasói. A gyülekezet minden rétegének tanításában, lelkipásztori látogatásban, kazuálék végzésében, istentiszteletek tartásában (templomi, házi, kórházi istentiszteletek) fáradozó emberek. Mai általános ismereteinkhez és konkrét feladatok megoldásához akarunk segítséget nyújtani. Évi munkaprogram, evangélizációs, tanító és hitmélyítő sorozatok vázlata szintén ide tartozik. A lelkési közéletben az egyes LMK-k bemutatása, évfordulókról és halottainkról való megemlékezés éppenúgy helyet kaphat, mint a nemzeti-ségi kérdés evangélikus egyházi szempontból.

Azt ne várja senki, hogy a Lelkipásztor hibátlan, tökéletes lesz. Csak magunkra vagyunk utalva – *de ez nem kevés!* Erőtartalékaink vannak. Várom az ötleteket, kérem a közös gondolkodást és munkát, konstruktív bírálatot és segíteni akaró felajánlásokat. Szerkesztőbizottságunk negyedévenként tart üléseket. A Szerkesztőbizottság tagjain túl is állandóan keresem a munkatársakat, sőt az utódot is, aki, ha ideje elérkezik, átveszi tőlem ezt a szolgálatot. Fialatok jelentkezését és munkáját különösen nagy örömmel veszem, eddig nem kényeztettem el. Kérem, éljenek a lehetőséggel, tudom nagyon sok teher van minden szolgatárs vállán, mégis próbáljuk egymás terhére hordozni és egymáson segíteni a Lelkipásztoron keresztül is.

Életünk ideje Urunk kezében van. Ő tudja, hogy mi *e világban*, de *nem e világból* élünk és *küldetésünk* van Tőle. Őérette lehet 1990 is a kegyelem esztendeje és a Lelkipásztor 65. évfolyama lelkipásztorok várva-várt jó barátja.

Dr. Hafenscher Károly

Csendes- napon

**Elhangzott
az Evangélikus Teológiai
Akadémián,
1989. október 24-én**

Hit által engedelmeskedett Ábrahám, amikor elhívott, hogy induljon el arra a helyre, amelyet örökségül fog kapni. És elindult, nem tudva, hova megy.

Zsid 11,8.

kevés, amit mi emberek adhatunk egymásnak. Több kell: az embernek csak Isten elég.

Isten hívása nem olyan harsogó, mint a viláé. Isten nem kiabál. Nem használ erősítőt. Csöndben kell lenni, hogy halk, szelíd szavát meghalljuk, mint Illés a Hóreb hegyén.

Isten hívása személyesen és név szerint Ábrahámnak szól, de nemcsak neki. Mózes a csipkebokornál, Ézsaiás a templomban, Ámós a nyája mellett, Máté a vámszedő-asztalnál, Péter a halászladikjánál, Pál éppen útközben hallotta meg ezt a hívást. Mennyi név és mennyi különböző élethelyzet. És mennyi biztatás, hogy az én nevem és az én helyzetem is benne van a sorban. Ez a hívás nekünk szól.

Jézus is így hívta tanítványait. Nem kényszerített és nem csalogatott senkit. Követésére hívott és nem titkolta, hogy a kereszttel tart. S ezt tanítványai sem kerülhetik el.

2. Ennél a különös start-helyzetnél nemcsak hívásról van szó, hanem arról a hitről is, amelyik ezt a hívást bizalommal elfogadja.

Sok keserű tapasztalatunk van arról, hogy félrevezettek, becsaptak. Az ígéretekből nem lett semmi. A bizalmatlanság cinizmusa általános alapérzéssé lett: várjuk ki a végét. A hit nem várja ki a végét, hanem elindul. Bízunk Istenben. Nem önmagában, nem a jövőben, nem a pártprogramokban. A hit tudja, hogy Is-

Tegnap kikiáltották a Magyar Köztársaságot. Új kezdet lehetősége ez társadalmi és gazdasági életünkben, a politikában, de az egyházban is. A startnál sok minden eldől. Vigyázni kell az indulásnál.

Holnap kezdődik el a tanítás és a tanulás a Teológiai Akadémia új épületében. Start ez is, ami nemcsak koncentrációt és elszántságot követel, de imádságra is indít.

A tegnap és a holnap között, mint minden reggel, ez is új kezdet, amit az kvalifikál, hogy ezt a napot lelki elcsendesedésre szántuk.

Ebben a háromszoros start-helyzetben figyeljünk Ábrahám indulására, amely ősi jelképe és modellje a keresztyén hitnek.

1. Ábrahám „elhívott”. Az indulás hívásra történt, mégpedig Isten hívására, hiszen a szenvedő-szerkezet alapja itt is Isten. – Ábrahámot nem körülményei kényszerítik indulásra. Nem vágyai hajtják magasabb életszínvonalú országok felé. Nem rábeszélésre indul, és nem szerencsét próbálni megy heted-hét-országon is túlra, a népmesék szerény emberének legkisebb fiaként. Isten hívja, akinek szeretete nem tudja elviselni az egyedülvalóságot.

Így hív Isten ma minket is. Nem küld el magától azzal, hogy a hozzá érkezett információk alapján alkalmatlankok és méltatlanok vagyunk szolgálatára. Pedig ha megtenné, egy szót sem szólhatnánk, legfeljebb ennyit: Igazad van Uram. Mit is kezdhethetnél kétkedő szívemmel, féktelen önzéssel, nagyképp magabiztonsággal, kísértések és bűnök között vergődő életemmel. De nem küld el magától, hív.

Nem idéz maga elé, nem állítat elő, hogy elszámoltasson, hogy fejemre olvassa bűneimet. Csak hív.

Mennyi csoda és mennyi szeretet van hívásában.

Isten hívása nem kivételes adottságú szuper-embereknek szól, akik már bizonyítottak vagy képesek lesznek bizonyítani. Nem alkalmassági vizsga, életrajz vagy megfelelő ajánlás alapján hivat. Hívása mindenkinek szól, mégis leginkább a kicsinyeknek, megfáradtaknak, megaláztatottaknak, a perifériára sodortaknak, bűnösöknek.

Isten magához hív, mert rá van szükségünk. Az embert a világ minden kincse sem elégítheti meg. A matéria mindig kevés a léleknek. De még az is

ten hívása nem reklámfogás, nem propaganda. Isten hívása mögött szeretet van, ezért bátran indulhatok, bár nem tudom hová.

Természetesen a hívásra lehet nemet mondani, lehet kitérő választ adni, vagy elodázni az indulást megőrizve függetlenségemet. De gondoljuk meg: Isten mi mindent megtett azért, hogy bizalmunkat megnyerje, hogy ne csak létezésében higgyünk, de szeretetében is.

3. Ábrahám különös start-helyzetében Isten hívása találkozik a bizodalmas hittel. Ez az indulás nagyszerű pillanata: valami új kezdődik.

Ábrahám modelljében ez az „új” külső eseményt is jelentett: Ábrahám csomagol. A szó szoros értelmében „szedi a sátorfáját” anélkül, hogy tudná, hová megy. Maga mögött hagyva Úr városának ismert vidékét, nyájával, háznépével elindul az ismeretlen felé. A hangsúly mégsem a költözködésen van. A külső körülményeket meg lehet változtatni. Lehet cserélni lakást, munkahelyet, még hazát és házastársat is. Csakhogy a külső változások nem hozzák meg a várt eredményt. A köztársaság kikiáltása, a teológia új épülete sem jelent önmagában megoldást. Új kezdetet csak belső változás adhat. Jézus a próféták igehirdetése nyomán megtérésnek nevezi ezt a belső változást. A gondolkodásmódnak, az érületnek, az indulatoknak, magatartásnak, életvezetésnek a megváltozásáról van szó, ami csak a szívben kezdődhet. Ne igazodjatok hát a világhoz, hanem változzatok meg! – írja Pál a római gyülekezetnek. Ne legyetek konformisták, ne ússzatok az árral, ne a széles úton sodortassatok, Jézus nyomába induljatok. Ahol mások gyűlölködnek – ti szeressetek. Ahol mások anyagi előnyökért marakodnak – mondjatok le az anyagi előnyökről. Ahol mások féligazságokat suttognak – hangosan valljatok az igazságról. Ahol mások lopják a napot – ti verejtékezzetek. Ahol mások szolgálalkúen hajbókolnak – emelt fővel álljatok. Ahol mások a mámort keresik – ti legyetek józanok. Ahol mások lazítják az erkölcsi normákat – szentül éljete. Ahol mások káromkodnak – ti imádkozzatok. Ahol mások öklüket rázzák – ti nyújtsatok testvérkezecet. Ahol mások leszámolást emlegetnek – adjatok bocsánatot. Ahol mások taktikázva térnek ki Isten hívása elől – ti induljatok. Igen, induljunk végre, míg meg nem keményedik a szívünk. Ámen.

Madocsi Miklós

**„Dicsérete
mindig ajkamon van”**

(Zsolt 34,2)

Dallam: Isten, ó, szent Isten
(436)

1. Fogy életünk során
Életünk napja, holdja,
Múló időnk kifoszt,
Álmaink tüzét oltja,
Bár egyre rövidebb
Kopár út int feléd –
Ne fogyjon, el ne hagyj
Isten dicséretét!

2. Megvalljuk bűneink
Magunk porig alázva.
A szent Felségnek az
Igaz magasztalása.
A porból fölemel
S ölébe véve véd –
Törjön fel, el ne hagyj
Isten dicséretét!

3. Járunk kereszt alatt,
Hitünkért kell viselnünk.
Ha már-már roskadunk,
Meggzólal Krisztus bennünk
S a Fán mondott szava
Visszhangzik, mind a hét –
Ne szűnjék, el ne hagyj
Isten dicséretét.

4. Egyháza! ne feledd,
Mennyei erő száll rád,
Összetöri az ÚR
Sorra rabságok jármát,
Országá jó s többé
Könny nem hull, kard se vét –
Dal zengjen, el ne hagyj
Isten dicséretét!

1989.

Scholz László

Lelkipásztor konferencia

1989. nov. 20-23. (Gyenesdiás)

Biztos alapon

Reggeli áhítat Mt7,24-29

Máté szerkesztésében, a könyvben közölt öt jézusi logion-gyűjtemény sorában, a Hegyi Beszéd az első helyre került. Ez mégsem azt jelenti, hogy a Hegyi Beszéd csak kezdet, amelyet magunk mögött hagyhatunk, inkább szoros kapu, amely nem kies portára nyílik ugyan, ahol a vándor megpihenhet, hanem keskeny útra, amelyet végig kell járni!

A Hegyi Beszédnek ez a befejező példázata sem harmónikus, mindent feloldó akkord, hanem egy sokkoló „vagy-vagy”: életed vagy megmarad, vagy romba dől, aszerint, hogy jó fundamentumra vagy homokra építed.

A mai építkezésnél a ház alapját elég egyszer jól kiásni, nem kell bele sajnálni a cementet, jól le kell döngölni és meglocsolni, hogy kössön, aztán jöhetnek a falak. Alapozni egyszer is elég.

De hitünk dolgában ez bizonyosan nem így van! Erre utal a példázat jelenideje: aki hallja és aki cselekszi. Folyamatos jelen ez, a szó legszorosabb értelmében. Ez a mai reggel is ennek a jelennek egy pillanata, amely új kezdet lehetőségét kínálja fel. Büntetlenül nem térhetünk ki kötelezése elől: alapozunk és építünk kell, Jézus hasonlata szerint.

A példázat másik képe, az előzőhöz csatlakozva, kitörő, tomboló vihart és falakat alámosó áradatot rajzol elénk. Egy beköszöntő programbeszéd végén az ember inkább napfényes ígéretek vára és nem viharjelzést. Jobban ille- ne ide a biztatás, hogy jutalomba részesül, aki a programot elfogadja és megvalósítja. A távprognózis mégis önzönvízserű esőzés, árvíz, viharos erejű orkán érkezésével riaszt. Ez pedig több,

mint egyéni életek múltó vihara vagy a történelem hol itt, hol ott végigsöprő, pusztító forgószele. Pedig sok tapasztalatunk van erről is, hogy a homokra: anyagiakra, sikerre, ideológiákra, hatalomra, szexre vagy protekcióra építkezők élete összeomlik, sokszor maga alá is temetve az addig oly sikeres „hullámlóvast”. Persze tudunk ellenpéldákról is, amikor az igazi alap nélkül épült házak mégsem dőlnek össze, sőt komfortfokozatuk és pompájuk csak növekszik, s egyre magasodó kerítéscsodák védik a bentlétők kényelmét és nyugalmát. A vihar meg késik. Így aztán kriptájuk is pompázatos lesz. A vihar késik, de nem marad el! Mert egyszer mindnyájunknak meg kell jelennünk a Krisztus ítélőszéke előtt, hogy ki-ki megjutalmaztassék aszerint, amit e testben cselekedett vagy jót, vagy gonoszt.

Jézus távprognózisa nem műholdfelvételeken, hanem Isten megváltoztathatatlan akaratán nyugszik. Számolnunk kell vele. S ezzel számolva fogadjuk el Jézus alapozási technológiáját, hogy romba ne dőljön az életünk.

Az építőiparban a technológiai utasítások anyagbeszerzéssel kezdődnek, a minőség és a mennyiség pontos meghatározásával.

A jézusi alapozásnál anyagra nincs szükség. Még tananyagra sem, ami tanítható és tanulható. Ez az írástudók dolga, holt betűkkel való életsorvasztó foglalatosság. Ez a kísértés azonban nemcsak az Ótestamentum népét, de az egyházat is fenyegeti. Mi sem vagyunk mentek ettől.

1. Az élet-alapozáshoz először és mindenkifelelt Jézusra van szükség. Jézusra, aki beszél, aki a Deus loquens. Jézustól függetlenül legfeljebb érdekes szöveggyűjtemény a Hegyi Beszéd is. A szavaknak hitelt, tartalmat, súlyt, hatalmat Jézus ad, akinek ajkán ezek a szavak megszólaltak. „Aki hallja tőlem ezeket a beszédeket...” írja a Máté verzió. Lukács pedig, aki Jézust sohasem

hallhatta, ezt még nyomatékosabban teszi, mert így idézi Jézus szavát: „Aki hozzám jön, hallja beszédemet...” E fogalmazás mögött a második generáció húsvéti tapasztalata magasodik fel: Jézus él, és aki hozzá megy, hallja szavát. Jézus nem úgy beszél, mint az üzenet-rögzítő magnetofonok. Nem szöveget mond és nem varázsmondókat, hanem Igét, ami benne testté lett. Nemcsak születésének misztériumában lett az Ige testté, de szeretetének minden mozdulatában és cselekedetében és legfőképpen nagypéntek abszurd eseményében. Ezt meggondolva kell igazat adnunk a páli egzegézisnek, hogy senki sem vehet más fundamentumot, mint ami vetetett, aki a Jézus Krisztus. Jézus, aki szól. És aki neki is szólt. Nemcsak fájdalmas kérdéssel: „miért üldözöl engem?”, de erőt adó biztatással is: „elég néked az én kegyelem!” Az alapozáshoz Jézusra van szükségünk, aki nemcsak Simon farizeusnak mondta egykor, azon a megzavart estében: „van valami mondanivalóm neked”. Bizonyos, hogy Jézusnak számunkra is van mondanivalója. Ezért ne némuljon el ajkunkon a gyermeki imádság: „szólj Uram, mert hallja a te szolgád”.

2. S ezzel már a jézusi technológia második fázisához érkeztünk. A kommunikációhoz nemcsak adóállomásra, de jelfogóra is szükség van: nyitott szívvel, amely befogadja azt, amit Jézus mond.

Az elmúlt héten esküvő előtti beszélgetésre már másodszor járt nálam egy fiatal pár. Még az első alkalommal kértem őket, hogy vegyenek részt egy istentiszteleten, mert a vőlegény még sosem volt templomban. Többek között arról beszéltem nekik, hogy Isten szeretete életünk kristályosodási pontja. Aztán megkérdeztem a vőlegényt, mit szól a hallottakhoz és mi volt a benyomása az istentiszteleten. Hosszú hallgatás után csak ennyit mondott: nekem idegen ez a világ. Életemben és gondolkodásomban nincs hely az ilyesmi számára. – Amikor kikísértem őket, láttam, hogy az addig is nyakában lógó walkman hallgatóját a fülére teszi és kézenfogva elsétálnak a romantikus vári utcán. – Én meg aggódva kérdeztem: mikor fogja letenni a hallgatót? meghallja-e szerelmének suttogását, meghallja-e majd gyermekének sírását vagy nevetését? meghallja-e egyszer Jézus szavát?

Tudom, torkig vagyunk már sokmindennel. Tudom, agyunk a túlterhelt-

ség funkció-zavarairól árulkodik. De szívünk megnyílna Jézus szavának befogadására. Ne szégyelljük a kegyességnek ezt a gyakorlatát. Ez a nap is alkalom erre. Szólj Uram, mert hallja a te szolgád!

3. Jézus szól és van aki hallgatja. A példázat itt ér el szédítő csúcspontjára, mert kiderül, hogy ez sem elég. Az alapozáshoz még több kell.

Mondhatjuk így: engedelmeskedni kell. De ez a szó a parancsuralmat, a kényszert juttatja eszembe. Meg azt, hogy a tékozló fiú példázata szerint nem sok öröme volt az Atyának engedelmes, otthon maradt fiában. Engedelmeskedni színből is lehet, és önző módon, jutalomra várva. Az engedelmes-ség lehetővé teszi, sőt imputálja a törvénykegyesség minden visszásságát, a szégyenletes farizeusi gőgöt.

Mondjuk akkor inkább Váci Mihály sajnos már elcsépelet versét idézve, hogy Jézus szavát nem elég hallgatni, de „tenni, tenni, tenni kell”. Teljesítményre orientált társadalomban élünk s ez a tendencia egyre erősödik. Az iskola érettségvizsgától elkezdve mindennél produkálni, bizonyítani kell. Lehet-e vallásos dimenzióban még tovább fokozni a teljesítményigényt?

Hogyan fejezzük hát ki az életalapozás harmadik fázisát?

Legjobb, ha a jézusi modellt követve arról szólunk, hogy a hallott és befogadott ige öltön testet bennünk. Ez a szekundér-inkarnáció nem maximalista, rendkívüli követelmény. Egyszerűen ez a keresztyén élet, amely nem dől össze sem az életnek, sem az ítéletnek viharában. „Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus” – mondja Pál. „Légy felebarátodnak krisztusává” – biztat Luther. Tudom, lehet olcsóbban is építkezni, de nem érdemes.

Ezen a reggelen és a kegyelem minden megújuló alkalmával a jézusi technológia szerint alapozunk és építünk.

***

A kijelölt igének e személyes mondanivalója mellett, hadd szóljak arról is, hogy e textus alapján mit tartok fontosnak a Lelkipásztor szerkesztésére és szolgálatára nézve.

Elsősorban éppen ezt a személyes mondanivalót. A lap megújulása, az, hogy minden hónapban pontos megjelenése esemény legyen számunkra, hogy testi-lelki-szellemi túlterheltségünkben valós segítséget, támaszt, vigasztalást adjon, ennek feltétele, hogy

mindnyájan jól alapozzunk: hallgassuk, fogadjuk be és éljük meg Jézus szavát.

Fontosnak tartom, hogy a Lelkipásztor tanítson, de ne úgy, mint az írástudók. Ne fölényes magabiztossággal, protokolláris szolgálattal, ne lekezelve és kioktatón. Igazsága mindig több legyen a farizeusok és írástudók igazságánál. Ne akarjon megkövetni senkit a törvény nevében, és ne szövetkezzék pilátusokkal a józan ész nevében.

Inkább úgy tanítson, mint Jézus a hegyen, hogy ne vesszünk el szolgálataink és hitünk kríziseinek örvényében, hogy vasárnaponként ne hermenetizáljunk, ne sztorizzunk, ne szép parafrázisokat mondjunk és ne kegyes szóáradatot zúdítsunk gyülekezetünkre, de „gyökeres szó” születhessék meg szívünkben, amely nyomán élet fakad. Ezért kiemelten fontosnak tartom a lelkeseknek szóló igehirdetéseket, pásztori írásokat és önvallomásokat, a homiletikai előkészítőket és imádságokat.

A példázat képéhez formálisan kapcsolódva, fontosnak tartom, hogy történelmi világnézeti, teológiai viharokban a Lelkipásztor ne legyen „játéka mindenféle szélnek”. Van mihez, van kihez tartanunk magunkat. Az aktualitás és a konformitás nem ugyanaz.

Fontosnak tartom még, hogy a Lelkipásztort, a spirituális és teológiai opus propriuma mellett széles horizont jellemezze, de minden cikk a fundamentumra építsen és ne az alapok mellett huzza fel a falakat.

***

Alapozási munkára jöttünk össze. Csináljuk kalákában, jókedvvel és nagy felelősséggel és azzal a reménységgel, hogy ha az Úr építi a házat, nem fáradszik hiába annak építői. Ámen.

Imádkozzunk!

Úr Jézus Krisztus!

Bocsásd meg, hogy állandó időzavaromban csak percek jutnak az elötted való csöndre, imádságra. De köszönöm, hogy van mondanivalód számomra.

Bocsásd meg, hogy vélt engedelmisségem tudatában sokszor mások fölé helyezem magam, és önteltségem lehetetlenné teszi szolgálatomat.

Szentlelked csodáját kérem, hogy igéd testet öltön bennem, mert különben kártyavárként omlik össze az életem. Kérünk, segíts mindnyájunkat, hogy ma is egymás örömeire élhessünk, szolgálatainkat hűséggel elvégezzük. Ámen.

Madocsai Miklós

Reggeli áhítat

Ef 3,17-21.

Tágölelésű imádság

Ha körlevél vagy inkább pásztorlevél az efezusi – a különbség bizonyára érzékelhető a két megjelölés között – akkor ez a részlet „mozgó oratio oecumené”-nek nevezhető.

Mozgó, mert elérte azokat a gyülekezeteket és ma reggel minket is. A régiekkel együtt széles öleléssel emel oda Isten elé. Nem egyháztörténeti emlék, nem liturgiátörténeti adalék. Az egykor elhangzott imádság sohasem válik kövületté, hanem Isten élő emlékezetébe vonul be.

Tegnap azt tekintettük át, ami három évtized cikkeiből tanulmányaiból megbecsülendő kincsként maradt ránk és utódainkra.

Ma reggel azokra emlékezünk, akik imádkoztak értünk. Valamennyiünk hite forrása valahol ott rejtőzik, ahol értünk, talán ismeretlenekért, de reméltekért az apostoloktól kezdve imádkoztak.

Ugyanakkor a feladatunkat és lehetőségünket is elének tárja: imádságunkban hagyjunk nyomot Isten emlékezetében, másokért.

Pál az imádsága tényével együtt az imádság mozdulatát is jelzi. Nem szabad elspiritualizálni a mozdulatot, de azt sem szabad felejtetni, hogy a térdreborulás belső magatartás jele, az indulat kifejeződése. Nem felülről imádkozik rájuk. A térdet hajtó ember: kicsivé zsugorodó ember. Nem magasodik a másik fölé. Szinte gyermekméretűvé válik. Természetesen nem centiméterekben értem ezt, hanem úgy, ahogyan Jézus Krisztus ígérte a gyermekeknek Isten országát. Valaki elbeszélte, hogyan lett lelkész létére kényszerűségből, egyházi híján egy időre harangozóvá. Bosszúsán, méltatlankodva törtetett fel a toronyba és mondanom sem kell, hogy nagyon rövid lett a déli harangszó. Ahogy teltek a napok és a toronyból a lelkész tekintete belátta a falut és a látvány nyomán családok

élete, sorsa villant fel előtte, lassan a bosszúság imádsággá változott, és a harangszó szívesen lett egyre hosszabb. De a tekintet nem a sánta ördögé volt, aki leemelgeti a háztetőt és kandi módon lesi ki, tárja fel az elrejtettet, nem is az ítélő bíróé. A toronyból ugyan, de lényegében térden. Nem ellenük, hanem értük. Lentről. Amikor Löhe-ről azt hagyományozták ránk, hogy néha az anyakönyveket használta imádságoskönyv gyanánt, ugyanerről az indutatról van szó.

Különös ez az imádság, mert mint ha beszűkülne, amikor a „belső ember”-t, annak a megerősödését emlegeti. Nehéz kifejezése ez az Út-nak. Nem pontos definíció, hanem inkább szent kísérlet annak az útnak a jelzésére, amit Krisztus teremt és amelynek az erősödését akarja.

Gyanússá is vált ez a kifejezés. Belső embert emlegetni, amikor mindenki látványos újat szeretne? Egyházi használatában is gyanússá vált megjelölés. Egy nagy magyar igehirdető és teológus – a nevét azért nem mondom, mert súlya nyomasztólag hatna, engem pedig esetleg a sovíniszta luteránus színeben tüntetne fel – azt írta 1912-ben, hogy az evangélikus keresztyénség soha nem tudott társadalomformáló tényezővé válni, mert olyan hosszan pihengette az újjászületés fáradalmait, hogy másra már nem maradt energiája. Vitriolos mondat. Döbbenetes látélet. Ha volt és van igazságmoccanata, érdemes még ma is figyelni rá. Ahol túlzott vagy félreértett, azt meg bocsás-sa meg neki az Úristen.

Ebben az imádságban a „belső ember”-ért nem azért hangzik imádság, hogy legyen és nyugalma is legyen, hanem hogy éljen Krisztus gazdagságából. Két irányban: emlékezzék arra, hogy kiből él. Emlékezzék arra, kikért kell megerősödni.

A „belső ember” Krisztusban él. Az „ezért” Órá utal vissza. Ő a „belső ember” létének az egyetlen magyarázata. Érdemes arra is emlékezni, hogy úrvacsorai liturgiánkban kétszer is élünk ezzel a szófordulattal. Az abszolúcióra azért merem felemelni a kezemet, mert Jézus Krisztus rábízta tanítványaira az oldás és kötés szolgálatát. Másodszor mielőtt a „Sanctus” felcsendülne, Isten nagy tetteinek, Jézus Krisztusban elvégzett nagy tetteinek szűkszavú, de hatalmas súlyú összefoglalása után az „ezért” intonáltatja az ujjongó éneket. A „belső ember” nem az én lelki fejlő-

désem eredménye, szellemi-lelki produktumom, hanem a bűnbocsánat hatalmas erejével teremtő Krisztus munkája. Ahol a „belső emberről” hallgattunk, ott Jézus értünk való munkáját felejtjük el.

A belső embert teremtő Krisztusra való koncentráció után a kitárulkozásért, a tágszívűségért hangzik az imádság. A különös koordinárendszer megint csak szent kísérlet annak a sejtetésére, mennyire és milyen mélységben és tágasságban vonul be a „belső ember” látókörébe a másik ember, a gyülekezet, az egyház, a „minden szentek” közössége. Mindenkinek helye van benne. Nincsen senki, aki túl kicsi, vagy túlságosan is nagy lenne ehhez a betagozódáshoz. Alig akad lelkész, akitől még nem kérdezték volna meg: maga még ezért, vagy ezekért is imádkozik? Pedig amikor ezt tesszük, nem ügyeket és embereket dicsőítünk meg, hanem tudatosan és reménységgel a helyükre soroljuk őket: Isten irgalmas hatalmának illetékességi körébe... Mindenki és minden ügy akkor van igazán a helyén, amikor lenézett vagy rettegett státusából ide kerül.

A „mozgó oratio oecumenica” elér-e úgy bennünket, hogy nem fékezziük le, nem siklatjuk ki, hanem a „belső ember” szívesen adja eszét, szívét, hitét, szeretetét és türelmét, meg Krisztusra iránti engedelmisségét, hogy átvándorolhasson az utódaink reméltek generációjához is?

Az imádság vége akár külön téma is lehetne. Olyan, mint a zsoltárok végén a „Gloria”: nem kér, nem könyörög, csak és kizárólagosan dicsőít. Nem is imádság befejezése ez, hanem valami egészen más. Hadd hívjam segítségül Kodály „Budavári Te Deum”-jának zárószavait és dallamtöredékét: az „in aeternum” szinte nem hal el, hanem döbbenetesen szép elhalkulásával szinte jelzi, hogy ami itt a vég, az egyúttal az új intonációja is.

De addig: az új embernek, a „belső embernek” érzékelhető követhető külső nyomot kell hagynia. Hadd legyen ez a hálaadás, a segítség és a készítés kikerülhetetlen jele azok számára, akik majd az utánuk következőket foglalják bele a „mozgó oratio oecumenica”-ba. Ámen.

Fehér Károly

Esti áhítat

„A mi mindennapi kenyerünket add meg”

Aki „a mennyekből szállt alá”, az „Élet Kenyere”, most a mindennapi kenyér kérdésével foglalkozik. A „mi” kenyerünkkel. Az arcunk veritékével szerzett kenyérral. Evilági, földi létünk alapvető kérdésével.

Biztat, bátorít. Földi létünk minden lehetséges feladatával és problémájával együtt Isten kezében van. Oda tehetjük, mert a nagy kenyértörés a Golgotán megtörtént. Eldőlt, noha még olykor elfog bennünket a kétség, de egyszer kiderül: az Úr a föld a maga teljességében és mi is az övéi vagyunk. A mennyben egyszer s mindenkorra elintéztet dolog: Jézus az élet kenyere, a mi testvérünk. Isten a mi Istenünk, a mi Urunk, a mi Atyánk. Jézus engedelmessége, irántunk tanúsított szolidaritása megpecsételte: Isten gyermekei vagyunk. Mindnyájan! „Der Mensch ist Gottes! – Az ember Istené!” – ismételve számtalanszor mindkét Blumhardt.

Jézus a Miatyánk negyedik kérésével is bizalmunkat erősíti. Azt szeretné, hogy ami a mennyben elintéztet dolog, az érvényre jusson itt a földön is, az én életemben is. Elidegenedésünkől akar kiszabadítani. A negyedik kéréssel is aláhúzza búcsúbeszédeiben adott ígéretét: Nem hagyak titeket árvául.

Nemcsak bizalmunkat erősíti, hanem reménységünket is. A negyedik kéréssel munkára serkent. Veritékes munkánkkal nem fogjuk ugyan visszavarázsolni az édent a földre. Teológiai munkánk se garantálja az egyház életének és szolgálatának hatékonyságát és tisztaságát. Minden emberi munka, a teológus fáradozása is, Isten ítélete alatt áll. A föld, a természet sem rendelkezik a megváltás erővel. Az anyaföld, a „magna mater” tövist és bogáncsot terem, ha nem műveljük. A munka nem ad értelmet az életnek. A munkának mégis van értelme. „A ti munkátok nem hiábavaló az Úrban” – ez nemcsak a teológiai munkára vonatkozik, de arra

is! Kudarcaink közben sem szabad felednünk! A kudarok alázatra, szerénységre készítetnek. Erre készítetnek nemcsak a közéletben, de az egyház életében is. Térdre kényszerítetnek, imádságra. A mi feladatunk a munka, a mindennapi kenyérért való veritékezésünk. Istené az áldás.

A negyedik kéréssel Jézus szembe fordít önmagunkkal: lustaságunkkal, trehányságunkkal, azzal, hogy magunk helyett másokat dolgoztatunk; de ön-hitségünkkel, gőgünkkel, a másik ember, a testvér munkáját fumigáló mindentudásunkkal is. Szembefordít lázas tevékenységünkkel is, kapkodásunkkal is, éppúgy, mint pesszimizmusunkkal, tehetetlenségünkkel, kedvünk vesztésével. A negyedik kérés szellemében szól hozzánk Isten igéje a Zsidókhoz írt levél 10. fejezetében: „Ne veszítsétek el tehát bizodalmatokat, amelynek nagy jutalma van. Mert állhatatosságra van szükségetek, hogy az Isten akaratát cselekedjétek, és így beteljesüljön rajtatok az ígéret. Mert még egy igen-igen kevés idő, és aki eljövendő, eljő, és nem késik. Az igaz ember pedig hitből fog élni, és ha meghátrál, nem gyönyörködik benne a lelkem. De mi nem a meghátrálás emberei vagyunk, hogy elveszünk, hanem a hitéi, hogy életet nyerjünk.”

Abból indultunk ki, hogy az Élet Kenyere, Jézus, a Miatyánk negyedik kérésével is bizalmunkat akar erősíteni. Vegyük komolyan, bízzunk benne: Isten a mi Atyánk. Ennek egyetlen, de teljesen elegendő garanciája Ő maga: Jézus Krisztus. Testvérünk lett, hogy általa Isten gyermekei legyünk. Jézust azért támasztotta fel a mi Atyánk, hogy ne csak tanítson bennünket imádkozni, hanem hogy vele imádkozhassunk. Hogy ami evidens a mennyben, az evidens legyen a földön is, az én életemben is: Istenéi vagyunk. „Der Mensch ist Gottes!”

Szándékos egyoldalúsággal figyeltünk ezután a negyedik kérés reménységünket erősítő biztatására, ígéretére: a mi munkánk, veritékünk „nem hiábavaló”. Egyoldalúságunkat helyzetünkkel indokolhatjuk: munkaülően vagyunk együtt. A teológia is munka. Veritékes munka. Szellemi munka. Kísértésünk, hogy lebecsüljük, pedig életszükséglet. Nélküle üresjáratú válik a gyakorlat.

Van egy másik kísértésünk is. Izoláljuk a teológiai munkát. Figyelmen kívül hagyjuk az összefüggéseket, a kontextust. Pedig a negyedik kérés egy-

bekapcsol minden emberrel, a közélettel. A mindennapi kenyér közügy, a hétköznapi ügye. A negyedik kéréssel Jézus közéleti felelősségünket is erősíti.

Ma az ország kenyere a tét. Eladó-sodtunk. Növekszik a munkát keresők és az elszegényedők száma. A köztulajdon szentségét könnyen a magántulajdon szentsége válthatja fel. Gyorsan meggazdagodni akaró és mohón fogyasztani akaró emberek helyett fegyelmezett emberekre, sáfárookra van szükség. Gazdasági programot nem adhatunk társadalmunknak, de sáfárokat igen. Áldozatkész embereket is, akik a nagy kenyértörés áldásaiban részesülve áldássá válnak, mert készek megtörni, megosztani kenyerüket, figyelmüket, idejüket másokkal.

A negyedik kérést imádkozva újra aktuálisá válik a diakóniának kitágított értelmű gyakorlása. Az egyéni és intézményes diakónia mellett az egész társadalom javát szolgáljuk, ha integrálni, összefogni segít igehirdetésünk és gyülekezeti életünk. Esmék, irányok, csoportosulások, pártok megosztják, egymással szembeállítják az embereket. Egyre több a zavar a fejekben s az indulat a szívekben. A gyülekezet, a benne hirdetett evangélium összefogja, közös nevezőre hozza, integrálja, amit az ördög összezavar, szétszór az emberi kapcsolatokban s az emberek fejében.

Luther azt mondja a Nagy Kátéban a negyedik kéréssel kapcsolatban, hogy az „különösen a legfőbb ellenségünk, az ördög ellen irányul. Mert ennek minden terve és óhajtása az, hogy elvegye vagy hátráltassa mindazt, amit az Istentől kaptunk. És nem elégszik meg azal, hogy az egyházi kormányzatban zavart keltsen, ... hanem rúgkapál és megátolja, hogy bármiféle kormányzat vagy békés, tisztességes foglalkozás megmaradjon a földön.”

Karner professzor a Miatyánk szövegének távlatokat nyitó s ugyanakkor tüzetes aprólékossággal végzett egzegézisében rámutat arra, hogy a „mindennapinak” fordított *επιουσιος* szó nem lehet fel sem a görög irodalomban, sem a köznyelvben. Egy arám kifejezés értelmét próbálja görögül visszaadni. Origenész szerint arra utal, ami a megélhetéshez szükséges. Luther ezt bontja ki kátéiban teológiai biztonsággal és lelkipásztori bölcsességgel. Hogy a „mindennapi kenyérral” kapcsolatban ma mi mindenre lehet és kell gondolnunk, arra vonatkozóan befejezésül egy műltheti élményemet idézem.

Múlt héten Erdélyben jártam, Nagyváradon. Nem tudtam, hogy éppen névnapján érkeztem meg Deák Ödön, régi kedves barátom otthonába. Isten mintha tudta volna. Névnapi látogatásom ajándékká vált nemcsak számomra, az ő számára is.

Egész nap csengett a telefon. Kora délelőttől késő estig jöttek az emberek. Nem is ebédeltünk, bár egész nap terített asztal mellett ültünk. Az asztal megterítéséhez jelentős mértékben járult hozzá Voipio Márton finn barátunk előző heti látogatásával. Én csupán fehér kenyeret hoztam magammal. Papírvékonyra szeletelve került az asztal közepére. Szinte kapkodták. Átszellemülten majszolták. Mielőtt beleharaptak volna, többen megcsókolták először.

Hányszor hallottam: imádkozunk értetek. Imádkozunk, hogy egyszer, végre sikerüljön odakinn, nálatok, jó végre jutni, egyetértésre. Ezzel erősíthetitek reményiségünket, szívós helyzetállásunkat. Ezért imádkozunk Gorbacsovért is. Imádkozzatok ti is érettünk!

Gondolunk-e arra, hogy Erdélyben élő testvéreink számára a mindennapi kenyér fogalmába mi is beletartozunk? Létkérdés számunkra, hogy lesz-e, s milyen lesz az új magyar kenyér. Jut-e belőle elegendő mindenkinek? Jóízű lesz-e? Amikor ők a mindennapi kenyérről imádkoznak, értünk is imádkoznak.

Gondolunk-e arra, hogy Erdélyben élő testvéreink mindennapi kenyerét mennyire nálunk helyezte el a mi mennyei Atyánk?

Gondoljunk arra, hogy a negyedik kérdés segítségével Jézus nemcsak biztat, hanem felfegyverez a bennünk és közöttünk zavart, széthúzást keltő gonosz, a káosz elleni küzdelemre!

Benczur László

Evangelikusok a nagyvilágban

Curitiba 1990

Az evangélikus egyházak szerte a világon Brazíliára figyelnek az év első és második hónapjában. Itt tartja a LVSZ 8. világgyűlését. Jelen számunkban csak röviden utalunk a nagy eseményre. A Magyarországi Evangélikus Egyház delegációja is ott lesz Curitibában 1990. január 30 – február 8-ig.

Két előkészítő füzetre hívjuk most fel a figyelmet. Az *egyik*: Meghallgattam népem kiállítását, számunkra angolul és németül ismerős, valószínűleg franciául és portugálul is publikálták. A *másik* egy beszámoló: *Budapesttől Curitibaig* címen. From Budapest to Curitiba 1985-1989, vagyis a két világgyűlés között eltelt idő LVSZ-vel kapcsolatos munkáról ad részletes adatolt jelentést a tagegyházaknak.

Az előkészítő füzetnek már a borítólapja is mutatja, hogy a harmadik világban lesz a világgyűlés, de anyagában is újra meg újra előkerül a latin-amerikai kontextus, nemcsak a vendéglátó egyház életének, helyzetének leírásában az utolsó fejezetben. A tanulmányozásra szánt előkészítő könyvecske (mindössze 50 oldal!) *meghívás* akar lenni, hogy ne csak a 105 tagegyház képviselőinek, hanem a LVSZ minden tagegyháza híveinek is legyen módja beletekinteni nemcsak a világgyűlés munkájába, hanem a LVSZ életébe, a nagy evangélikus család gondjaiba és örömeibe.

Meghallgattam népem kiállítását... a közösségi életért, az üdvösségért, a békéért és igazságosságért, a teremtett világ megszabadításáért. Négy külön, egymással mégis összefüggő területre irányítja figyelmünket. A könyv nem minősül a LVSZ hivatalos dokumentumának, mégis lényegében a LVSZ központjában érzékelhető autentikus képet nyújt, a tagegyházak véleményét, információit állandóan figyelembe veszi és tájékoztat arról, mi történik az evangélikus egyházakban a mai bonyolult, sokfelé szabdalt, sok problémával küszködő világban. Kapunk rövid lényegretörő summázást az eddigi hét világgyű-

lésről, majd a főtémáról ad szándékot bejelentő ismertetést a főtítár Gunnar Stålsett tollából. Magát a főtémát úgy értékeli, mint ami úgy válik igazán értékesé és érdekessé, ha mi is meghallgatjuk a teremtettség és benne az embervilág kiállításait. Természetes, hogy az előkészítő füzet ökumenikus összefüggésbe állítja a Curitibában ülésező világgyűlést, ebbe beletartozik a közvetlen múlt és közvetlen jövő néhány nem evangélikus világ-konferenciája (a lausanneiek ülése, a baseli convocatio, a dél-koreai Béke és Igazságosság nagygyűlés és az 1991-ben tartandó EVT világgyűlés Ausztráliában).

Mind a négy altémát a könyv ketős jelleggel dolgozza fel. Egyfelől leírja a valóságos helyzetet, megállapítva korunk diagnózisát, másfelől felsorolja az előttünk álló feladatokat, a legkényesebb kérdéseket is, amikkel az emberiség ma birkózik. Olvasás közben átéljük, hogy mennyire együttdobban az evangélikus világ szíve az egész emberiséggel, másrészt – és ez számomra benyomást keltő – nagyon szerényen nyilatkozik az írás a keresztyénség szerepéről. Triumfalista, másoknál mindent jobban tudó és nagyokat ígérő sorokat nem olvasunk a jelen publikációban.

A könyv végén olyan tájékoztatót kapunk részben a helyszínről, részben a latin-amerikai összefüggésről, a vendéglátó egyházzal adatolva is részletesen, ami nem egészen ismeretlen magyar lelkészek előtt sem. Gondolok arra, hogy amikor 1970-ben a LVSZ Porto Allegreben készült világgyűlést tartani (végül Evianba kényszerült) részletesen foglalkoztunk a brazil evangélikusokkal, s ugyancsak érdemes kikeresni az 1984-ben írt, a Budapest 1984 világgyűlésre kidolgozott anyagunkat (pl. az eddigi világgyűlésekről és az LVSZ történetéről), Nap-tárban, az Evangélikus Életben közreadott publikációkat, de ugyancsak haszonnal forgatható dr. Hefty László néhány megjelent írása. Olvasóink jól teszik, hogyha a rendelkezésre álló anyagot most újra előveszik.

Végül személyes megjegyzésem, hogy a LVSZ munkája és világgyűlése nemcsak akkor fontos számunkra, ha Budapesten tartják a nagy család világtalálkozóját, hanem akkor is, amikor Földünk igen távoli országában, Brazíliában, Curitibában – ahol most éppen nyár van.

H. K.

Lélektani alapismeretek teológusoknak és más kiadványok

A müncheni *Chr. Kaiser* Kiadónál jelent meg 1988-ban Walter Rebell 285 oldalas kézikönyve: *Psychologisches Grundwissen für Theologen*. A könyv abból a felismerésből született, hogy lélektani elméletek és módszerek ismerete elengedhetetlenné vált a lelkészek sokrétű tevékenységében. Mivel nem várható el, hogy a teológusok pszichológia szakot is végezzenek (bár igazán nem árt, ha akadnak ilyenek), Rebell „Luther-kabátra szabott” kompendiumot írt. Ennek első részében általában áttekintést nyújt: mi mindennel foglalkozik a lélektan, s melyek a főbb iskolák-irányzatok. Ez már csak azért is hasznos és fontos, mert a legkülönbözőbb hivatásúak – papokat sem kivéve – nem ritkán úgy nyilatkoznak „a” lélektanról, mintha az egységet képezne, s ez megfelelné annak a kevés vagy többször ismertnek, amely az adott személy tudatos és tudattalan lelkitartalmaival keveredve azt a benyomást kelti benne, hogy ez „a” pszichológia. Az ilyen – sokszor a dilettáns szintnek is alatta maradó – nyilatkozatok tragikomikusan mutatják, hogy a véleménynyilvánító indulatkivetítései mennyire színezik a lélektanról alkotott egyoldalú vagy egyszerűen torzított képét. Olyan ez, mint amikor „a” vallásról nyilatkoznak – megmosolyognivalóan naív és érezhetően indulati módon – egyes főlényes legyintők.

Könyve második részében a gyakorlati alkalmazást igyekszik megközeleltetni Rebell. Vázolja, amit lényegesnek lát, kritikát is mond. A probléma eközben az, hogy beható bírálatot csak annyiban mondhatunk, amennyire behatoltunk az adott lélektani rendszer mélységeibe. Ez idő, energia s nyitott bátorság kérdése is. Egy biztos: ez a könyv nem adhat többet, mint egy bizonyos szemléletű kiindulást egy-két

olyan „lelki mező” felé, amelyek fölkeltek személyes érdeklődésünket. Nyitott szívnek itt kezdődik „a” lélektan. Csak kezdődjék!

Az ószövetségi apokrifus *Tóbiás könyvét* vallatja mélylélektani alapállásból a kiválóan képzett teo- és pszichológus. Eugen Drewermann, aki az utóbbi években viták keresztútjába került mélylélektani szempontokat érvényesítő egzegézisével. *Voller Erbarmen rettet er uns* (Verlag Herder, Freiburg, 1987) címmel néz utána: milyen örök aktualitású üzenet lappang Tóbiás történetének mélyén. A téma érdekességének legnyomósabb közvetett bizonyítéka, hogy nem kisebb művészt bűvölt meg több festmény erejéig, mint Rembrandtot!

Apropó, Rembrandt! Kizárólag az ő „karácsony táji” képein medítál Jörg Zink egy ragyogóan szép, 20 oldalas füzetben, *Was die Nacht hell macht* címmel (Verlag am Eschbach, 1982), amelynek sikerén felbuzdulva a kiadványt kétszeresére bővítették, s még igényesebb megjelenésben adták közre 1988-ban. Ha valaki meggyőző benyomást akar szerezni arról, mi fán terem a képmeditáció, s belső élményre is vágyik, az szerezze meg ezt a könyvecskét.

Akár a Példabeszédek könyve, Anthony de Mello sem veti meg a szorosabb hit határain kívülről jött valódi bölcsességet *Eine Minute Weisheit* (angol eredetijében: *One Minute Wisdom*) című könyvében – Herder, 1986. A zsebfórmátumú könyvecske egy-egy oldalára két-három sztori, párbeszéd, meditáció kerül. De egyszerre nem is jó többet olvasni el belőle, mert ezek olyan magvasak. (Tárkányból sem tanácsos sokat tenni a levesbe).

Ahogy korosodom, úgy mélyül számomra a képek üzenete. A *Hans Thoma Verlag* (Karlsruhe) különböző egyházi alkalmakra szánt képek, képes emlékla-

pok, műreprodukciók kiadására specializálta magát. Középkor eleji képektől Düreren át Chagallig igen nagy a választék. Különösen alkalmasak ezek a képek arra, hogy megfelelő helyen kitéve elgondolkozásra indítsanak.

Gyermeklélektani alapmű Emil Schmalohr zsebbevaló, 224 oldalas, megdöbbentő tartalmú könyve: *Frühe Mutterentbehung bei Mensch und Tier* (Kindler Taschenbücher, München, 1980 *3). Szemnyitogató, sőt megrázó, konkrét tapasztalatok alapján írt mű ez a zsenge korban bekövetkezett anyavesztés többé-kevésbé messze kiható, tragikus következményeiről. Jó ellátási viszonyok közt is megközelíti az első évben regisztrált halálozási arányszám a 30 százalékot! Természetesen nem arról van szó, hogy a „nehéz gyerekkor” (ami így nagyon differenciálatlan kifejezés) most már menlevélféle legyen szinte bármire, s ne merjünk akkor bűnről beszélni. De ha csak azt hisszük, hogy van fogalmunk ennek a nyomorúságnak az izonyú mélységeiről, akkor olyan értetlenség maradhat bennünk a legszerencsétlenebbek iránt, amit ezek megéreznek, s nem kérnek mondanivalónkból. (Engem egyre jobban meghat, hogy az a lelkigondozás, amelyet Jézus végzett, mennyire nem volt bűnközéppontú.)

Horst Wilhelm 471 oldalon *Informationshandbuch Psychologie* címmel (Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt M., 1987) széles horizontú áttekintést ad a lélektan minden területének irodalmáról, intézeteiről, szakkönyvtáiról, egyesületeiről, kiképzési és továbbképzési módjairól, normáiról, teljes rendszerességgel, amiből csak a regiszter 52 oldal. Kiterjed a lélektan rész-, illetve peremterületeire is. Odaváló minden olyan könyvtárba, amelynek a lélektanhoz bármi köze is van. Olyan, mint egy

térkép: megtalálható rajta, ki mit hol keresen.

A legtöbb, C. G. Jung szellemisége jegyében fogant könyv a svájci Oltenben, illetve a délnémet Freiburgban működő Walter Verlagnál jelenik meg. E lélektan egyik vezető reprezentánsa Helmut Remmler, akinek 1988-ban jelent meg *Das Geheimnis der Sphinx* című, 126 oldalas könyve. Évezredek óta mind máig vannak szfinxábrázolások, ami arról tanuskodik, hogy ennek hátterében valami egyetemes emberi probléma lappang, mintegy esetenkénti megoldásra várva, vagyis archetípussal, ösképpel van dolgunk. Ennek az archetípusnak a titka az ellentétek egysítségében rejlik. Korunk-kultúránk szki-zoid módon kettéhasított olyan alapvető emberi ellentétpárokat, amelyek egyazon érem két oldalát képezik. Ilyenek például: férfi és nő, madonna és boszorkány, szeretet és nemiség, lélek és test. Hogy se egyik, se másik ne nője ki magát bálványá, a másikkal balgán nem számolva önmagában, erre tanít a szfinx szimbolikája. (E könyv azoknak ajánlható elsősorban, akik a jungi lélektanba már legalább belekóstoltak.)

Kisformátumú százoldalas, szellemi csemege Franz Alt válogatása Jung műveiből az álomértelmezést illetően: *Von Traum und Selbsterkenntnis* (Walter Verlag, Olten, 1986). Az álom létfontosságú szerepével kapcsolatban elég talán a *Diakonia* 1988/2. számában megjelent, „Macbeth öli az álmot” c. rövid tanulmányra utalnom. A válogatást végző Alt – akit, mint tapasztaltam, szűkebb pátriájában, Badenben nagyra becsülnek – úgy jellemzi C. G. Jungot, hogy ő lesz a 21. század pszichológusa, aki áthatja az egész századot, ha azt megérjük... Egyébként ugyancsak Alt válogatásában jelent meg Jung-szöveggyűjtemény *Von Sinn und Wahn-Sinn*, valamint *Von Religion und Christentum* címmel szintén „Walteréknál”.

Ki miben járatos (legalábbis egy bizonyos fokon), abból igyekszik letenni, mikor mennyit közös teológiai, szolgálati asztalunkra. Ebben a szellemben tárokok némi választékot mindazok elé, akik ezt szívesen veszik.

Bodrog Miklós

A szépirodalom szerepe a teológiai munkában

I.

„Kalmár szellő járt a szomszéd
mezőkön,
S vett a füvektől édes illatot.”

(Petőfi S.: A négyökrös szekér)

Mérei Ferenc irodalompszichológiai tanulmányához mottóul vagy így is mondhatnám: magyarázatul használja ezt a Petőfi idézetet. Tudja, hogy vannak, akik „erősen kifogásolják az irodalomnak ezt a dokumentumszerű felhasználását.” Mégis, ahogyan írja: „Az emberrel foglalkozó vizsgálódásnak, az egyszerűsítés veszélyét is vállalva, be kell hatolnia az irodalmi fikció területére, s rá kell találnia a képzelet regiszterében az emberi történések árnyalataira.”

Amikor a teológia felől közelítünk az irodalmi műhöz, akkor ugyanezek a kérdések fölmerülhetnek. Vajon azokat az árnyalatokat, amik egy hús-vér ember életében megvannak, hogyan érzékelheti az irodalmi illusztrációkon keresztül a hallgató, olvasó? Van azonban egy másik kérdés is, ami engem jobban foglalkoztat. Vajon azok a példák jobbak-e, amik direktben rohanják le az olvasót, hallgatót, még a gondolkodás lehetőségét sem hagyva meg neki, hiszen kész válasszal szolgálnak? Ezek a fekete-fehér ábrázolások, melyek sokszor az ún. ébresztő irodalomban találhatók, véleményem szerint inkább tompító hatásúak! Ennél csak az a rosszabb, ha az igehirdető önmagát állítja pozitív vagy negatív példaként a gyülekezet elé. Ezek az alanyi igehirdetések, tanulmányokban föllelhető esetleges példák bizony nemhogy édes illatot nem jelentenek, hanem poshadó, rothadó szagot árasztanak. Az irodalom egyik feladatát abban látom e kontextusban, hogy a teológiát is, és ne csak az igehirdetésekben már gyakorlati módon fölvetődő kérdéseket „édes illattal” frissítse fel.

II.

I. Kant írta, hogy a filozófia a teológia szolgálóleánya, csak az a kérdés, hogy az uszályát viszi-e mögötte, vagy

a fáklyát viszi-e előtte. (Moltmann is átveszi ezt a kérdést.) Ez áll a szépirodalomra is. A fáklya ebben az esetben a kérdések felvetését jelenti. Ahhoz, hogy az evangélium itt és most úgy szólaljon meg, hogy az elérje a mai embereket, ahhoz ismernünk kell életterületünket. Közhelynek hangzik ez, mégis igen sokan megfélemlenek erről. Ez nem kiszolgálását jelenti az elvárásoknak, hanem éppen abban az éjszakában, ahol talán kimondatlanul is a mégnagyobb sötétséget munkálják (öntudatlanul is) az emberek, fényt kell gyújtani. Julien Green írta: „Minden emberi lét az éjszakában pereg le.” Ezt az éjszakát mégis bevilágítani, megmutatni a problémákat, úgy érzem ez az irodalom feladata is. Természetesen nem átvéve a teológia feladatát és nem is keveredve azzal. A szépirodalom másik feladata tehát, úgy érzem, ma annak a szolgálónak a munkája, aki úrnője előtt a fáklyát viszi.

III.

Ugyanakkor föl kell tenni a vallás-szociológusokkal együtt nekünk is a kérdést, hogy fedi-e egymást a vallásos és a keresztyén irodalom? Volt idő, amikor ez természetes volt. Korunkban azonban nem biztos, hogy a külső vallásos formák jelentik azt, hogy az adott mű hitelképesen keresztyén is!

Hogyan definiálhatnánk a keresztyén irodalmat? A nagy Meyer Lexikonban a következő értelmezést olvashatjuk: „Mindaz az írás, tekintet nélkül műfajára és témájára, amely a világ és az ember keresztyén felfogásából fakadt, és pedig úgy, hogy alapvető keresztyén komponensei figyelembevétele nélkül megfelelően nem is értelmezhető.” Ezt a meghatározást elfogadják a keresztyén irodalommal foglalkozó tudósok is. Ez a fajta meghatározás feltételezi azt, hogy az adott értékeket képviselő irodalom emberábrázolása nem fekete-fehér, hanem valóban hiteles.

„Isten jelen van irodalmunkban, jobban, mint valaha.” (R. Bichelberger) Hogy mit jelent ez? Elsősorban azt a jákóbi küzdelmet, melyet minden jelentős író megvívott az áldásért, az életért.

Együtt Pilinszky Jánossal valljuk, hogy „Isten minduntalan átvérzi a történelem szövetét.” A másik ábrázolás indirekt módon is Isten fájdmát mutatja be. Az itt és most értünk szenvedőt. Krisztus jelenlétét irodalmunkban. Ez azonban már a legmélyebb mélységből is a szabadulás lehetőségére mutat.

Nagy László

Művészet és teológia

Molnár Lajos:

Egyház és művészet néhány kapcsolódási pontja

A Nagytarcsai Népfőiskola

a) *Történeti szempontból.* A művészet már a Biblia legrégebbi rétegeiben felfedezhető. Gen 4,21-ben „minden síposnak és lantosnak” atyjáról olvasunk, az ősatyákról szóló részekben kőhalmokról, oszlopokról, oltárokról, bálványszobrokról. Mindezeknél azonban jelentősebb a szent sátor, berendezési tárgyaival s a benne szolgálók öltözetével. Később Dávid és Salamon építkezései jelentősek stb.

Irodalmi téren is jelen van a művészet: Debóra énekétől Dávid zoltárain át egészen a Dániel könyve hatalmas apokaliptikus pannójáig. Innen az ókeresztény himnuszirodalmon keresztül – Fil 2 Krisztus-himnusza, Pál szeretet-himnusza, a Logos-ének stb. – egyenes vonal vezet a középkori egyház gazdag irodalmáig. A középkori építő-, épületdíszítő- és festőművészetben pedig addig ismeretlen méreteket öltve teljesedett ki az egyház és a művészet összefonódása.

b) A teológia megkülönbözteti az igei (közvetlen) és a természetes (közvetett) kinyilatkoztatást. Láttuk, az igei kinyilatkoztatás is összefonódott a művészettel, a természetes kinyilatkoztatásnak pedig egyik legjelentősebb eleme a művészet – az ember formálta szép, amely a Teremtőt dicsőíti. A zsidó gondolkodás analógiájára, amely a kisebbről következtet a nagyobbra, mindaz, ami szép, ami zseniális, Istenre mutat. Ami véges ugyan, de lenyűgöző, csodálatos, utalhat a végtelenre.

c) A művészetek sokszor szemléletesen teszik, elmélyítik, sőt ki is egészítik az igei kinyilatkoztatást. Egyrészt lehet a művészet vehiculum evangelii, lefordítva saját nyelvére – amelyet érthetnek olyanok, akik a

teológia, a Biblia nyelvét nem ismerik – a jézusi üzenetet. Másrészt elmélyíthetnek, kiegészíthetnek igazságokat, amelyeket a Biblia sugall (pl.: kísértés problematikája – Carmen, Parsifal, Così fan tutte, Die Zauberflöte, Der Ring des Nibelungen stb., csak zenei példákat említve). Folytatva ezt a gondolatmenetet, gondolhatunk a Biblia illetve a kinyilatkoztatás azon igényére, hogy az igazságról – alétheia – tesz tanúbizonyságot, s a művészet is rendelkezik ilyen funkcióval.

d) Az egyházak sokáig a kultúra fő gondozói voltak, s ez a szolgálat az utóbbi időben egyre inkább eltűnt, alábbhagyott. Nem lehet általános műveltség, széles látókör nélkül embereket vezetni, tanácsolni, Istenről s az ő munkájáról hitelesen beszélni.

e) Az evangéliumot újra és újra időszereken kell megfogalmazni – örök igazságok a pillanatnyi helyzetben. Az igehirdető és az igehallgató örök ember s a ma gyermeke egyszerre. A művészet éppen az örök emberit s korát tudja kiemelkedő finomsággal leírni.

Zay Balázs

Ma fokozott érdeklődéssel fordulunk méltatlanul elfeledett régi értékeink felé. Ezek közé tartozik az északi evangélikus gyökerekre visszavezethető népfőiskolai mozgalom. Az első bentlakásos népfőiskola 1938 őszén kezdte meg szolgálatát Sztéhlo Gábor szervezésében Nagytarcsán.

Sztéhlo így határozta meg a Nagytarcsai Tessedik Sámuel Evangélikus Népfőiskola küldetését: „Az Intézet feladata: nevelés. Nem lehetünk ezért nagy, százas tömegeket mozgó mozmozdulás. Nevelni személyesen lehet csak és személyes munkán keresztül... A népfőiskola lényeges és jellegzetes vonása az együttlakás és az általa kifejlődő közösségi élet.”

Ennek a közösségi életnek egyik kohója lett az önképzőkör, melynek „rovásfüzetébe” (krónika) így írt Sztéhlo: „A közösségben állandó a sűrűlódás, ha nincs, akkor már diktatúra van. A népfőiskola hasonlatos egy hegyi patakhoz, amelyben kővek csiszolódnak, sűrűlódnak finomabbá, szebbé.” A veszprémi református népfőiskola egyik vendég-hallgatója élményeit az alábbi sorokban summázta a Népfőiskola vendégkönyvében: „Meglepett az önkormányzati szellem is, ahogy zökkenő nélkül egyedül végzik a népfőiskolások a munkájukat... Sztéhlo Gáborék a jövő számára dolgoznak. Iskolapéldát szolgáltatnak a magyar élet számára...”

A világi és egyházi oktatástügy mai útkeresésében érdemes újra felfedezni ezt a népfőiskolai modellt. Ennek objektív megismeréséhez segít hozzá Molnár Lajos nagytarcsai helytörténész könyve, aki 180 oldalas összeállításában eredeti dokumentumok felhasználásával mutatja be a népfőiskolai mozgalom történetét, a nagytarcsai népfőiskola életét és szolgálatát.

Ennek az ügynek nemcsak múltja, de jövője is lehet – erről győzhet meg Molnár Lajos munkája, amely 80 forintos árban kapható.

Gáncs Péter

Szabó Lajos

Az egyháztagság mai kérdései

Vitaindító előterjesztés
a pesti LMK
1989. dec. 13-i ülésén

Mondanivalómat teljes mértékben arra szeretném korlátozni, amilyen keretet a fent megadott cím biztosít. Nem merülhetek bele a múlt értékelésébe és a visszatekintő eljárásba sem. Mindenekelőtt a mai evangélikus gyakorlatot szeretném célbavenni. Megbeszélésünk majd természetesen nem kerülheti ki annak a kérdésnek a vizsgálatát, hogy mikor és hogyan jutottunk el odáig, hogy ebben a kérdésben nincs ténylegesen elfogadott és alkalmazott alapállásunk.

1. Az érvényes törvény értelmezése

Kiindulópont lehet számunkra az E.T. 8. §-a, amely az egyháztagság kérdését tárgyalja. Természetesen az 1966. évi törvényekhez illően keretmeghatározásokat alkalmaz. Az egyháztagság kérdésének vizsgálatánál mindig az alábbi kérdésekre kerestem feleletet a döntő:

– Ki és milyen alapon tekinthető evangélikus egyháztagnak?

– Mit tesz az egyház a tagjaiért?

– Mit vár az egyház tagjaitól?

Azt hiszem, ha ezeknél az alapvető kérdéseknél megállunk, máris rengeteg problémát lehetne fölvetni mai egyházi életünk területéről. De vizsgáljuk a törvény szövegét kiindulási pontként! Mivel nagyon szűkszavú és rövid törvényről van szó, alaposan oda kell figyelniünk minden egyes szóra. Kit tekintünk a jelenlegi törvény szerint egyháztagnak?

„A MEE a lelkiismereti és vallásszabadság tiszteletben tartásával tagjának tekint minden Magyarországon élő evangélikus embert.” (E.T. 8. § (1))

Ez a definíció valójában semmiféle szűkítést nem tartalmaz, csak az „evangélikus„ jelzőt. Természetesen az már a következő kérdésünk lehet, hogy kire alkalmazható ez a jelző. Kereszttség, konfirmáció, betérési bejegyzés, aktív jelenlét vagy valami más kritériumnak kell-e megfelelnie.

„A MEE minden tagjának felajánlja szolgálatát Isten igéjének hirdetésével, a szentségek kiszolgáltatásával és a keresztyén testvéri szeretet gyakorlásával.” (E.T. 8.§ (2))

Ez a mondat már arra felel, hogy mit nyújt az egyház tagjai számára. Nagyon komoly és szüntelenül végzendő önvizs-

gálatot kellene tartania egyházunknak abban az irányban, vajon mennyire tudja, akarja és képes ezt a hármas irányt ténylegesen megvalósítani mindennapi életében. A „minden tagjának” kifejezés kétségtelenül nagy, nehéz és kemény felelősséget ró az egyházra. (Megjegyzés: Hasonló ez a mondat a keresztelekor feltett kérdéshez az „evangélikus egyház segítségével” történő szülői, keresztszülői neveléssel kapcsolatban.) Ebben a felajánlásban benne van egy nagyon széles területre irányuló missziói munkavégzés, amely biztosítja azt, hogy egyháztagjaink valóban halljanak, tudjanak rólunk. Az információ lendületes jelenlétét igényli ez a kerettörvény, ez pedig eléggé gyengén jellemzi csak egyházunk gyakorlatát.

„A MEE tagjai szellemi és anyagi erejükkel résztvesznek az egyház életében és szolgálatában.” (E.T. 8. § (3))

Ennek a mondatnak alapján kell keresnünk a feleletet arra a kérdésre, amelyet a gyakorló, felnőtt evangélikusok legtöbbször tettek és tesznek föl nekünk: mit vár az egyház tagjaitól? Ez a tömörség valami egészen sajátos módon tényleg csak „keret” tud adni. De egyértelműen átüt a meghatározáson, hogy nem sok és nem konkrét (mivel a végrehajtás nem szerepel) az, amit a tagoktól elvárunk. Valójában érződik a száraz törvénytmondaton is, hogy ennek alapján az alkalmankénti „nagy adományozó” és „nagy belépő” egyháztagnak is eléget tesz ennek az elvárásnak.

Lehetne védeni ezeket a mondatokat. Ettől függetlenül azonban láthatjuk ma azt a hatást, hogy amíg esetleg a 20. század korábbi éveiben kemény harc folyt az öntudatos evangélikusság gyakorlásáért és az egyházi önkormányzat szintjein megvalósítható lehetőségeikért, addig mára meglehetősen visszaesett ez a szándék. A visszaesés okát pedig nem az ökumenikus gondolkodás előretörése, hanem más okok mellett az identitást komolyan nem követelő alaptörvény is. A konkrét megközelítés hiánya nagymértékű passzivitás okozója lett. Sokkal határozottabb öntudat maradt fenn római katolikus, református vagy baptista területen. A langyos, középutas helyzet ebben az összefüggésben igen negatív hatást fejtett ki.

Mint kiindulópont ez a törvényrészlet is mutatja azt, hogy az utolsó évtizedekben nem volt döntő kérdése sem a teológiai gondolkodásunknak, sem pedig a gyakorlati életnek az egyháztagság problémája. Mai beszélgetésünk egyik alapvető témája lehet az a kérdés, hogy mennyire érezzük, milyen mértékben él annak az igénye bennünk, hogy ez a kérdés újra témává legyen napjainkban. Úgy gondolom, a gyakorlati élet igényelné, a teológiai apparátus viszont nincs felkészülve a kérdés kidolgozására. Az viszont kétségtelen, hogy a törvény alapos átgondolására szükségünk van.

2. Találkozás az egyháztagság problémájával

Hol a határ? (Terepszemle-tanulmány)

Naponta ez előtt a kérdés előtt állunk és ebben küzdünk. Keresztelés, temetés, esketés kapcsán állandóan előkerül egészen odáig menően, hogy törvény alapján egyik fél sem evangélikus – mi a teendő? Lehet, hogy ez a kérdés praktikusán már nem is jelentkezik, a mélyben azonban mégiscsak dolgozik. Kit esketünk? Kit keresztelünk? Kit temetünk? A lelkes

lelkiismeretére bízott kérdésként kezeljük a problémát, de így sem egyszerű a folytatás önmagunkban. Egy-egy elvégzett „ünnepi szolgáltatás” után érezzük a szorongató kérdést: volt-e egyáltalán értelme annak, amit tettünk vagy sem? „Örülj annak, hogy valaki jön hozzád!” – fogalmazott egy régi kolléga, amikor első szolgálati helyemen arról panaszkodtam, hogy mindenkiel foglalkozom, csak igazi evangélikussal alig. De lehet-e ezen az alapon egyházi fegyelemről, jogról, törvényről, zsinatról beszélni?

Ma az emberek nagy többsége valami egészen különleges megfogalmazással definiálja azt az igényt és helyzetet, amit az egyháztól vár és amiben egyháztagságát megélni szeretné:

- a lelki töltekezés színtere
- a nyugodt légkör biztosítása
- az állandóság jelképe
- a közösség megélésének kultúrált formája
- a szentségek hatóterülete
- ahol egy bizonyos elrejtettségben vagyok, mégis ismert és nyilvánított

Ezzel az igénnyel érkező emberek számára kellene nekünk azt a határt érezhetővé tennünk, ameddig egyháztag és amitől kezdve már vagy még nem egyháztag valaki. Számolnunk kellene e határ megjelölésénél azzal is, hogy amikor túl egyszerűen, túl könnyen nyújtunk valamilyen „szolgáltatást”, akkor nagyon kevés esélyünk van arra, hogy a folytatás az egyháztagság tudatos és felelős vállalása legyen.

A terepszemle eredménye nem túl biztató. Ahány gyülekezet, majdnem annyi megközelítés. A még negatívabb értékelés így hangozhat: ahány lelkes, annyi vélemény és gyakorlat. De meddig tartható ez? És hova vezet? Itt válik nagyon komolyan átgondolandó kérdéssé, hogy a lehetséges kritériumokat fel kellene állítani, az alapkövetelményeket egységesen ki kellene dolgozni. Nem szerencsés a feltételek és kritériumok teljes és felelőtlen elhagyása sem, de a túl körülményesen kialakított szabályozás sem. Az egyértelmű, hogy a világos állásfoglalás ezzel kapcsolatban hiányzik egyházunk gondolkodásából és életéből.

3. Mit adunk az egyháztagoknak?

Ezt a kérdést rendkívül lényegesnek érzem. Mostanában igen sokszor halljuk és mondjuk a kritikát arról, hogy mi és miért megy nehezen egyházunkban. Ritkán válik azonban önkritikussá a kérdés: vajon az evangélikus egyház mit nyújt tagjainak? Nem fordítható meg a kérdés, hiszen az egyházban minden eseménynek, cselekedetnek a tagok üdvösségéért kell történnie. Azt a mentő szolgálatot kell végeznünk, amely minden áron „halászni”, „megszerezni”, megmenteni akar embereket. Ennek a munkavégzésnek vannak speciális velejárói:

- küzdőképesség
- aktualizálás
- kontaktusteremtés
- megnyerő légkör
- természetes rugalmasság

Valaki az elmúlt országos közgyűlésen mint szomorú statisztikát ecsetelte és emelte ki a lelkipásztori látogatások számának visszaesését. Lehet, hogy igaza volt ebben, de a mai életformához igazodó lelkesítő szolgálat nagyvárosi összefüggésében nem valószínű. A gyülekezet látogatói szolgálatának van ma döntő ideje. A lelkesítő munka szempontjából pedig elsőrendben a minőségi áttörésre lenne szükség a templom és a gyülekezeti terem falain belül. A felkészültség hiánya, a tartalom gyengesége, a forma esetlensége hatalmas mértékben

rontja mai gyülekezetiépítő munkánkat. Ma mindenképpen számolnunk kell azzal, hogy az emberek rákérdeznek, főként pedig ráéreznek arra, hogy

- érdemes-e egyháztagnak lenni
- tartalmaz-e az egyháztagság
- életet őrző, építő, mentő kötődés-e
- értékeremtő tényező-e vagy csak külsőség

Mielőtt bármilyen mércét is állítanánk fel, hogy az egyháztagságot definiálhatók tegyük, vissza kell fordítanunk a kérdést: milyen mértékben nyújt értéket, tartalmat, mozgást az egyházhoz tartozás a mai ember számára? Milyen az a képlet, amelybe kötni, hívni és megtartani szeretnénk az embereket? Mint elhívott alkalmazottak mit cselekszünk Isten igéjének és szentségének neve alatt az egyházban? Bármilyen következtetést alakítanánk is ki az egyháztagokról, először magát az egyházi valóságot kell kritika tárgyává tennünk. Mit adunk tanítás, közösség, szentség, törődés és cél terén a mai embernek?

4. Mit várunk az egyháztagoktól?

Anyagiakat, lelkieket, aktivitást, lojalitást, jelenlétet, belegegyezést, templomlátogatást, nyilatkozatot, részüket vagy tényleges életajándékot? Hol ezt, hol azt, hol így, hol úgy – ez a hétköznapi felelet erre a kérdésre. Nem tárjuk tisztán híveink elé, hogy az

- állandó kapcsolattartás
- a tényleges jelenlét
- a valódi cselekvés

nélkül teljesen értelmetlen az egyháztagság burkába rejtőzni. Alkalmi felbukkanásokkal csak „látogató” lehetek az egyházban, semmiképp sem annak megértő, feldolgozó és cselekvő részese. A világosabb igehirdetés, a valódi egyháztagoktatás és a gyülekezeti élet gyakorlati újjászületése lehetnek ennek első megvalósulási lépése. Nem szabad lebecsülnünk azt a mozgást, amely éppen ebben a hármas irányban követel változást. Amíg nem tudjuk ténylegesen felbecsülni az egyháztagság gyülekezeti értékét, és azt láthatóan is kifejezni, addig minden törekvésünk meddő próbálkozás csupán. Amíg nem tudunk a híveinkre értékékként tekinteni, addig folyik a jelenlegi gyakorlat a csökkenő létszám és a lefelé mutató egyháztagság irányába. Furcsa, de megérdemelt ítélet rajtunk, hogy míg 40-80 fős közösségek más keresztyén felekezetben új gyülekezetet alapítanak, addig nálunk 400-800 fős tradicionális területek lelkészlakása üresen áll, templomáról pedig potyognak a cserepek. Míg pár családos közösségek óvodát nyitnak, a miénk nagyobb részt külföldi segélyekre és állami támogatásra építkezik a jövőjét illetően. Oka van az alulvezettség érzésének híveink tudatában épp úgy, mint az egyházi stabilitás hiányának a legfelsőbb egyházkormányzati szinteken.

Évtizedeken keresztül nem kaptak világos feleletet az egyháztagok arra a kérdésre, hogy mi az elvárás, amelyet nekik ismerniük kell és aminek eleget kell tenniük. Mutatja ezt az a tény is, hogy éppen a közgyűlések, melyeken minden ügynevezett egyháztag joggal venne részt, váltak formálisakká, döntéseik pedig nem meghatározó erejűekké. Ezen az alapon gyengült meg az egyháztagok öntudata és kezdeményező-készsége.

A lelkesítő karnak őszintén kellene megfogalmaznia végre, hogy az egyháztagoktól ténylegesen elvárja

- az egyházhűség
- az egyházgondozás

– az egyházújulás

hármass felelősségét. Az anyagi vonalon elterjedt kifejezés elméleti komolyságát kellene megteremtünk egy szóval: az egyházfenntartás aktív gyakorlását. Mindaddig értelmetlen statisztikai lapokat kitöltögetni és ezek összesítését hatalmas munkával elvégezni, amíg nem lehet egyértelműen kimondani, hogy csak az aktív részvétellel rendelkező, megkeresztelt és konfirmált egyháztagokról érdemes kimutatást készítenünk. Lehet különböző értelemben létszámot becsülni, de az egyetlen értelmes norma az aktív, gyülekezetépítő jelenlét. Ennek a tényleges közlését tartom a legfontosabb teendőnk egyikének a zsinat előtt, hogy híveink világos információt kapjanak arról, hogy csak gyakorló evangélikus keresztyéneket lehet egyháztagként kezelni, ám maga az egyház felnőttként, komolyan kezeli minden egyes tagját. Ebben az értelemben alapos változásra van szüksége egyházi közéletünknek, főként két tényező összefüggésében: határozottabb teológiai tanítás híveink irányába, valamint a demokratikus véleménynyilvánítás rendszerének kiépítése. Nagy a valószínűsége annak, hogy a zsinat előtti időben ezekre már nem kerülhet sor rendkívül lassú átforgalmazási készségünk és általános merevségünk miatt. Egyes gyülekezetek szintjén már jelentkeznek bizonyos reménységet jelző fordulatok, egyházunk egészét tekintve azonban egy „kivárási” magatartás az uralkodó. Ennek az a legfőbb negatívuma, hogy nő benne a passzivitás, az érdektelenség, közben pedig rengeteg lehetőség elfut előttünk, amelyekhez a későbbiekben már nem lehet visszatérni.

Összefoglalva: határozott véleménynek kell megfogalmazódnia arról, hogy evangélikus hitvallási örökségünk alapján, de a mai gyakorlati élet következményeként is konkrét elvárások vannak az egyháztagokkal szemben:

- keresztség
- konfirmáció
- aktivitási terület

Alapkötődést jelent ez és állandó kapcsolattartást – jelenléttel és tevékenységgel. Ebben az összefüggésben nem tartom jó kritériumnak az „önkéntes hozzájárulás fizetését sem, de az egyesületi vagy klubéletre jellemző „belépési nyilatkozatot” sem. Egy működőképes egyház működőképes gyülekezete ennél természetesebb eszközökkel is tud önkormánytolt teremteni. Mindenesetre az igehallgatás, szentségekkel való élés és közösségi jelenlét klasszikus, újszövetségi alapállásánál teljesebb kritériumot nem lehet felállítani. Ez pedig nem „kartonkon” realizálódik, hanem a tényleges működésben.

Életképtelen – életképes – működő – produktív gyülekezeti szinteket lehet megrajzolni. Ebből a szempontból nagyon komolyan át kellene értékelnünk azt, hogy mennyire nevezhető anyaggyülekezetnek az a közösség, amelyben van 500 nyilvántartott evangélikus, az aktivitási mutató viszont 10-20-30 emberre terjed ki az istentiszteletek és alkalmak során. A jelenlegi hallgatóságos, kompromisszumos értékelés aligha tartható fenn hosszabb időre, hiszen önbecsapást jelent, mert hamis, torz számarányt mutat be. Így végső összegzésként az említett hármass kritérium – keresztség, konfirmáció, aktív gyülekezeti élet – szerepelhet az egyháztagság definíciója- és gyakorlataként.

Dr. Selmeczi János

Szlovák nyelvű és háttérű gyülekezeteink kegyessége

Húszéves teológusotthon-igazgatói szolgálatom alatt egyházunk igen sok gyülekezetében szolgáltam a lelkesítő szolgálatra készülő fiatalokkal. Alig akad olyan gyülekezetünk, amelyben ez idő alatt ne jártunk volna teológusnapi vagy passziós szolgálattal. E szolgálatok alkalmával szerzett tapasztalataink szerint igen nagy különbség van az egyes gyülekezetek kegyessége között. Ezen a kifejezésen itt most nemcsak a hívek egyházhűségére, templomba járására, az egyházi és lelki étellel kapcsolatos szokásaira, hanem egyházunk problémáihoz, a saját és a szomszéd gyülekezetekhez, templomukhoz, lelkészükhöz és általában a hit kérdéseikhez való viszonyulásra is gondolok.

A teológusnapokról való hazatérésünk során vagy azután, tapasztalatainkat őszintén és nyíltan megvitatuk a teológusokkal. Ez a megvitatás és kiértékelés sok esetben már a gyülekezet lelkészével a helyszínen folytatott beszélgetésünkben elkezdődött. Amikor a gyülekezetekben tapasztalt jelenségek okai után kutattunk, sok mindenre kellett gondolnunk. Sok esetben a gyülekezetben régebben szolgált lelkészek vagy tanítók pozitív vagy negatív hatásait kellett felismernünk. Volt eset, amikor a gyülekezet lelkésze csak áldani tudta egy-egy elődjének emlékét, akinek áldott szolgálata még ma is hat gyülekezetére. Más esetben meg arról panaszkodott, hogy nem a hivatása magaslatán álló lelkész vagy tanító negatív hatását nemzedékek múlva sem lehet ellensúlyozni. Más esetben a tapasztalt jelenségek okait a gyülekezet történetében vagy a régi és a jelen társadalmi viszonyaiban kellett keresnünk. Tapasztalataink során voltak olyan pozitív vagy negatív jelenségek is, amelyek egy-egy vidék vagy táj gyülekezeteire voltak jellemzők. Azt is meg kellett állapítanunk, hogy gyülekezeteink kegyessége tekintetében igen nagy hangsúllyal esik latba, hogy milyen anyanyelvű vagy milyen nemzetiségi háttérű az illető gyülekezet. Egész más verete van például egy keménysaljai magyar, egy tolnai német vagy egy nógrádi szlovák nyelvű vagy háttérű gyülekezet kegyességének. A nyelv és a háttér közötti különbségtételnél arra gondolok, hogy vannak gyülekezetek, amelyek ma már nem értik vagy nem beszélnek őseik nyelvét, a szlovákot vagy a németet, de régi kegyességeküket, egyházi tradíciójukat hűségesen megőrizték.

Mostanában keveset szoktunk beszélni arról, hogy magyarországi evangélikus egyházunk képéhez az is hozzá tartozik, hogy nemzetiségi egyház is vagyunk. Az 1910-es népszámlálás adatai szerint az akkori Magyarországon élő evangélikusok egyharmada magyar, egyharmada német és egyharmada szlovák anyanyelvű volt. De a mai Magyarországon és ma is vannak olyan gyülekezeteink, ahol az evangéli-

kus hívek jó része németül, vagy szlovákul beszél. Ha az ilyen gyülekezetek száma egyre inkább fogy is, mégis sok olyan gyülekezetünk van, amelyek a régi német vagy szlovák hagyományokat hűségesen megőrizték. Jó mindezt számba vennünk és tudatosítanunk, és mindent megtennünk, hogy ezek a hagyományok sokszor talán új tartalommal megtöltődve tovább éljenek és járuljanak hozzá ahhoz, hogy egyházunk betölthesse Istentől rábízott hivatását társadalmunkban.

Azt a feladatot kaptam, hogy próbáljam számba venni, mik a jellemzői a szlovák nyelvű és háttérű gyülekezeteink kegyességének, hogyan lehet ezeket a régi hagyományokat megtölteni új tartalommal és ezáltal egyházunk oly kívánatos megújulásának hatékony eszközeivé tenni azokat.

Hazánk mai területére a szlovák ajkú evangélikusok jó részét a 18. században, a török uralom alól felszabadított területekre, mint telepések kerültek. Ezeket a telepítéseket nemcsak a könnyebb megélhetés keresése motiválta, hanem hozzájárult az is, hogy a munkáskezre igényt tartó földesurak vallásszabadságot ígértek a Felvidéken ezzel a szabadsággal nem rendelkező embereknek. Ezért a legtöbb esetben úgy jöttek ide a szlovák ajkú telepések a Felvidékről, hogy magukkal hozták papjukat és tanítójukat. Első dolguk az volt, hogy felépítették templomukat, iskolájukat és Isten nevének segítségével hívásával fogtak hozzá falujuk felépítéséhez és új életük megszervezéséhez. Legtöbbször ragaszkodtak ahhoz is, hogy csak szlovák ajkúak és csak evangélikusok tömörüljenek egy-egy településen. De már kezdetben is voltak olyan esetek is, hogy magyarok és németek is települtek le ugyanazon a településen, sőt az is előfordult, hogy nemcsak egy vallásfelekezethez tartozók.

Evangélikus egyházunk szempontjából három féle típusú gyülekezetek alakultak ki: 1. Az egy nyelvű vagy nemzetiségű gyülekezetek. Ezek lehetnek magyar nyelvűek (a Dunántúlon és Gömör megyében, de az Alföldön is, például Orosháza), német nyelvűek (Dunántúl déli és nyugati részén és az Alföld egyes részein), és szlovák nyelvűek (Békés megyében, a Duna-Tisza közén, Pest és Nógrád megyében, Szabolcsban és egy-egy szigetként a Dunántúlon is). 2. Két nyelvű (magyar-német, magyar-szlovák és szlovák-német) gyülekezetek. 3. Néhány esetben az is előfordult, hogy mind a három nemzetiség (magyar, német és szlovák) alkotta a települést és ennek következtében az evangélikus gyülekezetet is. Általában az volt a gyakorlat, hogy az evangélikusok a különböző anyanyelv ellenére is egy gyülekezetben szerveződtek. Ettől csak a mezőberényi eset tért el, ahol a szlovák és a német anyanyelvű evangélikusok külön gyülekezetben tömörültek. Mindebből az is következik, hogy igen sok gyülekezetben két nyelven (magyarul és németül, magyarul és szlovákul, szlovákul, és németül) kellett hirdetniük Isten igéjét a leköszötteknek. A ritkán előforduló három nyelvű gyülekezetekben pedig mind a három nyelven. Mindez nem jelentett különösebb problémát, mert az akkori Magyarországon nem kevés olyan evangélikus lelkész volt, aki mind a két vagy a három nyelvet tökéletesen beszélte.

Ha a gyülekezeteknek ezt a nyelvi kívánságát valamilyen okból nem vették figyelembe, az mindig olyan problémát jelentett a gyülekezet életére, amelynek hatását csak nagyon sokára, vagy talán soha nem lehetett kiküszöbölni. Tudok olyan három nyelvű gyülekezetről (Lajoskomárom), ahol a gyülekezet olyan lelkészt választott, aki nem beszélt szlovákul, csak németül és magyarul. Erre a szlovák nyelvű evangélikusok kitértek az egyházból és református gyülekezetet alapítottak. Hogy nem külön evangélikus gyülekezetet, ennek oka való-

színűleg az volt, hogy az egyházi vezetés is közrejátszott abban, hogy csak két nyelvű lelkészt kapott a gyülekezet.

A nyelvek békés egymás mellett élése a 19. század közepétől kezdett megromlani Magyarországon. Ezt alapjában két tényező segítette elő. Az 1848. évi országgyűlés a hivatali nyelvvé a latin helyett a magyar nyelvet nyilvánította. Ennek következtében a magyar nyelv tanítását az iskolákban kötelezővé tették. A nemzetiségek erre azt kérdezték, hogy a nemzetiségi területeken miért nem a lakosok anyanyelve a hivatali nyelv, és miért nem ennek tanulása kötelező az iskolákban. Az ebből támadó feszültséget elősegítette az is, hogy a 19. század első felében kialakult és megerősödött a magyar irodalmi nyelv. Ennek példájára a szlovák irodalmi nyelv kialakulása csak egy jó félszázaddal később kezdődött el. Ennek nyomán megalakult a Slovenská Matica, amelynek feladata először a szlovák irodalmi nyelv ápolása volt, de egyre inkább pánszláv törekvéseket, azaz a szláv nyelvű lakosok egyesítését és Magyarországtól való elszakadását tűzte céljává. A magyar hatóságok éppen ezért ennek az irodalmi társaságnak indult mozgalomnak a működését 1875-ben betiltották. Mivel a Slovenská Matica szervezői a Felvidéken elsősorban az evangélikus lelkészek voltak, ezért a nemzetiségi harcok az evangélikus egyházon belül is kiéleződtek. Ez a nemzetiségi harc az 1891-94. évi országos zsinaton kulminált.

Az első világháború után megalakult a Csehszlovák Köztársaság. A trianoni béke az egész Felvidéket színmagyar nyelvű területekkel együtt Csehszlovákiához csatolta. Emiatt az első világháború után Csehszlovákia és Magyarország között feszült helyzet alakult ki. Ez hatással volt a Magyarországon maradt szlovák nyelvű evangélikus gyülekezetekre is. Megszűnt az a régi gyakorlat, hogy a mai Magyarország területén élő szlovák nyelvű gyülekezetek a Felvidékről kaptak szlovákul jól beszélő lelkészeket. Mindennek az volt a következménye, hogy szlovák nyelvű gyülekezeteink kezdtek elmagyarosodni. Ezt elősegítette az is, hogy Szlovákiában a szlovák nyelvet annyira modernizálták, hogy azt a Magyarországon maradt szlovákok nehezen értették meg. Ezt a folyamatot a második világháború után még jobban meggyorsította a csehszlovák állam által kezdeményezett és a győztes hatalmaktól tulajdonképpen ránk erőszakolt szlovák-magyar lakosságcsere. Ennek lényege az volt, hogy a Magyarországon élő szlovákok önként jelentkeztek Csehszlovákiába való áttelepítésre, de ugyanennyi magyar lakost a csehszlovák hatóságok erőszakkal telepítettek Magyarországra. Ez a lakosságcsere evangélikus egyházunkat létszám tekintetében is érintette, mivel a Szlovákiából áttelepített magyarok között jóval kevesebb evangélikus volt, mint a Magyarországról Szlovákiába települő szlovákok között.

Az a tény azonban, hogy a szlovák érzelmű evangélikusok – a szlovák érzelmű értelmiségiek csaknem teljes számban – elhagyták Magyarországot és így az itt maradt szlovákok szellemi vezetők nélkül maradtak, szlovák nyelvű gyülekezeteink rohamos elmagyarosodásához vezetett. Ennek az lett a következménye, hogy ma már csak néhány olyan gyülekezetünk van, ahol igénylik a szlovák nyelvű istentiszteleti szolgálatokat. Pedig a magyar hatóságok mindent elkövetnek, hogy szlovák nemzetiségű területeken az óvodákban és az iskolákban a gyermekek megtanuljanak szlovákul. Egyházunk is mindent megtesz azért, hogy azok a gyülekezetek, amelyek igénylik a szlovák nyelvű szolgálatokat, szlovákul tudó lelkészeket kapjanak. S hogy legyenek szlovákul tudó fiatal lelkészeink, azt nagyban elősegíti a szlovákiai evangélikus egyházzal kötött megállapodás, amelynek alapján a hetvenes évek

elejétől folytatódik a teológiai hallgatók ösztöndíjcsereje a pozsonyi teológiai fakultás és teológiai akadémiánk között.

Egyházunkban élő szlovák nyelvű és szlovák háttérű gyülekezeteinket elhelyezkedésük alapján öt nagyobb csoportba lehet osztani.

1. A legnagyobb létszámban Békés megye területén találhatók.
2. A Nógrád és Pest megyében élő ilyen gyülekezeteink egy csoportba vehetők, mert kegyesség szempontjából nagyon közel állnak egymáshoz.
3. A Szabolcs megye területén élő evangélikusok (Nyíregyháza központtal) Békésből települtek erre a vidékre.
4. A Duna-Tisza közén élő ilyen evangélikusok (Kiskőrös központtal) jórészt szintén Békés megye területéről kerültek erre a vidékre.
5. A Dunántúlon is élnek jórészt elszigetelt csoportokban szlovák háttérű evangélikus gyülekezetek (például Bakonyecsernyén, Súron, Öskün és Oroszlányban).

A továbbiakban ebben a csoportosításban fogjuk vizsgálni és elemezni szlovák nyelvű és háttérű evangélikus gyülekezeteink életét és kegyességét.

Dr. Reuss András

Nem akarunk magángyónást

Igaz, hogy akár Luther Kiskátéját, akár hitvallási iratainkat olvasva láthatjuk: a reformátorok nem akarták a magángyónást eltörölni. Legújabb konfirmációi kátéink, az ún. Groó-féle és az „Életjel” is említést tesznek a magángyónásról, mint a gyülekezeti gyónás mellett a gyónás másik lehetőségéről. Agendánk (a jelenlegi is, előző kiadása is) számol annak lehetőségével, hogy egyrészt a lelkipásztori beszélgetés gyónáshoz vezethet, másrészt nyitottságra és rugalmasságra hívja a beteget úrvacsoráztató lelkészt, amikor emlékezteti, a halállal szembenéző beteg talán mást is kíván, mint csak a gyülekezeti gyónásnak személyesebb hangú változatát.

Elvileg tehát van magángyónás az evangélikus egyházban. Gyakorlatilag azonban nincs. Minden lelkész megfogadja ugyan a lelkészi esküben, hogy a gyónási titkot megőrzi, de az emberek mégsem élnek a lehetőséggel. Éppen erre a helyzetre nézve mondom, hogy nincsen magángyónás az evangélikus egyházban, mert valójában nem is akarunk magángyónást. Nem elég ugyanis az elméleti lehetőség hangoztatása vagy a készség felajánlása. A Szentléleknek azt a munkáját, mellyel bűneink megvallására és megbánására készíten és felébreszti bennünk a bűnbocsánat utáni vágyat, mi emberek (lelkészek, igehirdetők, gyülekezeti munkatársak) nem végezhetjük el, de útjában állhatunk ennek a munkának külső akadályok gördítésével vagy el nem hárításával. Mivel ezek a külső akadályok kevéssé nyugtalanítanak, mivel megszüntetésükön

nem fáradozunk, ezért állítom, hogy valójában nem is akarunk mi magángyónást az evangélikus egyházban.

Melyek ezek a külső akadályok?

1. *Nincs gyónási titok*, mert a lelkipásztori beszélgetésben vagy gyónásban hallottakat kiperédikáljuk, természetesen név nélkül és más helyen, tehát diszkrétan, de mégis: kiperédikáljuk. Vizsgáljuk meg magunkat, mindig az igehirdetés tartalma teszi ezt szükségessé vagy inkább az a rejtett büszkeség nem hagy nyugodni, hogy bizalommal fordult hozzánk valaki? Meggyőződésem, hogy ez az kiperédikálás nem annyira bátorít másokat a bizalomra, mint inkább elriaszt. Ki ne iszonyodna attól, hogy élete problémája, bűnének terhe egy lelkipásztor élményanyaga, egy igehirdetés illusztrációja legyen? Mégoly diszkrétan elbeszélve is, egy élet-halál pusztító eset lesz, melynek elbeszélése aligha adhat vissza valamit abból a megrendülésből, hogy a lelkész Isten szolgájaként, Krisztus követeként állt egy bűnnel az Atya előtt.

2. *Nincs megfelelő hely*. Le lehet ugyan ülni a lelkészi hivatal egy csendes zugában vagy a lelkészi dolgozószobában, de nem lehet kikapcsolni a telefont, a csengőt, a postást, a következő látogatót, az egyházfit, a papgyerekeket és a papnét. S még ha lehetne is, aligha lehet elkerülni, hogy tudomást szerezzenek a beszélgetésről, a látogatás tényéről. Nagy kár, hogy templomaink, sekrestyéink nem alkalmasak ilyen célra.

3. *Nincs megfelelő alkalom*. Ha valaki már eljutott odáig, hogy bánja bűnét és szívből vágyódik a bűnbocsánatra, s vágyódik nemcsak beszélgetésre, hanem személyes gyónásra is, – ha azután ez a valaki talál egy lelkészt, akiről el tudja képzelni, hogy előtte és vele tudna nyomasztó titkáról beszélni, – s ha azután ez a valaki rá is szánja magát és időt szakít, hogy felkeresse a lelkészt, – s ha ezután ez a valaki végül a lelkészt otthon találja, az készségesen fogadja és időt szán rá, – akkor is vajon nem kell-e még őneki, a gyónónak mentetetőznie, magyarázkodnia, érvelnie – és éppen a lelkész előtt! – hogy tulajdonképpen mit is akar? Vajon nem az evangélikus lelkész lenne jobban meglepődve? Nagy kár, hogy nincsenek olyan alkalmak, amikor ilyen akadályok leküzdése nélkül élhetnének az azt kívánók a személyes gyónás lehetőségével.

4. *Nincs megfelelő rend*. Ha a lelkipásztori beszélgetés végül minden akadályt leküzdve eljut a személyes gyónásig, mégis esetlen dadogás lehet – mindkét fél részéről – megfelelő rend nélkül. Nem akarom ezzel azt állítani, hogy minden lelkészi és gyülekezeti megnyilatkozásnak minden szavát püspöki döntéssel kell meghatározni (megkötni), hiszen szép és igaz szavak is lélekölőek lehetnek szív nélkül ismételve. Azért, hogy a lelkész megszólalása ne suta rögtönzés vagy végetérni nem akaró szófolyam legyen; azért, hogy egyértelmű legyen: a bűnvallás bűnvallás, a feloldozás pedig feloldozás volt, segítséget nyújthat egy rend. Agendánk nem nyújt ilyen rendet. Luther rendje a Kiskátéban kevés. Az amerikai agendában, illetve énekeskönyvben (Lutheran Book of Worship, Minneapolis-Philadelphia 1978, 196-197) találtam ilyen rendet, lefordítottam és közreadom a fenti gondolatokkal együtt, segítségül és indításként:

A személyes bűnvallás és feloldozás rendje

1. A bűnbánó gyónását a gyónási titok kötelezettsége védi. A lelkésznek minden körülmények között tiszteletben kell tartania a gyónás bizalmas jellegét.

2. A lelkész üdvözli a gyónót. Miután a gyónó letérdel, a lelkész így szól:

L: Akarsz-e bűnvallást tenni?

Gy: Akarok.

A lelkész és a gyónó együtt mondják a zsoltárt.

Nyisd meg ajkamat, Uram,
és dicséretedet hirdeti szám.
Hiszen a véresáldozatot nem kedveled,
és ha égőáldozatot adnék is,
nem vennéd szívesen.

Isten előtt a töredelmes lélek
a kedves áldozat.

A töredelmes és megtört szívet
nem veted meg, Istenem!

Könyörülj rajtam kegyelmeddel, Istenem,
töröld el hűtlenségemet nagy irgalmaddal!

Teljesen mosd le rólam bűnömet,
és vétkeimtől tisztíts meg engem!

(Zsolt 51,17-19. 3-4)

L: Eljöttél, Testvérem, hogy bűnvallást tégy Isten színe előtt. Jézus Krisztusban szabadságod van arra, hogy gyónjál előttem, az Ő egyházának pásztora előtt, hogy meggyónjad azokat a bűnöket, melyekről tudsz, és azokat, melyek terhelnek és nyomasztanak.

Gy: Gyónom Isten színe előtt, hogy sok bűnben vagyok vétkes. Különösen is gyónom előtted, hogy...

3. A gyónó meggyónja azokat a bűnöket, melyekről tud, és melyek terhelik és nyomasztják őt.

Gy: Mindezeket bánom és bűnbocsánatért imádkozom. Jobbulni igyekezem.

4. A lelkész ekkor pásztori beszélgetést kezdhet a gyónóval, melyben int és vigasztal a Szentírás alapján. Majd együtt így folytatják:

Könyörülj rajtam kegyelmeddel, Istenem,
töröld el hűtlenségemet nagy irgalmaddal!

Tiszta szívet teremts benne, Istenem,
és az erős lelket újítsd meg bennem!

Ne dobj el orcád elől,

szent lelkedet ne vedd el tőlem!

Vidámíts meg újra szabadításoddal,

támogass, hogy lelkem egészséges legyen.

(Zsolt 51,3, 12-14)

5. Lelkész feláll és szembefordul a gyónóval, vagy ülve marad és a gyónó felé fordul. **L: Hiszed-e, hogy a bűnbocsánat ígéje, melyet én mondok ki, magától Istentől jön?**

Gy: Igen, hiszem.

6. A lelkész mindkét kezét a gyónó fejére teszi.

L: Isten irgalmas és megáld Téged. A mi Urunk, Jézus Krisztus parancsa szerint én, az Igének elhívott és rendelt szolgája, megbocsátom bűneidet az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek nevében.

Gy: Ámen.

7. A gyónó csendben hálát ad vagy a lelkésszel együtt imádkozhat:

Irgalmas és kegyelmes az ÚR,
türelme hosszú, szeretete nagy.

Nem vétkeink szerint bánik velünk,
nem bűneink szerint fizet nekünk.

Mert milyen magasan van az ég a föld fölött,
olyan nagy szerete az istenfélők iránt.

Amilyen messze van napkelet napnyugtától,

olyan messzire veti el vétkeinket.

Amilyen irgalmas az apa fiához,

olyan irgalmas az ÚR az istenfélőkhöz.

(Zsolt 103, 8-13)

Dicsőség az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek, miképpen volt kezdetben, most és mindenkor, és mindörökké örökké. Ámen.

L: Boldog, akinek hűtlensége megbocsátott, vétke eltöröltetett (Zsolt 32,1).

Örülj az Úrban, és menj el békével.

8. A gyónó feláll. Esetleg Pax.

Dr. Grynaeus Tamás

– budavári másodfelügyelő, idegorvos elbódása. Elhangzott a pesti és budai egyházmegye csendesnapján 1989. decemberében.

Mit vár tőlünk a világ?

Már előljáróban jelzem, hogy szűkebbre vonom mondanóm körét: mit vár a „világ” és mit nem vár tőlünk, a földnek itt, ezen a kis darabján, amit Magyarországnak neveznek? Ez a mi kérdésünk.

Nem vár tökéletes embereket, sem tökéletes keresztyéneket – ennél sokkal bölcsebb, tudja, hogy ilyenek nincsenek. Viszont ez a sokféleképpen csődbejutott világ az Isten gyermekei megjelenését várja, sóvárogva. Nagy(szent) Gergely, a 6. és 7. század fordulóján mondta egyik igehirdetésében, hogy Isten nem láthatjuk, mint ahogy a napot sem, mert kápráznék a szemünk, vagy megvakulnánk, de láthatjuk, amint a fény felkúszik a hegyek oldalára és megvilágítja azokat. Ezek a megvilágított, a nap fényét visszaverő hegyoldalak az Isten szentjei – ilyeneket vár a világ.

Napjainkban gyakori a követelések megfogalmazása – de mindig csak másokkal szemben. Nekünk magunkkal szemben kell a követeléseket megfogalmazni, majd meg is szívlelni. Divat a hibákat kipellengérezni és hibásokat keresni – és találni. Mi azonban ne másokban keressünk, kezdjük magunkon, találjuk meg magunkban a szálla és gerenda hasonlatának megfelelően.

A második világháború után az egyik budapesti gyülekezetben a feladatokat, kiutat, a tennivalót keresték, vitatták és ott is másokban, másutt keresték a bajok forrását. A beszélgetésen jelenlévő Bereczky Albert tőle szokatlan érdességgel csak ennyit mondott: – „Mi az, atyámfiai, hát bűdös a bűnbánat?” Csak ez lehet a kiindulópont, enélkül nincs, nem képzelhető el megújulás ma sem.

A teljesség igénye nélkül, néhány kiemelt kérdést említek: az Újszövetségben különböző összefüggésekben többször szerepel ez a mondat „amennyiben megcselekedtéték (vagy: nem cselekedtéték meg) az én legkisebb atyámfiaival...” Kik ezek a „legkisebb atyámfiaik”? A mindenkori üldözöttek, megnyo-

morítottak. De hiszen nem üldözi itt a magyarokat senki – mondhatnánk. Itt talán nem, de közvetlenül határainkon túl már igen. Megtettem-e, megtettünk-e, mindent értük, ami tőlünk telik? Sajnos, talán mégsem időszerűtlen erre emlékeztetni. Az utóbbi hónapokban, hetekben nem egyszer hallhatam olyanok megnyilatkozását, akik leszámolásra készülnek, „az én időmre” várnak, amikor „majd én megmutatom” – a mi föladatunk ezeket a kezeket szeliden, de erősen lefogni, az üldözötteket védeni, tökéletesen mindegy, hogy zsidókról, kommunistákról, volt ÁVH-sokról van-e szó. Talán vannak közöttünk, akik erre fölkapják a fejüket és megkérdik: én, akit meg-rúgdostak, megpofoztak, megtapostak, éppen én tegyem ezt? Igen. Ha sírva, magadat keresztre feszítve, akkor is, mert Urunk is így tett, és ezt várja tőlünk.

Nagy örömmre, és megnyugvásomra szolgált, hogy a november 10-én egy Ráday-kollégiumbeli találkozón az első föl-szóaló pontosan ezt, a kiengesztelődés és megbocsátás szükségességét fogalmazta meg. Ezzel döntő módon befolyásolta a megbeszélés szellemét. Kik még Urunk legkisebb atyjafiai? A szegények, elesettek, cigányok, alkoholisták... folytathatnám a sort. Hányszor, de hányszor elhangzik még orvosi rendelőben is: „Már megint egy büdös cigány”, „egy rohadt alkoholaista”... Albert Schweitzer munkásságát már úgy-ahogy ismerjük, értékeljük. De tudunk-e a kalkuttai Teréz nővér módján lehajolni a páriákhoz, elesett emberekhez, AIDS-esekhez, vagy mi is azon a véleményen vagyunk, hogy kár rájuk már időt-energiát pazarolni, hiszen úgyis menthetetlenek? Döntések el, melyik a krisztusibb mozdulat; a fejét elfordítva továbbcsúszó papé, lévitáé vagy az összevert nyomorulthoz lehajoló, róla gondoskodó irgalmas samaritánusé? Nem véletlenül beszél az Ó-, és Újszövetség annyit és annyiszor az útonjáró, vándorok védelméről, oltalmáról, a vendégszeretetről. Az útonjáró ember sokkal védtelenebb, kiszolgáltatottabb – teljesen mindegy, hogy csak a csatlakozó járművet késte-e le vagy nyelvi nehézségei vannak, vagy menekült, mint a közelmúlt NDK-sai, vagy útközben megbetegedett, vagy éppen csak eltévedt a városi forgalomban – mindannyian ezt, az irgalmas samaritánus lehajló mozdulatát várják tőlünk. S felénk is elhangzik majd a kérdés: mit gondoltok, ki volt annak az embernek a felebarátja?

Ha körülnézünk, magunk körül mindenütt a morál iszonyatos megromlását figyelhetjük közéletben-közlekedésben-családokban-házasságokban-kereskedelemben – mindenütt. Most ebből is csak egyet emelek ki: a munka morálját. Éveken, évtizedeken át reggeltől estig erről hallottunk. Értelmetlen, látszat-, vagy embergyilkos munkaversenyre hajszolód-tunk, brigádmozgalmakat, hamis „feladatokat” csináltunk, Pátyomkin falvakat és városokat építettünk... S most, hogy csökkent felülről a nyomás, mit látunk? Nemhogy javulna, hanem még tovább romlik a munkamorál. „Majd, ha rendesen megfizetnek, akkor majd dolgozok”, „Ennyi bérért köszönjék meg, hogy bejöttem egyáltalán a munkahelyemre”, „Örüljenek, ha délben elkezdek dolgozni” – hallhatjuk nap mint nap. Azután jönnek az összehasonlítások – természetesen, mindig a tőlünk följebb valókkal, a mélyebben lévőekkel sosem! – „Én nem érdelek annyit?” – „Hogy kaphat az annyit, én meg csak ennyit?” S ehhez jön még az anyag, az idő elpocsékolása vagy éppen hübérkénti kezelése. Tudom, ezek miatt szólni csöppet sem népszerű. Talán nem is szólni kell, sokkal inkább példát mutatni. Hogy hülyének fognak nézni? – igen, de ez sem új, írva van: „Csodálkoznak, hogy nem futtok velük együtt”... Van itt mit megbánni, megjavítani, ha nem is lesz népszerű.

Sok szó esik manapság a finn modellről, csúnya szakki-fejezés is született: „finnlandizálás”. Szívvel kívánom, hogy nálunk is megvalósulhasson mindaz, amiért finn testvéreinket csodáljuk joggal, és irigyeljük. Ne feledjük azonban, hogy a külső-belső tisztaság, a becsületesség mögött ott van Agricola, ott van Laestadius, ott van Ruotsalainen Pál – ott van a finn ébredés is. Belső megújulás nélkül nincs „finnlandizálás” nálunk sem.

Napjainkban divatos jelszó a pluralizmus is. Néha már sokalljuk is a sokféle szakadozást, panaszkodunk miatta.

És a saját megosztottságunk? Egyházon belül és egyházak-felekezetek között? Gyerekeink, akiknek örültünk, hogy a hit elemeit megtaníthatjuk s így szerencsájukre kimaradtak az egyháztörténelem debatter-apologetikus stílusú oktatásából éppúgy értetlenül néznek és kérdeznak, mint a harmadik világ krisztianizált népei. Nem tudjuk nekik megmagyarázni, miért nincs torony több evangélikus templomon, vagy miért kínozták és ölték meg Bethlen Gábor katonái a kassai vértanúkat.

A gyanakvás, a félelem, a rosszindulatú értelmezés, a lényeges kérdésekben az egység hiánya – ezt nem érti a világ, és várja nem a pax christianát, hanem a pax christianorumot.

Nem a sokszínűség ellen beszélek – hiszen apostolokul sem uniformizált bábembereket választott Jézus: a heves Péter, a szelíd János, a kapzsi Judás, a hitetlenkedő Tamás – ahány, annyiféle volt. De megtettem-e, megtettél-e mindent a másik, a másfajta megismerésére, igyekeztél-e megszeretni? Igyekeztél-e úgy viselkedni, hogy minket is el tudjon fogadni, szeretni, hogy ne féljen tőlünk? Próbáld-e, próbáld-e magadban, magamban nyakon csípni a gyanakvást, a rosszindulatú föltételezéseket, a merev elzárkózást (és ennek igazolását!)? Az Isten nem olyan, mint mi – mégis lehajol hozzánk, szeret minket, a legnagyobb áldozatot hozta meg értünk: ez az isteni magatartás a más, a másféle szeretése modell lehet.

A communiora készülés, a lelkigondozói-gyónatói gyakorlat hasznos segítői az ún. lelki tükrök. Ilyen tükröt szeretnék befejezésül megmutatni nektek. Mindnyájan ismeritek. Vegyük sorra Dávid vallomásának mondatait, kérdés formájában föltéve (Zsolt. 23).

Az Úr az én pásztorem? (Vagy más, mások? Ki? Mi?)... Nem szűkölködöm? (Jaj, dehogynem, „szűkölködünk nagymértékben”, folyvást erről panaszkodunk. Lelki szűkölködésünket is ilyen tragikusan érezzük?)

Füves legelőkön nyugtat, csendes vizekhez terelget? (A tonnaszámba fogyasztott nyugtatók és más zsongítók nem erről beszélnek... S valóban csendes vizeken, vizek mellett és nem haragos hullámokat vető, veszedelmes vizeken élünk? Sík Sándor így fordítja ezt a mondatot: A megújulás vizére vezet és fölűdíti tikkadt lelkemet.

Megvidámít? (Nem vagyok-e savanyú keresztyén – ilyenekből nem kér a világ!)

Ha járok is sötétlő völgyekben, nem félek...? (Valóban nem? Nem vagyunk tele félelmekkel: holnaptól, főnöktől, betegségtől, nyugdíjtól, othontalanságtól, lakásínségtől?...) A miértjét is megmondja Dávid:

Velem vagy? (Valóban velünk van? „Velem vándorol Jézus?”) Vessződ és botod vigasztalnak? Mindegy, melyik értelmezését választjuk, azt-é, hogy a „vessző és bot”-on a bennünket érő, helyes útra téríteni akaró sújtásokat értjük (tudjuk-e a korbácsot tartó emberi kézben a Jó Pásztor kezét látni, tudunk-e jó útra térni, vagy lázadunk, panaszkodunk, szitkozódunk?) Vagy a másik értelmezést, ami szerint a palesztinai pásztor a nyáj előtt ment, magasra emelt botjáról látták még a hátul jövők is az irányt, ha ő egy dombhajlat mögött el is tűnt. (Fi-

gyelünk-e erre a vesszőre és botra? Jelent-e ez egyáltalán valamit, tájékozódási pontot számunkra?)

Asztalt terített nékem ellenségeim előtt? Elárasztod fejem olajjal? (Hisszük ezt igazán, vagy már csak legyintünk, „rajtunk úgysem segít már senki, semmi?”)

Csordultig van a poharam? (Igen, ez már ismerősen hangzik, csordultig van a poharunk, tele van a hócipőnk – de mivel? Keserőséggel, bánattal, vádaskodással, sértődöttséggel – vagy mással?)

Jóságod és kegyelmed kísérnek? (Nemrég hallottam egy idős asszony induláskor mondott imádságát: „Atyaisten légy velem, Fiúisten mellettem, Szentlélek Úristen bennem” ... – így élünk? ebben élünk?)

Az Úr házában lakozom? (Vagy rissz-rossz, homokra épített, rosszul megalapozott pozdorjaviskóban?)

Nézzünk bele ebbe a tükörbe, de ne feledjük az apostol intését: ha valaki belenéz és elfelejti mit látott...Ezt várja tőlünk ma, itt e világ: hogy valóban tanítványok legyünk.

Benczur László

Levélváltás

Benczur László ny. lelkész leveléből
Lehel Ferenc ny. lelkészhez

» Kedves Barátom!

Kérted, foglaljam össze röviden nézetemet a keresztyén hit és a világnézet témával kapcsolatban. Nézeted és az én nézetem szerint a keresztyénség *nem* világnézet. Kérdés tehát: mi határozza meg a keresztyén egyház és a keresztyén hívő magatartását, amikor környezetében különböző jellegű és különbözőféle igényű világnézetekkel találkozunk?

Bevezetésképpen Bonhoeffert idézem. 1931. november 29-én Lk 12,35-40. alapján tartott igehirdetése keretében következőket mondta: „A világnézetek korát éljük. A világtörténelemben ritkán fordult elő, hogy a világnézeti kérdések ennyire telítette, mozgalmassá és tépetté tettek volna egy korszakot. Világnézeti kérdéssé vált, hogy miként öltözködjünk, mit együnk és hogyan tornásszunk. Ritkán fordult eddig elő, hogy a világnézet ennyire megköttözötté, szemellenzőssé és türelmetlenné tette volna az embereket. Mosolyoghatunk ezeken a jelenségeken, mégsem jó nevetnünk rajtuk, mert ezzel nyilvánvalóvá tesszük, mennyire nem értjük e fura dolgok szerepét. A világnézeti gondolkodás egyetlen téma körül forog. Ez a téma: a jövő embere... Egy fordulattal kell szembenéznünk ma. A jelen embere azonban adottságai következtében képtelen a helytállásra. A technika, a közgazdaság oly mértékben önállósult és oly hatalomra tett szert, hogy pusztulással fenyegeti az embert... Alapjában minden figyelem a jövő emberére összpontosul... arra az emberre, aki továbbra is uralma alatt tartja a földet és birtokába veszi a jövőt...”

Bonhoeffer ádventi igehirdetése szerint Jézus Krisztus az új ember. Ő a jövő embere. Már eljött egyszer, ezért várja újrájöttét a keresztyén ember. Éberon várja. Éber várakozása arra készíti, hogy nyitott szemmel kísérje figyelemmel a változásokat. Ne rezignáljon. Ne húzódjék önmagába. Reménység-

gel vegyen részt a feladatok megoldásában, mert nincsenek illúziói, de kétségei sem a jövő tekintetében.

Témánk szempontjából következő megállapításokhoz juthatunk a prédikáció alapján:

1. A világnézetek pluralizmusában a keresztyénség nem jelentkezik alternatív világnézetként, mert nem világnézet.
2. A keresztyénség nem eszmék rendszere (Christentum), hanem a hívők világot átfogó közössége (Christenheit).
3. A keresztyénség, vagyis az egyház és a keresztyén hívő benne él a szüntelen változó világban. Figyelembe veszi, hogy vándorútján különböző világnézetű emberek szegődnek melléje vagy fordulnak el tőle.
4. Valamennyi világnézet közös jellemzője, hogy egy bizonyos „álláspont” elfogadására törekszik. Álláspontját nemcsak nézőpontnak tartja, hanem többnyire olyan archimedesi pontnak is, amelyről a világot sarkából fordíthatja ki és jövőjét hatalmába kerítheti. Ez – a történelem tanúsága szerint – mindig csak viszonylag sikerült.
5. A keresztyén egyház és a keresztyén ember kisé mindig nyugtalanítóan hat környezetében, mert nincs örökérvényű álláspontja, mert szüntelen úton van a jövő felé. A jövő számára nem egy dátum, hanem egy személy: Jézus Krisztus. Ezért nincs kétsége a jövő felől. Reménységben él. Reménysége világtávlátú, kozmikus. Jézus Krisztus az egész világ megtartására és újjáteremtésére jött és jön.
6. A keresztyénség a világnézeti pluralizmusok vetélkedése közben és velük találkozással szolgál, hogy hol illúzióiktól (csalfa, vak reményeiktől), hol dermesztő pesszimizmusuktól, reménytelenségüktől segíti megszabadulni a hatásuk alá kerülőket. Lehetőségeiket és korlátaikat egyaránt figyelembe veszik. Erre a szolgálatára különösen azok szorulnak, akik valamely keresztyénnek mondott világnézet bűvkörébe kerültek.
7. A keresztyénség (a keresztyén egyház és a keresztyén ember) higgadtan, bagatellizálás és egzaltált lelkesedés nélkül veszi tudomásul a világ és a világnézetek változásait, mert tudja, hogy a világban minden jön és megy, egyedül és feltartóztathatatlanul az jön, aki már eljött.

Egy igehirdetés gondolatainak hatására jegyeztem fel néhány benyomást. Nem véletlenül. Csak az ige hirdetése közben, csak a kinyitott Biblia mellett, csak az élő Igére, Jézus Krisztusra figyelve tisztázódik viszonyunk a hol diadalmasan porondra lépő, hol megszégyenülten válságba jutott világnézetekkel.

Néhány további megjegyzésem:

1. Különbséget kell tennünk világgép és világnézet között, noha a kettő kölcsönösen meghatározza egymást.
2. A világgép emberi kísérlet. Arra törekszik, hogy tapasztalataink alapján szerzett ismereteinket áttekinthető képé formáljuk és ennek a képnek a segítségével úrrá lehessünk a világon. A tapasztalatok anyagát a világ jelenségeinek megfigyelése és életünk sorshatározó eseményeinek (elsősorban a születésnek és a halálnak) átélése szolgálja.
3. A világgép alkotásra az ún. kultúrparancs is készíttet és kötelez. Sajátos rendeltetésünk.
4. A Biblia nem rendelkezik saját és ezért abszolút értékű világgéppel. A világgépek sokaságával találkozunk benne. Ezek keretei között, ezek elemeit felhasználva, ezek igézetes hatását elhárítva mondja el: kicsoda Isten számunkra, és kik vagyunk mi az ő számára.
5. A világgép lehet vallásos (mítikus, mágikus, irracionális). Korunk vallástudománya (pl. Kerényi a görög mitológia tekintetében) kimutatta, hogy a vallásos világgép jelbeszéde megfejtethető, a mítikus elemek egzisztenciáli-

san értelmezhetők és sokkal több bennük a racionalitás, mintsem képzeljük.

6. A világnézeti tudomány. Ebben az esetben a ráció segítségével építkeznek. Figyelmen kívül hagy minden irracionális értelmezést és úgy alkot a világról képet „etsi deus non daretur”. A tudományos világnézet se mentes az irracionális elemektől, mert (pl. a keletkezés és az elmúlás tekintetében) kénytelen feltevésekkel, hipotézisekkel egy-egybe szerkeszteni a rendelkezésre álló részismereteket.
7. A világnézet történelem során mindig változott és jelenleg is változik. Mindig töredezett. Mindig rész-szerint való. Képtelen a teljességet átfogni. „Minden egész végleg eltört” – mondja Pál apostol.

***

1. A világnézet annyiban kapcsolódik a világnézethez, hogy azt a nézőpontot, amelyről a világot áttekinti, megpróbálja abszolúttá tenni és minél szélesebb körben elfogadtatni. Nézőpontját olyan kulcsnak tekinti, amellyel minden titok ajtáját megnyithatja, amelynek segítségével minden kérdésre érvényes felelettel szolgálhat. Ez a vallásos és tudományos világnézetekre egyaránt érvényes.
2. Szorosabb, modern értelemben világnézetéről a felvilágosodás és a természettudományok újkori kibontakozása óta beszélhetünk. A katolicizmuson belül az egyház, a dogmák; a protestantizmuson belül a Szentírás és a keresztyén vallás tekintélyének megingásával és megingatásának szándékával lépett a történelem színpadára.
3. A ráció szerepének és a természet törvényeinek jelentőségét felismerve az újkori felvilágosodás az egyházban a társadalmi fejlődés és az emberi személyiség kibontakozásának kerékkötőjét látta. A Biblia történet-kritikai vizsgálata segítségével kimutatták, hogy a Szentírás bonyolult irodalomtörténeti képződmény, nem szolgálhat tudományos ismeretek forrásául, tekintélye gátolja a tudományos gondolkodás fejlődését. A modernség tudatával fellépő újkori világnézetek többnyire valláspótlékká váltak, és ezért vallásos ismérveket is öltöttek magukra.
4. A tudományosságra hivatkozó világnézet sokfélesége három csoportba sorolható, ha az Isten-kérdés szempontjából vizsgáljuk magatartásunkat. Legradikálisabbnak tűnik az elvi, elméleti ateizmus, de negatívizmusa következtében ez a legprimitívebb. Tetszetősebbnek, főleg kényelmesebbnek mondható a theizmus vagy deizmus útja, mert nem tagadja Isten létét, csupán ártalmatlanná teszi, amikor azt a vallásból, mint általános emberi jelenségből vezeti le. Legszembéprázatosabban akkor viselkedik valamely világnézet, amikor adaptálja Istent, Istent az általa képviselt program számára kisajátítja, a saját normáinak pedig isteni rangot tulajdonít.
5. A keresztyén egyháznak és a keresztyén embernek higgadtan lehet tudomásul vennie, hogy a különböző világnézetek képviselőitében fellépő emberek, mozgalmak és közületek hol semmibe veszik, hol lejáratják, hol kisajátítani igyekeznek Isten nevét, mert ezzel indirekt módon arról tesznek csak bizonyosságot, hogy képtelenek magukat az élő Istentől (aki Pascal szerint nem a filozófusok istene, hanem Ábrahám, Izsák és Jákób Istene, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja) függetleníteni. Ezt a higgadtságukat viszont csak akkor képesek megőrizni, ha küldetésüket betöltik, hirdetik az evangéliumot, vagyis azt az örömhírt, hogy Isten szeretetének szabadságában éppen ezért a magát szüntelenül függetleníteni akaró világért adta Jézus Krisztust, mert nem elveszteni, hanem megtartani akarja a világot.
6. A világnézet társadalmi célkitűzései és a társadalmi életre gyakorolt hatásai tekintetében lehet radikális, liberális és konzervatív. Minden esetben a humanizmus zászlaját lobogtatja. A gyakorlatban mégsem tudja megakadályozni, sőt többnyire elősegíti, hogy az emberek egymás el-

lenségeivé, egymás iránt közönyössé váljanak és egymást eszközként használják céljaik elérésére.

7. A keresztyén egyháznak és a keresztyén embernek nem kell megdöbbennie, amikor gyanakvással vagy ellenséges indulattal tekintenek rá, de lelkendeznie sem kell ha kegyét keresik, vagy közreműködését igénylik. Azon sem kell felháborodnia, ha unalmasnak vagy manipulálhatónak tartják. Higgadtságát ilyenkor is megőrizheti, ha a rábízott ügyhöz hű marad, vagyis Istennek a Jézus Krisztusban megnyilatkozó humanizmusáról tanúskodik, evangéliumot hirdet. Tehát nem Istent akarja az emberek ügyévé tenni, hanem arról tesz bizonyosságot, hogy Isten tett minket a maga ügyévé.

***

Néhány aktuális jegyzet:

1. A világnézet azért vált ma kérdéssé, mert a létező szocialista rendszerekben jelentkező gazdasági és társadalmi válság a tudományosságra igényt tartó marxista-szocialista világnézet válságát is nyilvánvalóvá tette.
2. Barth Károly 1947-ben feltett kérdésekre válaszolva azt mondta a Szovjetunióban épülő szocializmusról, hogy Keleten nagyszabású, de véres kézzel végrehajtott kísérlet folyik egy olyan kérdés megválaszolására, amelyre eddig Nyugaton sem találtunk feleletet. Ez a kísérlet egyelőre zsákutcába jutott. Ha Észak-Dél viszonylatában tekintünk a világra, azt kell mondanunk: a kérdés továbbra is nyitva maradt. A gazdagok mind gazdagabbak, a szegények mind szegényebbek lesznek. A kizsákmányolás ma új alakot öltött. Az emberi környezetet, Isten teremtett világnézetét veszélyezteti.
3. A technikai és gazdasági fejlődés jelszavát zászlaján lobogtató Észak kölcsöneivel, beruházásaival kilátástalannul eladósodottá tette a „harmadik világ” népeit a mezőgazdasági monokultúrák létesítésével, a környezet-szennyező ipar kiterjedésével, az egymással ellenségeskedő törzseknek jó pénzen juttatott fegyverekkel oly mérvű környezetrombolás folyamatát indította el, amelynek következményei az egész világot veszélyeztetik. Erre a mind szorongatóbb kérdésre a világpiac gazdasági eszköztára segítségével, kölcsöneivel, beruházásaival épp úgy nem ad feleletet, mint ahogy ma már nem ad feleletet az egykor sokakban félelmet, sokakban reménységet ébresztő jelszó sem: „Világ proletárjai egyesüljetek”.
4. Az Egyházak Világtanácsa készülő nagygyűlése kitűzött témáival ezt a nyitott és mind nyugtalanítóbb kérdést igyekszik figyelembe venni. Senki sem dörzsölheti öngáz módon kezét a létező szocializmus válsága láttán. Egy, a meggondolatlanul örvendezőket is terhelő világnézetet a válságról van ma szó: az ökönomia központú világnézetnek a válságról, a modernizmus korának válságáról.
5. Nem véletlenül beszélnek ma sokan arról, hogy „posztmodern” korban élünk már. A felvilágosodás racionalizmusát és a természettudományos világnézetet meghaladó világnézet kialakulása kezdődött el. Újra értékeli – még teológusok is – a ráción túli, a mítikus és mágiikus gondolkodásmódot. A Távol-Kelet meditatív életvitele és az ezt megalapozó világnézetek mind szélesebb körben fejtenek ki vonzó hatást.
6. A keresztyén egyháznak és a keresztyén embernek nem az a feladata ma, hogy örüljön az örülőkkel. Az a feladata, hogy gondolkozzék a gondolkodókkal.
7. A keresztyén egyház és a keresztyén ember nem rendelkezik kész válasszal és megoldással. Azonban ébresztheti szolgálatával az illúziók foglyait, az öngázakat, az önhitteket és felelőtleneket. Bizalomra, türelemre, a megoldások alázatos keresésére, reménységre serkenetheti a megdöbbeneteket, a megtorpanókat, amikor hirdeti: „Az Úr a föld és annak teljessége”.

— Eddig a közérdekű levélrészlet —

Hetvened vasárnap

Máté 20, 1-16

Hetvened vasárnap az egyházi esztendőben fordulat következik. Figyelmünk kakrácsony felől döntően nagypéntek és húsvét irányába fordul. Ebbe az irányba mutat igénk üzenete is: Isten szolgálatába fogad, amikor Ő akar, azt, akit Ő akar, és úgy jutalmaz, ahogy neki tetszik. Mivel Jézus ezt a szuverén urat hirdeti meg, a keresztt vár rá. De Isten őt igazolja majd a feltámadás által. (Fendt)

A textus értelmezése

Megszokott hasonlat Isten országára, az ott folyó munkára a szőlőskert, azonban a hangsúly nem erre kerül, a munkát bárhol el lehetett volna végezni. Ha a példázat előzményére figyelünk, lehetne azt úgy értelmezni, hogy felelet az Péter kérdésre (19,27): Mi lesz a mi jutalmunk? Ebben az esetben a tanítványok a korán kezdők, a munka terhét, a nap hevét hordozzák. A példázat azonban mindenkinek szól. Izráelben napkeltével megkezdődött a munkaidő is. A napi egy dénár méltányos napszám volt. Hogy a gazda a nap későbbi óráiban is talált tétlenül várakozókat, utalás lehet arra, hogy Jézus korában a munkanélküliség hatalmas méretet öltött. Josephus feljegyzi, hogy a jeruzsálemi templom építésénél 18 ezer munkanélkülit foglalkoztattak. A tétlenség tehát nem egyszerűen lustaságból fakadt.

J. Jeremiás alapigénkkel kapcsolatban említ egy hasonló példázatot a rabbinista irodalomból. Kr. u. 325-ben egy fiatalon elhunyt rabbi temetésén hangzott el, amelynek lényege az volt, hogy neki nem volt annyi ideje Istent szolgálni, mint társainak, mégis sokat tett. A példázatban egy munkást, aki csak két órát dolgozott, így dicsérte a gazda: „Ő ezalatt a két óra alatt többet dolgozott, mint ti egész nap!” – Ezt a munkást a példázatban a teljesítmény emelte a többi munkás fölé. Jézus példázatában azonban nincsen szó teljesítményről, hanem a gazda alaptalan, meg nem érdemelt jóságáról. Itt véget ér a zsidó rabbinisztikából jól ismert fogalom: Isten a jókat, a szorgalmasakat jutalmazza, a teljesítményt értékeli. Ez a törvény Istene! Jézusnál a kegyelem, az evangélium kap hangot.

A „gonosz szem” az irigy, a másokat méricskélő magatartást fejezi ki (Mk 7,22), a zúgolódás ugyanebben az irányban mutat: minden esetben a hitetlen, elégedetlenkedő, Isten cselekedeteit fel nem ismerő magatartást jelöli meg (lásd még: Lk 5,30; Jn 6,43; 7,32; 1Kor 10,10).

Hetvened vasárnapjának témája: Elbizakodottságból odaadó istentiszteletre. Hol találjuk meg a kapcsolópontot a példázat mondanivalójával? Merjük kimondani: ez a példázat arról beszél, hogy Isten nem igazságos hozzánk. S ez a tény számunkra evangélium. Élhetünk Isten jóságából, megmagyarázhatatlan bőkezűségéből! Hogy van jogunk zúgolódnunk ellene? Ahelyett, hogy azt méricskéljünk, hogy mi jár nekünk, mit érdemlünk szolgálatainkért Istentől, ahelyett, hogy irigy szemmel figyeljük, hogy kinek jutott több Isten ajándékaiból, ismerjük fel és ismerjük el Isten szuverén uraságát életünk felett és hódoljunk előtte. Isten boldogító igaz-

ságtalanságáról kell prédikálni. A következőkben Gottfried Voigt: *Der schmale Weg* című kötetének a textushoz ajánlott vázlatát alapján próbálom az igehirdetés mondanivalóját megfogalmazni.

Isten boldogító igazságtalansága

1. Isten szuverén módon cselekszik

Földháborodunk az igazságtalanságon! Azon, ha valaki nem kapja meg az őt megillető bért munkájáért. Egyenlő munkáért egyenlő bér, több munkáért nagyobb fizetség jár. Úgy tűnik, hogy jogos a példázatbeli munkások zúgolódása az egyenlő bér miatt! Aki a munka terhét hordta, aki végigdolgozta az egész napot, az többet érdemel, mint aki alkonyatban egy órát teljesített. Csakhogy itt Jézus nem a munkamorálról vagy az igazságos bérrendszerről akar tanítani, hanem Isten szuverén cselekvéséről. Mi nem tehetjük fel neki a miért kérdést. Ahogy Róma 9,20-ban olvassuk: „Ugyan ki vagy te, ember, hogy vitába szállsz az Istennel?” Isten azzal, ami az övé, szabadon rendelkezik. Mi az övéi vagyunk, mindenünk tőle van, mindent neki köszönhetünk. A 15. vers ezt nagyon világosan fejezi ki: „Hát nem szabad-e nekem azt tennem javaimmal, amit akarok?” Nem egyenlő felekként alkudozunk Istennel a piacon (de sokszor képzeljük így a keresztyén életet!). Ismerjük fel Isten szuverén úr voltát és azt is, hogy életünk neki van kiszolgáltatva!

2. Isten nagyvonalúan ajándékozik

Amikor azt a meghökkentő állítást, hogy Isten igazságtalan hozzánk, kimondjuk, azonnal hozzá kell tennünk, hogy ez számunkra boldogító igazságtalanság! Szuverén hatalmát arra használja, hogy bennünket bőkezűen, nem érdemünk szerint megajándékozzon. „A te szemed azért gonosz, mert én jó vagyok?” – kérdezi a példázatbeli gazda a zúgolódóktól. Jósága abban jutott kifejezésre, hogy akik abba fáradtak bele, hogy egész nap hiába kerestek munkát, azokat megszánta és felfogadta. Bérük jószerivel ajándék volt. De volt-e joga a többinek arra, hogy őt az ajándékozásban megakadályozza?

Van-e joga valakinek arra, hogy Istent jóságáért kritizálja? Jézus azokért jött, akik teljességgel méltatlanok Isten jóságára. A vámszedőkkel, bűnösökkel, pogányokkal vállalt közösséget (Mt 9,11 kk., Lk 15,28 stb.). Ez háborította fel a kegyességükkel élenjáró farizeusokat.

A mai pogányok, messziről jöttek, egyháziidegenek vajon nem riadnak-e vissza a teljesítményben gondolkodó kegyesek morgolódása miatt? Óriási a felelősségünk: meg kell élnünk, bizonyítanunk kell, hogy minden ajándék, minden kegyelem: ilyen Istenünk van!

Befejezésül: fel kell ismernünk, hogy mi mindnyájan későn érkezettek vagyunk, s ha valamit dolgoztunk is, Isten jóságából élünk, s üdvösségünk egyedül és kizárólag kegyelemből van. S ha ezt látjuk, ez megszabadít bennünket minden zúgolódástól, egymással való összehasonlítgatástól, és felszabadít elbizakodottságunkból odaadó istentiszteletre.

Keveháziné Czégényi Klára

E példázatot általánosságban a tanítványokhoz intézte az Úr, de különösen Péterhez, aki éppen előbb kérdezte: „... mi lesz hát a mi jutalmunk?” Az Úr meg akarta értetni tanítványaival, hogy ne mint béresek a bérért, hanem szeretetből szolgáljanak Neki. Azok, akik mindent elhagytak Jézusért, azok mindent megtalálnak Őbenne. E példázat tehát nem az evangéliumhívogató feladatára akar rámutatni, és nem is az örök életet akarja példázni, amelyet egyébként sem lehet megszerezni munkálkodással. Szolgáljanak e példázat egyes részei tanulságul, a nehezen érthetőket meg hagyjuk arra az időre, amikor az Úr megérteti azokat velünk.

A gazda: vitathatatlanul az Atya. Rendkívüli gazda, akihez fogható nem található a földön. Szép nagy szőlője van. Nem is annyira a maga számára, sokkal inkább a munkásai számára. A gazda alakjában a Fiú a mennyei Atyát rajzolja meg nekünk. (...) A gazda néhányunkhoz igen korán jött, talán kicsiny gyermekkorunkban, a csendes órákon, amikor édesanyánk velünk imádkozott. Jött – mielőtt még más, bizonyonnyal méltatlanabb szolgálatába szegődtünk volna. (...) De minket minden más időnél jobban érdekel a 24. óra. Ő ugyan minden órában itt volt, féltő szeretettel keresve minket, de alig vettük észre. Az élet alkonya olyan hirtelen tör reánk és mi még mindig nem állunk a Mester szolgálatába. (...)

A gazda nagyon jólelkű volt. Akitet utójára fogadott fel a nap utolsó szakaszára, azokat először fizette ki és ugyanannyit kaptak, mint akik már reggel álltak munkába. Ha először a legkorábban munkába álltak kapták volna meg a bért, úgy senki nem zúgolódott volna. De így ezek többet reméltek, mint amennyit az utolsó kaptak.

Az irigység, az elégedetlenség csúnya emberi vonás, nagyon soknak jellemző hibája. Sokan irigyek mások állására. Sokan elégedetlenek azért, mert az Úr másokat jobban felhasznál, mint a Lk. 15-ben olvassuk az idősebb fiúról. El vannak telve saját munkájuk miatt. Sokat beszélnek a nap terhéről és hőségéről. De Isten egy órányi jövő szolgálata szívesebben tekint, mint egy teljes emberöltőn át végzett, de külső formára végzett szolgálata. Az Ő szolgálatában minden csak kegyelem. Vizsgáljuk meg mi is néha az ún. „önzetlen” szolgálatunk valódi indítókait! Miért is prédikálunk... írunk... szorgalmunk?! Menteseek vagyunk-e az irigységtől? Ha irigyek vagyunk, akkor Istennel helyezkedünk szembe és így kétszeresen is boldogtalanok vagyunk. (G.R.Brinke)

A példázat szerint a legkorábban felfogadott munkások meghatározott összegért vállalták a munkát és megkapták a megsabott összeget. Semmivel sem többet. A később felfogadott munkások bíztak a gazda igazságában, amely így szólt: „ami igazságos, megkapjátok”. Azzal mutatták meg bizalmukat, hogy nem érdeklődtek bérük felől. Bíztak a gazda igazságos, és méltányos voltában és nem teljesítményük szerint kapták a jutalmat, hanem a gazda bölcsessége szerint.

Isten azt szeretné, ha mi is a bűnöst megigazító Istent látnánk Benne. Jutalmát nem érdemeink szerint adja, hanem az „elvé-cívégzése szerint, amelyet megcselekedett a Krisztus Jézusban, a mi Urunkban.” — Ef 3.11; Tít. 3.5; Ef 3.20.

Isten szeretné, ha bíznánk benne és nem kérdeznék, mi lesz a jutalmunk. Ha Krisztus szívünkben lakik, nem a jutalom áll gondolataink előterében. Igaz, hogy a jutalmat is meg kell becsülni, de ne ez legyen az első. Isten azt akarja, hogy értékeljük megígért áldásait, de azt nem akarja, hogy lessük a jutalmat, és azt érezzük, hogy minden szolgálatért jutalom jár. (E.G.White)

Két csúcspontja van ennek a példázatnak is. Az egyik az, hogy lehet jönni az Isten szőlőskertjébe az utolsó órában is. Ha az egész életet elherdáltatok is, még az utolsó órában is lehet jönni Istenhez. A másik csúcspont pedig: Ti, kegyelmet nyert tanítványok, ne irigykedjétek azokra, akik később jöttek és mégis nagyobb kegyelmet kaptak. Rólunk van szó: a kegyelmet nyert bűnös, a megtért bűnös, az újjászületett szent is irigy ember! (...) E példázatban az Isten elviselhetetlen jóságáról van szó. Hogy ezt hirdette és cselekedte Jézus, ezért jutott keresztfára. (Farkas József)

Hatvanad vasárnapja

Lk 8,4-14

Az igehirdetés sikertelenségének problémája nemcsak Jézust és az első keresztyéneket foglalkoztatta, hanem mai gyülekezeteinknek is mindennapi tapasztalata. Mennyi igehirdetési alkalom van, de van-e látható, kézzelfogható eredménye a sok igehirdetésnek, igehallgatásnak? Történt-e bennünk és körülöttünk valami? Hol vannak a gyümölcsök?

Jézus szeretetének, munkájának, szavainak „erejében” nem lehet kétségünk, így a példázatban használt kép: magról, vetésről, a mag termő, gyümölcsöt hozó erejéről nagyon találó kép Jézus munkájára: szavaiból, életéből, halálából fakadó új életre. Annál megdöbbentőbb az a *totális eredménytelenség*, amivel Jézus is találkozott saját népe, sőt még tanítványai kö-

zött is. Jézus ereje nem látszik meg mindig! A kudarc, sikertelenség, hitetlenség, eredménytelenség, visszautasítás újra meg újra felveti az egyáltalán nem elméleti kérdést: *érdemes?* Miért nem látszik meg mindig Jézus szavainak ereje? Erre a kérdésre felel Jézus itt.

Ennek a jézusi példázatnak az a különlegessége, hogy itt magyarázat is van. Mivel jól ismert példázatról és annak allegorikus magyarázatáról van szó, úgy tűnhet, mintha értelmezése igen egyszerű, egyértelmű volna. A különböző feliratok azonban mutatják az értelmezés nehézségeit: A magvetőről – a négyféle szántóföldről – a vesződő földművesről – a vetésről és a nagy aratásról – a vetés sorsáról stb.

1. A jézusi példázat

Feltűnő, hogy a magvető személye nem hangsúlyos. A magyarázatnak csak a „márki” változata említi. Ezért mondhatja Dóka: „A példázat témája nem a 'magvető', ahogyan a hagyományos magyarázatok tartják, hanem a vetés, a magok 'sorsa'.” Mt 13,18 viszont a magvető példázatának nevezi. Ezért jó lenne, ha Jézus személyét, munkáját próbálnánk benne felismerni, akkor is, ha nem helyezi magát előtérbe. Nélküle ugyanis kár az ígéről, az ige sorsáról egyetlen szót is ejteni! Helyesen látja Fehér Károly (Lp 82/56 old.), hogy a mezőgazdaságban a vetés pillanatában a mag és a magvető elválik egymástól, de Isten ígéje sohasem válik el Jézus személyétől!

A magvető személye azért is a figyelem középpontjába kell, hogy kerüljön, mert feltűnő, hogy olyan „ügyetlen”, hogy sok mag kárbevész, pedig a földműves számára a mag mindig nagy kincs volt, vigyázott rá, hogy egyetlen szem se vesszen kárba. A példázatban szereplő magvető magatartását a palesztinai viszonyokra hivatkozással szokták megvédeni, hogy ti ott előbb vetnek, azután szántanak. A magvető a fel nem szántott tarlón ment végig, szándékosan hintette tele az utat, vetett a tövisek közé, vagy a köves helyre, hiszen a kövek nem látszanak ki, mert utána következik a szántás! Amikor Jézus egy-egy példázatába a mindennapostól, megszokottól eltérő vonást iktat be, azért teszi, hogy valamire felhívja a figyelmet. Itt: a magvető pazarló, bőséges magvetésére! A pazarló magvetőben felismerhetjük azt a Jézust, aki bőségesen pazarolja ránk szeretetét, nem kérdezi, érdemes-e, hanem pazarolja, *hátha* gyümölcsöt terem. Meg van győződve: van olyan mag, amelyből százszoros termés lesz! Meg van győződve: szavának, szeretetének, munkájának lesz gyümölcse, nem hiábavaló. Minden eredménytelenség ellenére lesz bőséges termés!

Amennyire szép és világos a példázat képanyaga, annyira megközelíthetetlen eredeti értelme. *Milyen szándékkal mondta el Jézus a példázatot?* Intésként vagy éppen ítéletül azok felé, akiknek életében nem érte el célját Isten ügye? Vagy bátorító vigasztalásként követői felé, akik csüggedve látták, hogy milyen sokan utasítják el Jézust? (vö: Dóka Márk kommentár, 1977).

2. A példázat őskeresztyén értelmezése

Ma egyre több kutató állítja, hogy a magyarázat az őskeresztyénségben keletkezett. Azzal érvelnek a magyarázat későbbi keletkezése mellett, hogy az „ige” az ősegyházban használt szakkifejezés volt az evangéliumra. A magyarázat olyan kifejezéseket használ, amelyek egyébként a szinoptikusoknál nem fordulnak elő, viszont a többi újtestamentumi irodalomban gyakran. Tamás evangéliuma is magyarázat nélkül

vetővel, aki kiment vetni. Még nincs itt a végső aratás, mégcsak a vetés ideje van. Addig, míg az angyal szolgálk jönnek és az érett gabonát csűrbe takarítják, még némi idő fog eltelni. Így a magvető példázata arra utal, hogy még csak a kezdetnél vagyunk. Figyeljük meg jól, hogy Jézus itt az Ó országában történő vetést és aratást, az Ó országot általában titoknak nevezi (ld. 10-11. v.). Isten Országának titka abban van, hogy Jézus meg fog halni és fel fog támadni, tehát Isten Országáé csak az ő személyes sikertelensége és kudarca árán épül fel. Ezt a titkot először tanítványai se értik... nem értik a magvető példázatát sem. (W.Lühti)

Ötvened vasárnap

Lk 18,31-43

Jézus életének utolsó napjait rajzolja meg előttünk az evangéliumi alapige. Közel van a pillanat, amikor Jézus kimondja a kereszten: Elvégeztetett. Befejezte az Istentől rábízott szolgálatot. Hiánytalan és teljes Jézus szolgálata. Céljához ért az Isten terve az emberrel.

Alapigénk szerint utolsó útjára indul Jézus fel Jeruzsálembe a páska ünnepére, hogy majd abban az órában haljon meg a Golgotha hegyén, amelyik órában levágják a páskabárányt Jeruzsálem másik hegyén, a Sion hegyen a templomban. Meg is mondta már előre tanítványainak, hogy milyen páskaiünnepre mennek Jeruzsálembe: őt, Jézust, kiszolgáltatják a főpapoknak és írástudóknak, vagyis a vallási bíróságnak. Ez a bíróság halálra ítéli. Azután kiszolgáltatják a római hatóságnak. Azok pedig végrehajtják az ítéletet; azaz megölik, megfeszítik őt. Közben a római katonák, ahogyan szoktak, elszórákoznak az elítélttel: korbácsolják, kínozzák, gúnyolják, megalázzák.

Vannak, akik azt gondolják, hogy nem mondhatta meg ezt Jézus előre. Nem is tudhatta, milyen sors vár rá. Részleteiben különösképpen nem. Biztos az evangélium írói csak utólag adták Jézus szájába ezeket a szavakat. Vannak, akik azt vallják, hogy Jézus isteni mindentudásából következett, hogy tudta, milyen vég vár rá. Az igazság az, hogy Jézus nagyon is jól, sőt pontosan tudta, tudhatta, népének törvényei alapján és a fennálló politikai-hatalmi viszonyok között hogyan fog lejátszódni annak a harcnak a végső és a nyilvánosság előtti menete, amely kezdettől folyt közte és népe vezetői között. Megvolt Jézus népének a szigorú vallási törvénye, az ún. eretnek-törvény, az pontosan meghatározta, hogy ki számított hitben tévelygőnek, másokat tévhitre csábítóknak, tévtanítóknak, eretneknek, szakadárnak, hitehagyottnak, szombattörőnek és istenkáromlóknak. A törvény azt is pontosan megszabta, milyen vétségért, milyen büntetés jár. Jézus szavai és tettei pedig kimerítették a halálos ítélet mértékét. Jézus szándékosan és látványosan szegte meg a szombati nyugalom előírásait. Hiszen nem életveszélyben lévőket és fájdalommal nem járó betegségeket éppen szombaton gyógyított. A beteget aprólékosan, hosszadalmasan, „kézi munkával” kezelte szombaton. Nem tartotta vissza tanítványait szombaton a kalász tépéstől és a szemek morzsolásától, ami aratási munkának számított. Azzal, hogy a meggyógyított beteget ágyneműjének hazavitelére bízta szombaton. A szombattörésen kívül Jézus azzal a kijelentésével szegte meg legsúlyosabban a zsidó vallás törvényét, hogy kimondta: *ő és az Atya egy, ő az Istennel egyenlő, aki őt látja, az az Atyát látja.*

Aki így cselekedett és így beszélt, mégpedig sorozatosan, következetesen és mindig nyilvánosan, az biztosan tudhatta, hogy el fogja érni őt az igazságszolgáltatás keze. Jézus is tudta. Az ő nagysága nem abban volt, hogy tudta: hol, hogyan és milyen körülmények között fogja életét végezni, hanem ab-

ban, hogy előre látva szolgálatának minden kockázatát és elkerülhetetlen végét, mégis vállalta és teljesítette Istentől kapott küldetését az ember javára.

Ismételten hangot kap és felmerül a kérdés: Nem lehetett volna másképpen? Hogy-hogy nem jutott hitre a nép és vezetői? Hogy-hogy nem ismerték fel, hogy Jézusban valóban Isten látogatta meg népét, tehát Jézus joggal mondja magáról, hogy Istennel egyenlő? Miért nem ismerték fel, hogy Jézusnak joga van arra használni a szombatot, amire akarja, hiszen a szombat Istené, Jézus pedig Istennel egységben cselekszik? Miért nem hódoltak meg Jézus előtt megvallva, hogy Jézusnak joga ítélni őfelettük, nekik azonban nincs joguk ítélni őfelette? Igen, minden más lett volna, ha Jézus népe és annak vezetői eljutottak volna a benne való hitre. Jézus ezt akarta és ezért küzdött, de nem hittek benne és nem ismerték fel benne az Isten Egyetlenét.

Így tehát a törvénszegésekért megszületett a teljesen törvényesnek látszó ítélet: Jézusnak meg kell halnia. Már szolgálata kezdetén felbukkantak Galileában a Jeruzsálemből küldött jogi és teológiai szakértők. Titkon gyűjtötték Jézus ellen a terhelő adatokat és bizonyítékokat. Amikor pedig Jézus útjára indul Jeruzsálembe, akkor már tulajdonképpen meg is hozták ellene a döntést és jó ideje kiadták már a körözési és elfogatási parancsot. Ha rátaláltak volna és kedvezők lettek volna a körülmények, hogy feltűnés nélkül kézre kerítsék, akkor már régen el is fogták volna. Ezt Jézus nagyon jól tudta.

Ebben a tudatban mondja tanítványainak: Most felmegyünk Jeruzsálembe és az Emberfián beteljesedik mindaz, amit a próféták megírtak. Akkor mondta ezt Jézus, amikor az északról délre, a Galileából Jeruzsálembe vezető zarándokúton órákon át gyalogoltak. Jézus magányosan ment előttük Hallgatott. A többiek borzongással, rémülettel, félelemmel és remegéssel telve tisztes távolságból követték (Mk 10,32).

Mire gondolhatott Jézus és milyen képek jelenhettek meg a szeme előtt a ráváró végről? Mire gondolhattak azok, akik ámulva és remegve és kissé lemaradva, de mégiscsak követették? Jézus is és tanítványai is sokat tudhattak a keresztthalálról és felidézhető emlékezetükben korábban látott kivégzések vagy híradások sora. Jézus korában a világ minden táján sokat tudtak az emberek a keresztrefeszítés szörnyű büntetéséről. Így Palesztinában is. Az ókorban a kivégzések nyilvánosak voltak, intő és szórakoztató látványosság számba mentek. S köztük is leginkább a keresztrefeszítés. Ez volt a legirgalmatlanabb és legszörnyűbb szenvedéssel járó halál nem. Ennél volt az elítelt a legmegszégyenítőbb módon kiszolgáltatva a kínnak, a báméskodóknak, a hőségnek, a vadállatoknak, a ragadozó madaraknak, a legyeknek – mégpedig hosszú-hosszú órákon, sokszor napokon át, amíg kiszenvedett.

Volt mire gondolnia Jézusnak és követőinek, míg a zarándokúton dél felé haladva arra a szakaszra értek, ahol a Jordánon túlról jövők útja beletorkollott az övébe és a Galileából indultak menetét az újonnan érkezettek erősen felduzzasztották. A zarándoksereg zúgva hömpölygött be Jerikóba és a város felbolydult érkezűkre. Ezt tudjuk Zákeus történetéből is. S tudjuk a vak vagy vakok kérdezősködéséből is. A vak túl akarja kiabálni az ünneplőket Jézus szólóngatásával. Neki ebben az ünnepi mámorban is a legnagyobb gondja saját baja, vaksága. A zarándokok el akarják némítani abban a meggyőződésben, hogy nagyobb ügyről van most szó. Ők az Isten országának az ügyében foglalatoskodnak. Hiszen itt a páskaiünnep, amihez minden évben újra az az izzó remény fűződik, hogy éppen ezen az ünnepen jön el a Messiás. Hiszen itt van-

nak Qumrán közelében, ahol a testvéri közösség már szinte elébe ment a pusztába a Messiásnak. Hiszen itt vannak Jeruzsálem közelében, Isten jelenléte helyének közelében, ahol az ígéreteknek be kell teljesedniök. Hiszen itt van a rajongó zárandoktömeg, amely diadalmenetben viheti be a szent városba messiási királyát. S hiszen itt van Jézus, akihez fűzik reményeiket. Minden együtt van tehát! S eközben kiáltozik a vak! Ilyen úton akarja Jézust feltartóztatni a maga bajával? Hallgasson! A vak azonban nem hallgat. Jézus meghallja kiáltását és magához hívja. És még csak nem is intézi el túlságosan gyorsan és egyetlen mozdulattal. Ugyanolyan odaadással foglalkozik vele, mint szolgálatának kevésbé összesűrűsödött és kevésbé izgalmas időpontjaiban foglalkozott egy-egy emberrel. Jézus úgy foglalkozik a vakkal, mintha számára semmi más fontosabb nem lenne. S valóban nem is volt. Abban a pillanatban Jézusnak a vak vaksága a legfontosabb kérdés. Jézus azonosult vele. Jézus a zajongó és tolongó zárandoktömegben abban a pillanatban olyan egyesegyedül volt a vakkal, és olyan egyesegyedül az övé volt, mint Nikodémusé az éjszakai négy szemközti beszélgetésen, mint a samáriai asszonyé, amíg kettesben voltak a kútnál, mint bethániai Máriaé a tisztaszobában, míg Márta főzött a konyhában. Jézus megkérdezi a vakot, hogy mit vár, mit szeretne, mi a reménye. Jézust nem az ügyek, hanem az ember érdekli, mert az ember maga az Isten ügye és így Jézus ügye szolgálatának célja. A kettő nem állhat szemben egymással. A kettőt nem lehet kijátszani egymás ellen. Azaz: egyetlenegy ember baját és jövőre irányuló reményét és az Isten országának az ügyét, amelyben minden ember és az egész emberiség bajára gyógyulás és reményére beteljesedés ígértetik. A vak válaszol: ő látni akar. Nem Jeruzsálemben menni, nem messiási királyt ünnepelni, nem a rómaiakat kifűzni és nem is jelen lenni valami történelmi sorsfordító pillanatnál, hanem látni. Neki ebben van az Isten országa. A vakságból való gyógyulásban. Jézus ezt a reménységet, várakozását, hitét nem ítéli kisebbnek, halaszthatóbbnak, elhanyagolhatóbbnak, mint a zárandokok Isten országa várását. Ugyanazt válaszolja, amit olyan sokszor: Hited megtartott téged. Veled célhoz ért az Isten terve. Nem veszel el, hanem megtartatsz. A vaknál elvégezte Jézus azt a szolgálatot, amiért jött, hogy t.i. az ember el ne vesszen, hanem megtartassék.

Ezt a szolgálatot végezte Jézus kicsiben és nagyban, a jerikói úton és a golgothai kereszten. A mi életünkben a kicsi és a nagy, a sürgős és a halasztható, a fontos és a jelentéktelen állandó feszültségben van; öröldünk közöttük és sohasem egészen jó a lelkiismeretünk, amikor döntünk a nagy mellett a kicsi rovására, a sürgős mellett a jelentéktelennek az elhanyagolásával. Mindig felvetődhet a kérdés, hogy hátha a kicsinek, a halaszthatóknak, az elhanyagolhatóknak kellett volna most, éppen most az elsőbbséget megadni.

Jézus életében ez a feszültség és ez a bizonytalanság ismeretlen volt. Őbenne megvolt az az egység, amire mi csak vágyunk, ami felé csak törekszünk, de ami egészen sajátunk sohasem lesz. Jézus tökéletes egységben volt Istennel, így tökéletes harmónia uralkodott benne magában és tökéletes szolidaritásban volt az emberekkel. Jézus számára egyetlen terv és egyetlen cél volt: Istennek az emberrel, az emberiséggel való tervét célhoz juttatni. Így az Istent és az embert egy és ugyanazzal a tettel szolgálta, és ugyancsak az egyes embert, az emberi közösséget és az egész emberiséget.

Takácsné Kovácsné Zelma

A kereszthalál, amely Jézust Jeruzsálemben várja, még a hívőknek is csaldóság és súlyos teher, sokak számára érvényes, végérvényes megsemmisítő ítélet. Csak a Tizenkettőre meri rábízni ezt a terhet. Azokra, akik minden útján kísérték, akik mindenről lemondtak, hogy Őt kövessék. Velük közli bizalmasan, mit hoz neki a jeruzsálemi bevonulás. És nekik akarja megmutatni, mi a megdicsőülés útja. Ezt kell majd hirdetniük mindenfelé, mint az élet útját.

22. vers. A jóslat jellemző a lukácsi szenvedéstörténet beállítottóságára. A zsidó törvénytörlesztés előtti tárgyalásról nem esik szó. A zsidók kiszolgáltatják Jézust a pogányoknak. Péter később szemükre veti, ApCsel. 3,13 kk, ApCsel 2,23; ApCsel 4,27-29. Zsidók és pogányok egyaránt vétkesek.

De ez a megsemmisítés nem a vég, hanem a megdicsőülés kezdete. Jézus ugyan egy sorban áll Isten ószövetségi követivel és osztozik az ő sorsukban, de mint Emberfia, keresztlép a halálon. Nemcsak feltámasztja az Atya, hanem: feltámad. A húsvéti esemény nemcsak Isten műve Jézussal, hanem az Emberfiának magának van hatalma feltámadni halottaitól.

24. v. Jézus útja az apostoloknak egészen a végig felfoghatatlan titok marad. Nem ismerték föl, nem értették meg, hogy lehetséges az, amit szavával kijelent. Jézus útja az emberi gondolkodás számára felfoghatatlan, érthetetlen, rejtett. Még a Szentírás sem képes feltárni, bár középponti titka. Csak akkor válik felfoghatóvá a titok, amikor a Föltámadott magyarázza meg a tanítványoknak az Írásokat, amikor ő maga leplezi le az őt.

35-43. v. A csodás gyógyulás megerősíti a vak messiási vallomását. Amit Isten bensőleg végbevitt vele, az kívül is megmutatkozik. Hite megmentette. Követi Jézust! A tanítványság annak megvallásával kezdődik, hogy Jézus az Úr. A Jeruzsálemben vezető utat a vak nép miatt kell megtenni. (Ézs. 59,10).

A vak hisz, bár nem látta még Jézust. A Jeruzsálemben vívó úton, ahol az üdvösségtörténet Krisztus halálával és feltámadásával beteljesedik, visszakapja szemévilágát. (...) A szenvedéseit előre megjósoló Jézus szenvedéseit útján is talál még tanítványokat! (...) Jézus műve Isten dicsőítésére készítetnek. A vak követi Jézust. Dicsőítve Istent. És ő az eszköze annak, hogy az egész nép magasztalja az Istent. Hitével új kultuszközösséget teremt. (Alois Stöger)

Isten ajándéka számunkra, hogy nem ismerjük a jövőt. Jézus szenvedésének egyik egészen sajátos külön terhe, hogy ő ismerte. Mi megyünk egy úton, de nem tudjuk, mi vár ránk. Jézus lépésről-lépésre tudta, mi az, amit békétérővel vállalnia kell. Mi mindig reménykedve nézünk a holnapra, azzal biztatjuk meggyötört szívünket, hogy csak egy jobb jöhet ennyi rossz után. És hány embert segített ez a szüntelen reménykedés terhének elviselésére! Jézus azonban előre megmondta a Reá váró szenvedést és halált.

Valamennyi evangélista megőrizte ezt. Valamennyien érezték, hogy ennek az előre bejelentett szenvedés-igének feltétlenül ott kell lennie az evangélium összefüggésében. De érdemes felfigyelni arra, hogy Máté, Márk és János a zsidókat, Lukács pedig a pogányokat teszi felelőssé Jézus haláláért. A három evangélista semmi kétséget nem hagy az iránt, hogy a zsidók kezébe esik Jézus, Lukács úgy fogalmaz, hogy a pogányok kezébe esik. Nyilván azt akarja ezzel kifejezni, hogy nem lehet egyedül a zsidókra hátrítani, mert abban minden ember vétke és nemcsak a főpapok által hozott ítéletet akarja el-lensúlyozni Poncius Pilátus szereplésével, hanem azt akarja érzékeltetni, hogy zsidó és pogány egyaránt vétke.

A tanítványok nem értették Jézus szavait, mert más elvárásban éltek. Ez ma is egyik átka az emberiségnek, hogy senki nem veszi magának a farságot, hogy megismerje a másik igazát, hanem elkönyveli a róla terjesztett hamis véleményt, Jézus azokban csaldott, akiket imádságban hordozott, akikért mindent megtett. Mert volt egy elképzelésük és azt nem tudták levetni, taníthatatlanok voltak, nem értették Jézus szavait, azok rejtve maradtak előttük. Kérjük az Urat, hogy vegye el tőlünk mindazt, ami hamis reménység bennünk. (Balikó Zoltán)

Az előkészítő utáni gondolatokat Győr Sándor és Zügn Tamás gyűjtötte.

Tanítunk – örömmel, felelősen, gondokkal küzdve

Teológiai motiváció – missziói aspektus

Mielőtt rátérnénk katechetikai szolgálatunk konkrét mai örömeire és gondjaira, talán nem felesleges röviden megválaszolni az alapkérdést: miért tanítunk?

Semmiképpen sem azért, mert újra lehet szabadabban, szélesebb körben végezni ezt a munkát. Nem azért, mert társadalmi igény van rá. Nem a pedagógiában tapasztalható vákuumszituáció szívóhatásának engedve teszünk fokozott hangsúlyt az egyház katechetikai szolgálatára. Igazi motivációnk a Jézustól kapott mandátum, a missziói parancs világos szava: küldetésünk többek között, de nem utolsósorban, tanításra szól a világban. S ez a parancs magában foglalja a tanítás (διδασκωντες) és a tanítvánnyá tétel (μαθητευω) feladatát. Régi kísértése az egyháznak, hogy szétválasztja a hitoktatás és a hitébresztés szolgálatát. Hamis például az olyan különbségtétel, mely szerint az iskolai hitoktatás feladata az ismeretátadás, míg a gyülekezetben folyó tanítói és igehirdetői szolgálatnak kell a hitébresztésre irányulnia. A hit hallásból, Isten igéjének megismeréséből fakadhat a Szentlélek munkájaként. Aki iskolai tanteremben éppúgy munkálkodhat, mint templomban vagy imaházban, és felhasználhatja a nyomtatott betűt éppúgy, mint a legmodernebb tömegkommunikációs eszközöket.

A lényeg, hogy tanítói szolgálatunk is egyértelmű missziói távlatot kapjon. Ebben a tekintetben egyértelmű az LVSZ misszióval foglalkozó tanulmányának állásfoglalása: „Az egyháznak sokféle funkciója van, de mindent és az egyház egész életét kell, hogy áthassa Isten világ felé mutatott missziójának tudata.” (Együtt Isten missziójában 4.1.1.)

A tanítás tehát nem az egyház „belügye”, mely csupán a megkeresztelt egyháztagnak felé irányul, hanem Jézus szava az egész világért tesz felelőssé bennünket: „...tegyetek tanítvánnyá minden népet... tanítván őket...” A „tanítván” nem kioktatást, kitanítást jelent, hiszen a διδασκω ige jelentése: tanít, oktat, kifejt, felvilágosít, bizonyít... Az egyház tehát nem a katedra vagy a szószék magasságából oktatja ki a világot, hanem Jézus tanítványaként érez felelősséget az ismeretátadás, tanítás ÉS hitébresztés szolgálatára. Természetes, hogy erre a felelős szolgálatra csak az a tanítvány alkalmas, aki valóban tanítvány, tehát maga is kész a tanulásra, hogy taníthasson. Ezen a ponton újra érdemes idézni az LVSZ-tanulmány sorait a nevelésről, mint a misszióra való felkészítésről: „Az a nevelés, amely felkészíti a laikusokat, lelkészeket és más egyházi munkásokat a bizonyosságtételre és szolgálatra, lényegileg az egyház missziójára való nevelés. Ez azon alapul, hogy a keresztyén hitet, amelyet a megtérésben és keresztségben elnyertünk, kell, hogy tanítás kövessen. Alapozás nélkül a keresztyén hit tartalmának alapos ismerete nélkül nincs jogos lelki alapja a misszióban való részvételnek.” (i.m. 4.2.1.)

Ebből következően missziói küldetésünk egyik alappillére a katechetikai munka. Ha sokszor úgy érezzük, hogy evangélikus egyházunknak nincsen igazi missziói kisugárzása hazánkban, akkor legyen végre bátorságunk megvizsgálni ebben az összefüggésben katechetikai munkánk beteg pontjait abban a reményben, hogy a diagnózison túl a terápia felé is lépéseket tehetünk.

„Diagnózis”

Csak kíméletlenül őszinte diagnózis felállítása után lehet esélyünk a továbblépésre, a gyógyulásra. Ezen a területen sem lehet megspórolni a fájó önvizsgálatot: a „múltat be kell vallani...” Talán egyetlen egyházi munkaág se sorvadt úgy el az elmúlt évtizedek során, mint a katechetikai szolgálat. Ez elke-

rülhetetlen következménye volt annak a hivatalos állami ideológiának, amely feleslegesnek, sőt károsnak ítélte az egyház tanítói, nevelői munkáját. Ennek megfelelően épültek le a katechetikai szolgálat személyi és tárgyi feltételei. S most hiába fordulnak felénk a legkülönbözőbb társadalmi csoportok fokozott igénnyel, kénytelenek vagyunk őszintén visszakérdezni: tanítsunk, neveljünk? De ki, hogyan, miből?

Legsúlyosabbnak a katechéta hiányát égető problémáját látom. A vallástanárok, hitoktató lelkészek, akik mindig másodosztályú szolgatársnak számítottak a lelkészek mellett, kihaltak. Hűség, hálátlan szolgálatukat senki meg nem köszönte még, de most már nincsen is kinek. Újabb katechéta nemzedékek képzésére eddig még nem futotta egyházunk erejéből. Marad tehát az áldatlan örökség: gyülekezeti lelkészek, millió egyéb feladat mellett, megfelelő képzettség nélkül tanítanak, ha kell iskolában, ha kell gyülekezetben.

Ennek a szükséghelyzetnek meg kell látni a pozitívumát is, hiszen sok előnye van annak, ha a gyülekezeti lelkész tanít az iskolában, s ezzel összhangba kerülhet az iskolai és a gyülekezeti katechézis. De ennek előnyét beárnyékolja az iskolai hitoktatás körüli „eszmei zűrzavar”. A mi nemzedékünk még azt tanulta az Akadémián, hogy az iskolai hittan elavult, anakronisztikus jelenség. Nem csoda talán, hogy ezek után „átkos örökségnek” éreztem Nagytarcsára kerülve az iskolai hitoktatást. A leépítéshez természetesen megvolt a jólhangzó „ideológiám”: mennyivel jobb lesz a gyermekeknek is az egyházi épületek védettségében ismerkedni a keresztyén tanítással. De közben rádöbbentem, hogy éppen ezzel a hamis „kímélő” módszerrel tehetjük a gyermekek hitét védtelenné, életképtelenné. A steril egyházi környezetben nevelt gyermek számára könnyen csak hétfői „hobby-szintre” degradálódik a keresztyénség ügye, hitük olyan magánügyé silányul, ami senkire se tartozik... Mi ez, ha nem a missziói parancs szabotálása, megtagadása?!

Ezzel szemben az iskolai hitoktatás egészséges konfliktushelyzeteket teremtve edzi, tudatosítja a gyermek hitét, hűségét, engedelmisségét. Hitvallói döntés, hogy legtöbbször kisebbségben maradván nem hittanos osztálytársikkal szemben, ők ottmaradnak a hittanórán vállalva ezzel kötődésüket a lelkészhez, a gyülekezethez, végső so-

ron magához Istenhez. Egy olyan ki-sebbségi szórványegyháznak, mint a mi egyházunk, létszükséglet, hogy a rábí-zott gyermekeket tudatos, vitaképes, edzett hitre nevelje. Jelen lenni az isko-lában, ez nem hatalmi kérdés, nem res-taurációs kísérlet, hanem egyszerűen ki-törés a gettoegzisztencia veszélyes kí-sértéséből, tudatosan vállalva Urunk missziói parancsát.

Ha jól tudom, a megkeresztelt, isko-láskorú evangélikus gyermekek alig hét százaléká járt iskolai hittanra. Vajon a kilencvenhárom százalék tényleg a saját hibájából vagy objektív nehézségek (szórványhelyzet stb.) miatt marad ki az iskolai hitoktatás áldásaiból? Lehet, hogy a legfrissebb statisztikai adataink már kedvezőbbek, de úgy hiszem még mindig súlyos lelkiismereti teher, amit a keresztelezési szertartásban így mondunk: „... az evangélikus egyház segítségével gondoskodtok e gyermek hívő keresz-tyénné növekedéséről...”

Egyik legbetegebb pont tehát kate-chetikai munkánkban az *iskolai hitokta-tás*, ahol a megfelelő tankönyvek hiánya még csak súlyosbítja a helyzetet.

Nem kevésbé válságos terület a *konfirmációi oktatás*. Mennyit ér egy evangélikus „konfirmációi bizonyítvány”? Van ahol elég hozzá néhány memoriter (Miatyánk, Hiszekegy...), van ahol kétéves a felkészítés, van ahol egy-két hónap alatt „elintézik”... Mi ez? Egyházunk sokszínűsége, a hön áhitott pluralizmus, vagy inkább a felelőt-lenség anarchiája? Van-e még értéke, súlya, hite az evangélikus konfirmáci-ónak? Tíz éve áll módomban a gyenesi ifjúság konferenciákon résztvevő kon-firmált ifjúság tesztelése: az összkép el-keserítő. De nem kevésbé lehangoló az Evangélikus Gimnáziumba jelentkező „evangélikus elit” megkonfirmált tudat-lansága. Vajon meddig konfirmálunk még csupán a tradíció megőrzésére, a szülők lelkiismeretének megnyugtatása kedvéért? Kit akarunk félrevezetni még mindig kedvező konfirmációi statisztí-kánkkal?

S végül harmadik beteg pontként említtem a *felöltött katechézis* ugyancsak kaotikus állapotát. Az úgynevezett bib-liaórák, melyek eredetileg a tanítás, ta-nulás és hitmélyítés alkalmaként indul-tak, a legtöbb gyülekezetben liturgia nélküli, szürke igehirdetési alkalommá váltak. Sajnos csak elvétve találunk szisztematikus rétegmunkát: jegyesok-tatást, ifjúházasok iskoláját, presbiter-

képzést... Ezen a területen végképpen hiányzik a kézbe is adható könyv.

Terápia-kísérletek

Katechetaképzés – A Levelező Teo-lógiai Tanfolyamon végzetek évek óta identitásavarral küzdenek. Mire jó ez a három év? Mire képesít, mire jogosít? Központi tárgyá kellene tenni a kate-chetikát, biztosítva a megfelelő gyakor-latot is, beleértve az iskolai hittant is. A gyermekbibliakörvezetők számára rövi-debb, pár hónapos képzési lehetőséget kellene teremteni országos szinten.

Megfelelő tankönyvek – évek óta vajdó kérdés. A könyvírásra alkalmas-nak ítélt lelkészeket áldozatok árán is szabadságot kellene a gyülekezeti munkából, hogy kellő színvonalon, ha-táridőre tudjanak kéziratot készíteni. In-kább legyen egy-egy gyülekezetünk né-hány hétre, hónapra helyettesekre bízva, minthogy még évekig nélkülözzük a szükséges könyveket. Bátrabban kelle-ne meríteni az ökumené gazdagságából hazai és nemzetközi szinten egyaránt. Hazai szinten a református egyházzal sokkal jobban kellene együttműközni éppen a katechetikai téren (közös hittan-könyvek, szemléltető eszközök). Ez el-sősorban nekünk jelenthetne segítséget: nagyobb példányszám, gazdaságosság, nemcsak anyagi téren, de a meglévő igen véges szellemi kapacitásunk éssze-rűbb kihasználásával (például az alsós iskolai osztályok számára megjelenő bibliai anyag közös kiadás is lehetne stb.).

De óriási kincsek vannak a *világ-evangélikusság katechetikai tárházá-ban*. Emberek főállásban „csak” hittan-könyvírással foglalkoznak évekig, pe-dagógiai-teológiai intézetek szinte „ontják” a jól használható segédanyagokat. Miért szégyellünk fordítani? Tu-dom, a magyar helyzet más, mint a né-met, a skandináv vagy az amerikai –, de a tananyag végsősoron ugyanaz, legfel-jebb az illusztrációs anyagot kell kicsit átalakítani. Az anyagi segítséget mindig bátran elfogadtuk külföldről, talán ezen a területen se kellene félnünk egy egész-séges szellemi importtól. Ahogy gazda-sági életünk csak külső segítséggel mozdulhat ki a mélypontról, úgy hiszem ezen a területen is komolyan kellene vennünk, hogy az elszigeteltség élet-képtelenné teheti katechetikai munkánkat is.

Missziói parancsunk, katechetikai küldetésünk az egész világra szól, bát-ran használjunk föl mindent, ami ezt a

közös munkánkat segítheti, hiszen „Is-ten azt akarja, hogy minden ember üd-vözüljön, és eljusson az igazság megis-merésére”.

Gáncs Péter

Jubilálók a lelkészi karban 1990-ben

85 éves:

Matuz Pál, sz. 1905. V. 2.
Egyházy János, sz. 1905. V. 9.
id. Dedinszky Gyula, sz. 1905. III. 24.
Szomjas Károly, sz. 1905. V. 29.

80 éves:

Baráth József, sz. 1910. IV. 25.
Zámolyi Gyula, sz. 1910. VII. 15.
Szabó Lajos, sz. 1910. IX. 14.
Szalay Károly, sz. 1910. X. 4.
Ormos Elek, sz. 1910. X. 17.
Milán János, sz. 1910. X. 18.

75 éves:

Benczur László sz. 1915. I. 15.
dr. Pusztai László, sz. 1915. II. 1.
Vancsó József, sz. 1915. II. 14.
D.Koren Emil, sz. 1915. IV. 7.
Kovács Géza, sz. 1915. IV. 28.
Zoltán László, sz. 1915. V. 10.
Bonnyai Sándor, sz. 1910. V. 21.
Endreffy Zoltán, sz. 1915. VI. 29.

70 éves:

Kiss János, sz. 1920. I. 9.
Nagybocskai Vilmos, sz. 1920. II. 6.
Németh Tibor, sz. 1920. IV. 5.
Sólyom Károly, sz. 1920. V. 23.
Sümeghy József, sz. 1920. VI. 2.
Visontai Róbert, sz. 1920. VI. 4.
Bence Imre, sz. 1920. VIII. 5.

65 éves:

Takács József, sz. 1925. ?
Fodor Ottmár, sz. 1925. III. 7.
Breboszky Gyula, sz. 1925. IV. 19.
Gáncs Aladár, sz. 1925. V. 4.
Tóth-Szöllös Mihály, sz. 1925. V. 9.
Gyeczky János, sz. 1925. VI. 7.
Fábry István, sz. 1925. VII. 19.
Bánfi Béla, sz. 1925. X. 31.
Sztehlo Mátvás, sz. 1925. XI. 12.

60 évesek:

Takácsné Kovácsházi Zelma, sz. 1930. I. 17.
Madocsi Miklós, sz. 1930. I. 18.
Szabó István, sz. 1930. I. 31.
Pintér Károly, sz. 1930. II. 15.
Cselovszky Ferenc, sz. 1930. V. 2.
Sárkány Tiborné, sz. 1930. V. 8.
dr. Cserhádi Sándor, sz. 1930. VI. 21.
Völgyes Pál, sz. 1930. VIII. 30.
Keveháziné Czégényi Klára, sz. 1930. IX. 16.
Labossa László, sz. 1930. X. 28.

50 évesek:

Rózse István, sz. 1940. III. 29.
Solymár Péter, sz. 1940. VII. 11.
Nobik Erzsébet, sz. 1940. VII. 26.

Ordinációs jubileumok

60 éve (1930):

Matuz Pál, dr. Rezessy Zoltán, dr. Kósa Pál

50 éve (1940):

Botta István, Balikó Zoltán,
Görög Tibor, Koppány János,
dr. Nagy Gyula, dr. Ottlyk Ernő,
Polony Zoltán, Ponicsán Imre,
Schultz Jenő, Tihanyi János

40 éve (1950):

Dr. Rédey Pál

30 éve (1960):

dr. Barcza Béla, Dedinszky Tamás,
Sziirmai Zoltán, Zászkaliczky Péter

25 éve (1965):

Bozorády Zoltán

20 éve (1970):

Eszlényi László, Győr Sándor,
Ittész János, Krámer György,
Rezessy Miklós

U. i.: Esetleges kiegészítést, javítást készségesen fogadunk.

— Néhány gondolat januárra —

Tény és teljes valóság. Tény: minden ember csak halandó — ámde Krisztus feltámadott. Tény: Minden elmúlik egyszer, minden a végéhez ér — de megmarad a hit, remény, szeretet. A tények — tények, de a teljes isteni realitás mégis több és kedvesebb nekünk, mint a rideg tények. A keresztyén hit új dimenziót nyit — Isten szeretetének új dimenzióját.

*

Nincs mit vesztenünk a jövőben. Ami valóban érték, az megmarad. Ki állíthatja, hogy a hit, remény, szeretet — csak üres szavak, elvont fogalmak? Év elején egészséget, eredményt, sikereket kívánunk magunknak és másoknak. Nem kellene e hármat is kívánni?

*

Elég-elegem van. Kétféle mondanivalót rejtő kifejezések: Elegem van az ünnepekből, vallásos alkalmakból. Tor-kig vagyok a karácsonyi szénával, szalmával, jászolbölcsővel, angyalkarral, hangulattal, mert minden maradt a régiben. Elég a sok fogadkozás, a megváltozás, megjavulás ígérete. Elég az új meg új vallási kötelezettség, teher, feladat. Elég Uram most már, vedd el életemet, mert én sem vagyok jobb elődeimnél (1Kir 19,4). Elég legyen!

Elég! Elegem van. Ez a mondat pozitív töltésű is lehet. Van elég alapom a hálaadáshoz, ha az elmúlt évre gondolok, több, mint okom panaszra. Van elég alapom a reménységhez, ha a holnapra, az előttem álló évre gondolok. Isten kegyelméből vagyok, ami vagyok. S nekem elég az Ő kegyelme. Nem akarok több lenni, mint ami vagyok Isten terveiben, de annyi akarok lenni, csak ez a mérték elég.

Walter Leopold: *Von Tag zu Tag* (1975) áhítatos könyvéből átdolgozott gondolat-mozaikok.

H.K.

Megjelent

az Evangélikus Teológiai Akadémia gondozásában:

Turóczy Zoltán POSZTILLÁS KÖNYV a magyar perikoparend evangéliumi sorozata alapján

Sajtó alá rendezte : Kovács Géza

„Amikor e könyv címét olvassa a kedves olvasó, bizonyára az új egyházi esztendő kezdetére, ádventra gondol. Az is. Ezúttal azonban alkalom is. Alkalom arra, hogy a rendszeres, évenként megújuló körforgásban az egész egyházi esztendőre, a minden vasárnapra előírt igék rendjében, az igelvasásban és igehirdetésben szóljon az élet újra kezdésére vagy megújulására szóló isteni hívás.

Igaz, ez az élet más, mint amit emberi természetünk és megszokásaink szerint élünk. Más, mint az ún. helyzetkölcs szerint alkalmazkodó élet. Ez az élet a Jézusban, a Krisztusban közöttünk testet öltött, közöttünk megjelent, általa meghirdetett, nekünk elkészített és felkínált élet. Erre az életre kapunk meghívást, erre az életre kapunk minden alkalommal lehetőséget a megújulásra.

Általános a vélemény, hogy ez a krisztusi élet nem a mi világunkra és a mi világunkban élő emberre szabott. Úgy élni, mint Krisztus, földi halandó képtelen. Nos, a mögöttünk levő személyes életünk, valamint általános emberi közösségi életünk görcsei, kudarcai, bajai, nyomorúságai, veszedelmei, bűnei ellenére, melyek mély nyomot hagynak életünkben és ránk sűtik a maguk bélyegét és mi mindnyájan egy jobb, általunk elképzelt, eszményi élet után vágyunk, ami soha sem teljesül, lehet újra kezdeni az életet, helyesebben: lehet új életet kezdeni és folytonos megújulásával az életnek felnőhetünk erre az életre Krisztusban. Záloga ennek az életét értünk feláldozott Krisztus. Elhívott apostola pedig Turóczy Zoltán egyházkerületünk püspöke. Míg élt, tömegek tódultak hallgatására és sokan találták meg igehirdetése nyomán ezt az életet. Kényszerű száműzetése idején készült e munkája az 1953. évben sorra kerülő magyar igehirdetési rend szerint az evangéliumok alapigéjén. Nem volt számára probléma, hogy az íróasztal fiókjának írja, még akkor is, ha néha egy-egy gyülekezetben a szószékéről is elhangzott. Hitte, hogy eljön az idő, amikor újra megszólalhat az idegen szellemmel meg nem fertőzött ige. Halála után is szolgálni akart új életnek kezdéséért, vagy meglankadt sívek újra megelevenedéséért.”

(Kovács Géza előszavából, Győr 1989. június)

Megrendelhető
az Evangélikus Teológiai Akadémián.

A 247 oldalas könyv ára: 150 Ft

Meghívó

A Ker. Ökumenikus Baráti Társaság

szeretettel hívja és várja minden
Barátját és Barátainak Barátait

1990. februári előadásaira

9. 18⁰⁰

KÖT „Emberségünk, magyarságunk
krisztushívó szemmel” sorozat.

DR. ROSDY PÁL:

Egyházi levéltárak — a magyar
múlt megismerésének forrásai
*Városmajori Kistemplom,
XII. Csaba u. 5.*

13. 19⁰⁰

KÖT „Hebraista-judaista”
munkacsoport.

DR. KISS GYÖRGY:

Az antiszemitizmus egy kirívó
esete és megoldása.

Anderl. Rinn/Judenstein.

R.K. *Lelkészség, VII. Tömő u. 31.*

19. 18⁰⁰

KÖT „Ökumenikus” munkacsoport.

DR. HAFENSCHER KÁROLY:

A II. Vatikáni zsinat protestáns
szemmel.

*V. Deák téri evangélikus
egyházközség*

Belépődíj nincs.

Önkétes megajánlásokat a Társaság
költségeire, céljaira köszönettel
fogadunk.

Társaságunkban:

ker. = keresztyén – keresztyén –
krisztusi.

LELKI SOS, szolgálat
éjszaka 20¹tól 07¹ig
A REMÉNYSÉG HANGJA
117-2555

Szerkesztői üzenetek

Bizalommal kérem az eszereket, hogy az egyházmegyei LMK-ban az igehirdetésben jeleskedő kollégákra figyelmemet felhívni szíveskedjenek.

Az igehirdető előkészítőkre felkért szolgáltatásukat különösen nyomatek-
kal kérem a határidő megtartására, mert a későn érkezett előkészítőkkel már
nem tudunk mit kezdeni.

Ha egy LMK egyik-másik elhangzott, kiemelkedőnek tartott dolgozatát
megkapom: egészben vagy részben közölni tudom.

A Lelkipásztor szerkesztőségében és írói gárdájában jelenleg még nincs
egyenlő arányban képviselve minden egyházmegye. Gyökeresen akarok ezen
változtatni.

A Magyarországi Evangélikus Egyház mások szemében, de ténylegesen
ma is nemzetiségi egyház is. Szinte darázs-fészekbe nyúlunk, ha ezzel a
ténnyel foglalkozunk, mégis elengedhetetlennek tartom, hogy ebben az év-
ben szinte minden számban ezzel az égető kérdéssel foglalkozzunk.

Rendszerezem van szükségünk fordítókra lelkésztestvéreink közül. Né-
met, angol, finn, skandináv, szlovák és orosz nyelvet ismerő kartársakra gon-
dolok, akik az állami fordítóknál olcsóbb díjazás ellenében, másrészt az egy-
házi nyelvet ismerve tudnak segítségemre lenni.

Szívesen fogadunk bírálatot, ellenvéleményt, esetleg közölhető formá-
ban megfogalmazott álláspontot. Még akkor is segít ez, ha nem kerül nyil-
vánosságra.

Cikkeket felkérés nélkül is be lehet küldeni, véleményezés után vagy
közöljük, vagy értesítést küldünk a közlés elmaradásáról.

Ha a kollégák közül valaki említésre méltó könyvet, cikket olvas, rö-
vid recenzióval vagy anélkül, hívja föl rá figyelmünket.

Az erdélyi lelkésztestvéreknek továbbra is díjmentesen kívánjuk küldeni
a Lelkipásztor-t. Nyugat és Észak-Európában élő lelkésztestvéreinktől 6
DM-nak megfelelő összeget kérünk. Teológusaink és nyugdíjasaink az előfi-
zetési díj felét fizetik. — *A Lelkipásztor januári szerkesztőbizottsági ülésének határozata szerint.*

H. K.

Tájékoztatjuk kedves előfizető Olvasóinkat, hogy lapunk előfizetési díja 1990. ja-
nuártól megváltozik.

Így egy szám 70 forintba kerül, félévre 420 forint, egész évre 840 forint.

Ezt a régóta esedékes áremelést lapunk előállításának növekvő költségei, vala-
mint a megemelkedett postai díjak tették elkerülhetetlenné. Folyóiratunk kis példány-
számú lap. Ebből adódik, hogy a rentabilitás kérdése nem egyszerű feladat. Lapunk
előállításának lehetőségét és technikai feltételeit külföldi testvéregyházaink áldozat-
kész szeretetének köszönhetjük. Enélkül lapunk szolgálatát nem tudnánk betölteni. A je-
lenlegi előfizetési díj sem fedezi az előállítási költségeket. Forma-váltásunk elsődle-
ges oka is a gazdaságosságra, a költségek relatív csökkentésére és a munkafázisok
egyszerűsítésére való törekvés volt.

Reméljük, hogy szakfolyóiratunk az Ön számára segítséget, támaszt jelenthet és
a fent említett nehézségek ellenére továbbra is élvezhetjük kitüntető figyelmét és bi-
zalmát.

A Kiadó

Corrigenda

Úgy látszik állandó rovatunkká
válík a Corrigenda. Talán szükséges
lenne más egyházi újságoknál is alkal-
mazni.

Lp. decemberi száma (1989). Kima-
radt, hogy Hecker Frigyes előadása a
Teológiai Akadémia évnyitójával kap-
csolatos konferencián hangzott el,
mint egyik új disz doktorunk székfog-
lalója. 657 kk

John Stott: Két világ között c. cikk
alcíme: az igehirdetés művészete 661.
– A második alcímben Isten nagy be-
tűvel irandó 662. lap. John Stott a név
helyesen 736. lap.

A Lp. melléklete: *Együtt Isten misz-
sziójában* c. kiadványban: A német cím-
ben: zum Verständnis olvasandó 2.
lap. – Az LVSZ címe: 150 route de Fer-
ney, Ch-1211 Geneva 20. a 2. lapon. A
fordító utószavában: Az LVSZ misz-
sziói világgyűlésről van szó termé-
szetesen.

LELKIPÁSZTOR

**Evangélikus
Lelkeszi
Szakfolyóirat**

Felelős szerkesztő :

Dr. Hafenschner Károly

Felelős kiadó:

Dr. Nagy István

A szerkesztés munkájában
a szerkesztőbizottság vesz részt.
Tördelőszerkesztő: Franko Mátyas
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
1147 Budapest Lőcsei út 32.

☎ 163-6451

Eng. sz.: EL/11/1976

Készült az Evangélikus Teológiai Akadémia
ofszet gépén. Eng. sz.: 4335
Felelős: Dr. Nagy István

Előfizetés havi 70.- forint, fél évre 420.- forint
egy évre 840.- forint.
Nyugati terjesztésben: DM 6

ISSN 0133-2821